

วารสารช่อดอกปีบปริทัศน์

วารสารช่อดอกปีบปริทัศน์

Chor Dok Peeb Review

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2568 Vol.1 No.2 May - August 2025

ช่อดอก
ปริทัศน์

Vol. 1 No. 2

May - August 2025

คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

บทบรรณาธิการ

วารสารช่อดอกปีปปริทัศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2568) เป็นวารสารของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ ในลักษณะของบทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) และบทความปริทรรศน์ (Review Article) ในสาขาด้านศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Humanities and Social Science) และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกระบวนการพิจารณาบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องบทความละ 3 ท่าน ในลักษณะระบบปกปิดรายชื่อ (Double - Blind Peer - Reviewed)

สำหรับผลงานการตีพิมพ์ในฉบับนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 6 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 5 บทความ บทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ โดยเป็นบทความในสาขานิเทศศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยว สาขาอาหารและเครื่องดื่ม และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

กองบรรณาธิการวารสารช่อดอกปีปปริทัศน์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียน และคณะทำงานในกองบรรณาธิการทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดทำต้นฉบับบทความ ประสานงานการดำเนินงานแก้ไขจนกระทั่งแล้วเสร็จ พร้อมทั้งเผยแพร่สู่สาธารณะโดยสมบูรณ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิจัย	
1. คติชนคนบันเทิง : พิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3	1 - 22
2. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	23 - 37
3. การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนตลาดนางเลิ้ง	38 - 53
4. แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด	54 - 65
5. การสำรวจและประเมินสภาพอาคารเพื่อการอนุรักษ์: กรณีศึกษาอาคารบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	66 - 80
บทความวิชาการ	
1. ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทยเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย	81 - 93

คติชนคนบันเทิง : พิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3
Folklore of Entertainers: Rituals Taking Place at Television Drama
Production Sites for Channel 3

ปาลิตา วรวุฒิ¹ อภิลักขณ์ เกษมผลกุล²
 Palita Worawut, Aphilak Kasempholkoon

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Liberal Arts Mahidol University

*Corresponding author, e-mail: aphilak.kas@mahidol.ac.th

Received April 29, 2025; Revised July 19, 2025; Accepted August 20, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในกองถ่ายละคร และ 2) บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อการทำงานในกองถ่ายละคร โดยเลือกศึกษาช่อง 3 เนื่องจากเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมและคติชนคนบันเทิง (Entertainment Folklore) จำนวนมาก และมีผู้จัดละครชื่อดังในช่วงปี พ.ศ. 2559–2566 การเก็บข้อมูล ดำเนินผ่านการสำรวจชาวออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ช่วยผู้จัดละครโทรทัศน์ช่อง 3 จำนวน 1 คนซึ่งมีประสบการณ์ตรงในกระบวนการผลิตละครหลายเรื่อง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลผ่านกรอบแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ร่วมกับทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมในกองถ่ายละครสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนการถ่ายทำ ระหว่างการถ่ายทำ และหลังสิ้นสุดการถ่ายทำ โดยมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจแก่ทีมงานและนักแสดง 2) การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ผู้ร่วมงาน และ 3) การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกองถ่าย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าพิธีกรรมในกองถ่ายละครทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือ ความมั่นใจ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในวงการบันเทิง อันส่งผลให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : กองละคร พิธีกรรม คติชนคนบันเทิง

Abstract

This research focuses on rituals taking place at television drama production sites for Channel 3. The objectives were to explore 1) the kinds of rituals organized at the sites and 2) the functions that these rituals served in the production processes. Channel 3 was selected as the case study due to its abundance of ritual practices and entertainment folklore and the presence of renowned drama producers who were active between 2016 and 2023. The data

was collected by a survey of online news sources and an in-depth interview with a production executive assistant who was extensively involved in the production processes. The study took a qualitative approach, applying the theory of ritual symbols and the functional theory of folklore as its analytical framework. It was found that the rituals took place during three phases: before, during, and after production. These rituals served three main functions: 1) boosting morale and confidence among cast and crew, 2) fostering unity and collaboration among production members, and 3) promoting a positive image of the production process. It is concluded in this study that rituals function as a key mechanism for promoting cooperation and confidence among people in the entertainment industry as they work together.

Keywords : film set, rituals, entertainment folklore

บทนำ

การแสดงเป็นศาสตร์และศิลป์ที่อยู่คู่คนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น โขน ลิเก ละคร ระบำ รำ ฟ้อน หรือนาฏศิลป์ต่าง ๆ ไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทย แต่ยังเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่เชื่อกันว่าช่วยให้การแสดงสำเร็จลุล่วง เช่น พิธีไหว้ครู ครอบครู หรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการแสดง เป็นธรรมเนียมเพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงเพื่อความ เป็นสิริมงคลให้กับนักแสดงและคณะ (ประวิทย์ ฤทธิบุญ, 2558) จนปัจจุบันการแสดงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่พิธีกรรมดั้งเดิมนั้นยังคงถูกสืบทอดและปรับใช้ในการผลิตละคร

ละครโทรทัศน์เป็นศิลปะการแสดงที่พัฒนาจากการแสดงสดในโรงละครหรือเวทีพื้นบ้าน สู่อีกระดับ ที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายทั่วประเทศ การสร้างละครไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการผลิตและการแสดง แต่ยังรวมถึงพิธีกรรมในกองถ่าย ซึ่งช่วยเสริมความเชื่อมั่นและความเป็นสิริมงคลให้ทีมงานและนักแสดง พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรม และแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างความศรัทธากับความสำเร็จของผลงาน (นราพร สังข์ชัย, 2552)

พิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนาและอำนาจเหนือธรรมชาติ สะท้อนอารมณ์ ความหวัง และความกลัวของมนุษย์ ผ่านสัญลักษณ์อย่างรูป เทียน หรือบายศรี เพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมักมีพรหมณ์หรือพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ พิธีกรรมยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมผ่านกิจกรรมร่วม ในโอกาสสำคัญ โดยเฉพาะในวงการละครโทรทัศน์ไทย พิธีกรรมในกองถ่ายมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยง ศิลปะการผลิตกับความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งยังสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และเชื่อว่าจะช่วยให้ การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ (รีฟิล แลป, 2564)

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ผลิตละครที่ได้รับความนิยมสูง โดยมีผู้จัดละครละคร 5 ท่านที่ให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2559-2566 ได้แก่ ธัญญา โสภณ (แดง) ณัฐนันท์ ฉวีวงศ์ (ปิ่น) อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) และ ยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ๋ว) ผู้จัดละคร

ละครเหล่านี้ไม่เพียงให้ความสำคัญกับคุณภาพละคร แต่ยังเชื่อในพลังของพิธีกรรมที่ช่วยเสริมความสำเร็จทั้งด้านการผลิตและการตอบรับจากผู้ชม ตัวอย่าง ละครของธัญญา โสภณ (แดง) เช่น “นาดี (2559)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูงถึง 17.29 ซึ่งเป็นละครที่มีเรตติ้ง (rating) สูงที่สุดในปีพ.ศ. 2559 และ “กรงกรรม (2562)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูง 11.14 ซึ่งเป็นละครที่มีเรตติ้งสูงที่สุดในปีพ.ศ. 2562 และตัวอย่างละครของ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) เช่น “บุพเพสันนิวาส (2561)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูงสุด 18.63 เป็นละครที่มีเรตติ้ง (rating) สูงที่สุดในปีพ.ศ. 2561 ซึ่งมีพิธีกรรมต่าง ๆ ในกองถ่าย เช่น พิธีบวงสรวงเปิดกล้อง พิธีบนบาน พิธีแก้บน พิธีไหว้ขอใช้สถานที่ ไหว้ชุดแสดง ไล่ฝน และไหว้ครู ทั้งนี้ธัญญา โสภณ เชื่อว่าการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ช่วยเสริมความสำเร็จของละครและได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม (อรุณย์ หนองพล, 2564)

ในการผลิตละครโทรทัศน์ ซึ่งมีขั้นตอนการทำงานที่หลากหลายและซับซ้อน นอกจากความสามารถทางเทคนิคและศิลปะการแสดงแล้ว พิธีกรรมยังถือเป็นส่วนสำคัญ โดยเฉพาะในวงการละครโทรทัศน์ไทยที่นิยมประกอบพิธีบวงสรวง ไหว้ครู หรือปัดเป่าสิ่งไม่ดี เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความสบายใจแก่ทีมงานให้การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่นและปลอดภัย (ทิพวรรณ ธรรมเพียร, 2564)

ในช่วงปีพ.ศ. 2559-2566 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้ผลิตละครจำนวนมาก เนื่องจากเป็นช่วงที่ช่องได้รับความนิยมสูงและมีการแข่งขันที่เข้มข้นกับช่องอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งทำให้การผลิตละครต้องเร่งพัฒนาเพื่อดึงดูดผู้ชมและเพิ่มเรตติ้ง ในกระบวนการผลิตละครเหล่านี้ พิธีกรรมในกองถ่ายจึงมีความสำคัญสะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรมและการให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มแรก คือ งานวิจัยคติชนที่เกี่ยวกับอาชีพ เช่น งานของพระชาลย์ ชยเมธี (2556) ที่ศึกษาบทบาทของสัปเหร่อในพิธีศพ งานของเปรมปรีย์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น (2560) ที่กล่าวถึงหมอ หมอหยิก พยาธิ และหมอสมุนไพรในจังหวัดนครศรีธรรมราช งานของอภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน (2565) ที่ศึกษาเรื่องคติชนกับนางงาม งานของภัทรธรรณ์ แส่นพินิจ (2566) เกี่ยวกับร่างทรงในภาพยนตร์ไทย และงานของต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล และสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ (2566) ที่ศึกษามวยไทยในฐานะอำนาจอ่อนทางวัฒนธรรม งานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าคติชนเกี่ยวกับอาชีพมีอิทธิพลต่อพิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมในสังคมไทย กลุ่มที่สอง คือ งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคติชน เช่น งานของจุฑาทิพย์ ไกรนารา (2566) ที่ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนิยมในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช งานของสุรเชษฐ์ คุณาเลิศ (2567) ที่ศึกษาคติชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย และงานของนิสรินดา บินนิโสะ สุขชาติ บัวผัน และศุภธัช คุ่มครอง (2567) ที่ศึกษาการบูชาเทพเจ้าแห่งเจียในจังหวัดนราธิวาส งานทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าคติชนไม่เพียงเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม แต่ยังมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากงานวิจัยเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยมุ่งวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่อง “สัญลักษณ์ในพิธีกรรม” และ “บทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคม” เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรรมในฐานะเครื่องมือสร้างความมั่นใจ ความศรัทธา และความร่วมมือในการผลิตละครในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าแม้จะมีการศึกษาคติชนในบริบทต่างๆ แต่ยังไม่มียานวิจัยใดศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะในฐานะคติชนในบริบทของสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาเรื่องนี้ในฐานะส่วนหนึ่งของคติชนที่สะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา และบทบาทของพิธีกรรมในการทำงานและการผลิตละครในยุคปัจจุบัน โดยเลือกศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละคร ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 ผ่านมุมมองผู้จัดละคร 5 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก สอดคล้องกับประเด็นวิจัยและวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์พิธีกรรมและคติชนในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 ในช่วง พ.ศ. 2559-2566

1. ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยศึกษาข้อมูลจากสื่อออนไลน์และข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยเน้นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและปรากฏในสื่ออย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 5 คน ได้แก่ ธัญญา โสภณ (แดง) ณัฐนันท์ ฉวีวงศ์ (ปิ่น) อรุโณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) และยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ้ว)

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสัญลักษณ์ในพิธีกรรมและบทบาทของคติชนในสังคม รวมถึงสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในรูปแบบการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลกับณภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครของปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2567 โดยเลือกบุคคลนี้จากคุณสมบัติที่มีประสบการณ์ตรงในกองถ่ายละครช่อง 3 และมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่ปฏิบัติจริงในการทำงาน โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึกภาคสนามเป็นเครื่องมือในการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สื่อ และบทสัมภาษณ์ โดยเน้นการตีความความหมายของพิธีกรรมในบริบทของการผลิตละครโทรทัศน์ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้การตรวจสอบจากหลายแหล่งข้อมูล (Triangulation) และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Member Checking) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4. อภิปรายผลวิจัยโดยเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดทางทฤษฎี และเสนอแนะแนวทางการศึกษาพิธีกรรมในสื่อร่วมสมัย

5. สรุปผลการศึกษา โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสะท้อนบทบาทของพิธีกรรมและคติชนในบริบทของกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมที่ปรากฏในกองละครโทรทัศน์ช่อง 3

พิธีกรรมในกองถ่ายละครเป็นการประกอบพิธีขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนไทย โดยเฉพาะในกองถ่ายละครของช่อง 3 ซึ่งผลิตละครจำนวนมากในช่วงที่การแข่งขันสูงและได้รับความนิยม เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล การผลิตต้องพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อดึงดูดผู้ชม พิธีกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมขวัญและความมั่นใจให้กับนักแสดงและทีมงาน เพื่อให้การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่น ปลอดภัย และสำเร็จ ลุล่วง พิธีกรรมแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ ก่อนถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวง ดุฤกษ์ ไหว้ครู และบนบาน ระหว่างถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ไหว้ชุด และขออนุญาตใช้สถานที่ และหลังถ่ายทำ เช่น พิธีแก้บน ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนพิธีกรรมที่พบในกองละครโทรทัศน์ช่อง 3 จากผู้จัดละครละครจำนวน 5 ท่าน

ผู้จัดละครละคร	พิธีกรรมที่ปรากฏในกองละคร							
	บนบาน	แก้บน	บวงสรวง เปิดกล้อง	การดุฤกษ์ ดูยาม	ครอบครู- ไหว้ครู	ไล่ฝน	ไหวชุดที่ ใช้แสดง	ไหวขอ อนุญาตใช้ สถานที่
1. อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ธัญญา โสภณ (แดง)			✓	✓	✓		✓	✓
3. ณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น)			✓	✓	✓			✓
4. ยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ้ว)			✓	✓	✓			✓
5. ปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓

1.1 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงก่อนการถ่ายทำ

ก่อนการถ่ายทำละครแต่ละเรื่อง ผู้จัดละคร ผู้กำกับ นักแสดงและทีมงานจะต้องมีการประกอบพิธีกรรม เพื่อขอพรหรือเพื่อเป็นสิริมงคลแก่สมาชิกในกองถ่าย ได้แก่

1.1.1 พิธีบวงสรวง

พิธีบวงสรวงของช่อง 3 เป็นการแสดงความเคารพและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพเจ้า หรือศาลพระภูมิ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในกองละคร โดยมักจัดขึ้นก่อนเริ่มถ่ายทำ มีการถวายเครื่อง

สังเวย เช่น ผลไม้ ดอกไม้ และของที่ระลึก เพื่อขอให้งานราบรื่นและปลอดภัย นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความสามัคคีในทีม ผู้จัดการละครทั้ง 5 ท่านจึงมีการจัดพิธีบวงสรวงก่อนเปิดกล้องทุกครั้ง (ศรัทธา, 2565)

ในกองถ่ายละครของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) ก่อนการถ่ายทำทุกครั้งจะมีพิธีบวงสรวงที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (เขตหนองแขม และอาคารมาลีนนท์) ละครของบริษัทโซนิคบูมจะแบ่งเป็นสองประเภท คือ ละครชีวิตปกติและละครย้อนยุค (period) สำหรับละครชีวิตปกติจะมีการบวงสรวงอย่างยิ่งใหญ่พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ เช่น หัวหมู ขนมนมกล และผลไม้ ส่วนละครย้อนยุค (period) จะมีพิธีบวงสรวงที่มากกว่าปกติ โดยใช้ผลไม้และขนมที่เชื่อว่าจะนำโชคและความสำเร็จให้กับผู้จัดการละครและทีมงาน จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดการละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

ก่อนถ่ายทำละครจะมีการบวงสรวงก่อนทุกครั้ง เราจะไหว้ที่ ช่อง 3 หนองแขมและมาลีนนท์เท่านั้น ในการเปิดละครของบริษัทโซนิคบูม จะแบ่งละครออกเป็น 2 แบบ คือ ละครชีวิตปกติกับละครพีเรียด... จะมีการบวงสรวง การไหว้ที่ยิ่งใหญ่ก่อนเปิดกล้องหรือวันแรกก่อนที่จะทำการถ่ายทำ สิ่งที่ต้องใช้ในพิธี ประกอบด้วย โต๊ะหน้าขาว 7 โต๊ะ บนโต๊ะใหญ่มีหัวหมู ขนมนมกล ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนุน กล้วย... (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, กันยายน 23, 2567)

ภาพที่ 1 พิธีบวงสรวงกองละครหมอหลวง, 2565

ที่มา: ณัฏฐ ดิษย์กุล, 2565

จากข่าวออนไลน์พบว่าผู้จัดการละครธัญญา โสภณ (แดง) ในกองละครเรื่อง “นาคี (2559)” ได้จัดพิธีบวงสรวงยิ่งใหญ่ที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (หนองแขม) ใช้เวลา 3 ชั่วโมง โดยบูชาพระพิฆเนศ พระพุทธรูป และพญานาค การจัดพิธีใหญ่เกิดจากละครที่สร้างจากเรื่องจริงและความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค รวมถึงนักแสดงนำหญิงตัวที่รับบทเป็นเจ้าแม่นาคี รำถวายในงานบวงสรวงเจ้าปู่ศรี-สุทโธและเจ้าย่าศรีปทุมมา ณ คำชะโนด จังหวัดอุดรธานี

พิธีบวงสรวงมีความเชื่อมโยงกับสังคมไทยและมีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย เช่น งานแต่งงาน งานเปิดตัวสินค้า หรือการขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เนื่องจากการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอพรให้การทำงาน ประสบความสำเร็จและราบรื่น และยังเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

1.1.2 พิธีการดูฤกษ์ยาม

คำว่า “ฤกษ์” หมายถึง การมองดูหรือพิจารณาความเหมาะสมของเวลาและจังหวะในการประกอบกิจการงานมงคล ก่อนที่จะเริ่มงานใด ๆ ควรเลือกวันที่เหมาะสมสำหรับพิธีนั้น ๆ โดยไม่รีบร้อน จนเกินไปหรือไม่ล่าช้าจนเกินไป เพื่อให้เกิดความราบรื่นและประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง (กองอนุศาสนาจารย์, 2554)

การดูฤกษ์ยามในการถ่ายละครของช่อง 3 จะพิจารณาหลายปัจจัย เช่น วันและเวลาที่เหมาะสมตามหลักโหราศาสตร์ รวมถึงวันเกิดของนักแสดงและทีมงาน เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังใช้ฤกษ์มงคลเพื่อลดปัญหาหรืออุปสรรคในการผลิตละคร จากข้อมูลข่าวออนไลน์พบว่า ผู้จัดละครละครทั้ง 5 คนมีการดูฤกษ์ก่อนเปิดกล้องและพิธีบวงสรวง เช่น ในกองละคร “ทองเอกหมอยาทำโหลง (2562)” ซึ่งผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) ตรวจสอบความสะดวกของนักแสดงหลักและนำวันที่ตรงกันไปให้ผู้เชี่ยวชาญดูฤกษ์ยาม จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ์ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า “การดูฤกษ์ คนที่ดูคือ พี่ก้อง ปิยะ อย่างแรก คือ การดูฤกษ์สะดวกพระเอกนางเอก ว่าว่างตรงกันวันไหน เช่น ในเรื่องทองเอกหมอยาทำโหลง จะดูความสะดวกของมาริโอ้และคิมเบอร์ลี่ ว่ามีวันไหนที่ทั้งสองคนว่างตรงกัน หลังจากนั้นพี่ก้องจะนำวันไปให้อาจารย์ดู”(ณัฏฐ์ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อมูลในข่าวออนไลน์ ผู้จัดละครละครธัญญา โสภณ (แดง) ถือฤกษ์ดีในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 เพื่อจัดงานบวงสรวงละครพร้อมกัน 2 เรื่อง ได้แก่ “รากนครา (2560)” และ “เสน่หานางจ้าว (2560)” เนื่องจากวันบวงสรวงตรงกับวันที่ช่องจะบวงสรวงพระเจ้าตากสินพоди จึงถือว่าเป็นวันที่จะบวงสรวงละครทั้งสองเรื่อง

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดูฤกษ์ยามก่อนการทำการสิ่งสำคัญต่าง ๆ เช่น ฤกษ์พิธีบวงหรือฤกษ์การเปิดกล้องกองละคร โดยเชื่อว่าการเลือกเวลาที่เป็นมงคลจะช่วยเสริมสร้างสิ่งที่ดีและความสำเร็จให้กับการผลิตละคร ทั้งยังช่วยให้ทีมงานและนักแสดงรู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการทำงาน

1.1.3 พิธีไหว้ครู ครอบครู

การไหว้ครูมีมาตั้งแต่โบราณ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ให้ความรู้ โดยเฉพาะในด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งต้องอาศัยการถ่ายทอดจากครูผู้เชี่ยวชาญ พิธีไหว้ครูและครอบครูของช่อง 3 เป็นอีกหนึ่งพิธีสำคัญในวงการบันเทิง การไหว้ครูสะท้อนถึงความพร้อมของศิษย์ในการรับวิชาอย่างตั้งใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ ส่วนพิธีครอบครูเน้นการยกย่อง ครูผู้มีความรู้และปัญญาในศิลปวิทยา เพื่อเสริมสิริมงคลแก่การทำงานและการเรียน (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2567)

จากข้อมูลข่าวออนไลน์ พบว่า คณะผู้บริหาร ผู้จัดละคร และนักแสดงช่อง 3 จัดพิธีครอบครูประจำปี เช่น ในปี 2562 จัดที่ชั้น 8 อาคารมาลีนนท์ทาวเวอร์ 2 โดยมีคุณประชุม มาลินนท์ พร้อมคณะผู้บริหาร ผู้จัด

ละครละคร และศิลปินนักแสดง ร่วมพิธีบวงสรวงศาลพระภูมิ ศาลตายาย และศาลพระพรหมหน้าอาคารมาลี นนท์ทาวเวอร์ ในตอนท้ายร่วมรำสังครุและโปรยข้าวตอกดอกไม้ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยมีอาจารย์เผด็จ พัฒน์ พลักระสงค์ นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญพิเศษจากกรมศิลปากรเป็นประธานในพิธี

ภาพที่ 2 พิธีไหว้ครูครอบครูประจำปีพ.ศ. 2562

ที่มา: เว็บไซต์ MGR Online, 2562

พิธีไหว้ครูเห็นได้ชัดจากในกองละครเรื่อง “ทองเอกหมอยาทำโฉลง (2562)” และ “หมอลวง (2565)” ของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) ได้มีการทำการไหว้ครูก่อนเริ่มการบวงสรวงและถ่ายทำละคร โดยนักแสดงจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับยาและการแพทย์ พิธีประกอบด้วยโต๊ะไหว้ครู โต๊ะหน้าขาว พานพุ่ม หัวหมู และอาหาร โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี และต้องขอพรจากครูหรืออาจารย์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข และกรมวิชาการแพทย์ เนื่องจากเป็นละครเกี่ยวกับยาและการแพทย์ ต้องมีการเคารพและขอพรจากครูบาอาจารย์ผู้มีความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและเพิ่มความระมัดระวังในการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและละเอียดถี่ถ้วน จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

ก่อนจะมีการบวงสรวงและถ่ายทำละคร จะเริ่มตั้งแต่ไหว้ครู ย้อนหลังไป 2-3 ปี ตั้งแต่ช่วงเขียนบท ต้องไปหาครู อาจารย์ คือ กระทรวงสาธารณสุข กรมวิชาการแพทย์ กระทรวงพุทธ ทำพิธีไหว้ครูก่อนทำงาน โดยมีการนำนักแสดง พระเอก นางเอก มาเรียนเกี่ยวกับยาและหมอ ในพิธีไหว้ครู จะมีพราหมณ์เป็นผู้ช่วยประกอบพิธี ประกอบด้วย โต๊ะเล็กไหว้ครู โต๊ะหน้าขาว 2 โต๊ะ พานพุ่ม หัวหมู อาหาร (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

พิธีครอบครูและไหว้ครูในกองถ่ายละครจัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพและขอบคุณต่อครูบาอาจารย์ที่มีส่วนในการสอนและอบรมด้านศิลปะการแสดง รวมถึงการถ่ายทอดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานใน

วงการบันเทิง นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาและสืบทอดประเพณีทางวัฒนธรรมไทยที่มีความสำคัญ ทำให้สมาชิกในทีมได้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีจริยธรรม

1.1.4 พิธีการบนบาน

พิธีกรรมการบนบานในกองละครเป็นการขอพรเพื่อให้โชคดีในการแสดง โดยมีการเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ และเครื่องเซ่นไหว้ พร้อมทั้งการกล่าวคำบนบานหรือสวดมนต์เพื่อขอให้การแสดงสำเร็จ พิธีนี้สร้างความเชื่อมั่นและบรรยากาศที่ดีในกองละคร รวมถึงส่งเสริมความสามัคคีในทีมงาน จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 คน จาก 5 คน มีการจัดพิธีบนบาน ได้แก่ ผู้จัดละครละครอรุโณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง)

จากข่าวออนไลน์ ผู้จัดละครอรุโณชา ภาณุพันธุ์ ได้มีการจัดพิธีบนบานของกองละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” หน้าบริษัทบรอดคาซท์ไทย เทเลวิชั่น กองละครบุพเพสันนิวาส มีผู้จัดละครละครผู้กำกับและทีมงานนักแสดง จัดพิธีรำกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเรตติ้งละครขึ้นอันดับ 1 (ข่าวสด, 2561)

ในกองละครหลายเรื่องของผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง) เช่น “ทองเอกหมอยาทำโหลง (2562)”, “ในวันที่ฝนพรำพราย (2566)”, และ “หมอลวง (2565)” ผู้จัดละครละครจะไปขอพรและบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ละครมีเรตติ้งดีและไม่มีอุปสรรคในการออกอากาศ เช่น ไม่มีฝนตกหนัก สัญญาณไม่ขาดหาย และไม่มีรายการอื่นแย่งผู้ชม โดยไปขอพรที่สถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น พระแก้วมรกต Central World วัดแขก พระแม่ลักษมี ดึกเกษร และวัดสุทัศน์จากการสัมภาษณ์ณภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง) กล่าวว่า

“พี่ก้องปิยะ ไปบนบานขอให้เรตติ้งดี ๆ ไม่มีอุปสรรค คือช่วงที่ละครออนแอร์ครั้งแรก ขอให้ไม่มีฝนตกหนัก สัญญาณไม่หาย ขอให้ไม่มีรายการอื่นมาแย่ง ... เพราะผู้คนจะไปดูการแข่งขันนั้นกันหมด ไม่มาดูละครเรา ซึ่งสถานที่ที่ไปบนบาน ได้แก่ พระแก้วมรกต Central World วัดแขก พระแม่ลักษมี ดึกเกษร หรือวัดสุทัศน์” (ณภัทร ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน , 2567)

จากข้อมูลข้างต้นพิธีกรรมการบนบานในกองถ่ายละครมีความสำคัญในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความกดดัน การบนบานช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่พักทางจิตใจของนักแสดงและทีมงาน นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาประเพณีที่ทำให้ทุกคนในกองถ่ายรู้สึกถึงความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและความเคารพต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า

1.2 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงระหว่างการถ่ายทำ

การประกอบพิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำละครมีความสำคัญเพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและความเชื่อมั่นในทีมงาน การขอพร ไหว้ชุดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้การทำงานราบรื่น ป้องกันอุปสรรคต่าง ๆ และสร้างบรรยากาศที่ดีในกองถ่าย ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการผลิตละคร

1.2.1 พิธีไล่ฝน

พิธีไล่ฝนในกองละครเป็นประเพณีที่ทำเพื่อป้องกันฝนตกระหว่างการถ่ายทำ โดยมีการ เช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแม่โพสพ หรือเทพเจ้าเกี่ยวกับการเกษตรและอากาศ จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 ท่านจาก 5 ท่าน ที่มีการจัดพิธีไล่ฝน ได้แก่ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง)

ในกองละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” ของผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) จากการสัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์เกี่ยวกับการถ่ายทำฉากประวัติศาสตร์ ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) นักแสดงที่รับบทพระนารายณ์ เล่าว่าในระหว่างการถ่ายทำฝนตกหนักจนเกิดความกังวลว่าจะไม่สามารถถ่ายทำต่อได้ เขาจึงจัดรูป 9 ดอก ท่ามกลางฝนตกขอให้ฝนหยุด และเมื่อปักธูปเสร็จ ฝนก็หยุดทันที ทำให้ทีมงานและนักแสดงต่างตกใจและประหลาดใจ โดย ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) ได้ให้สัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์ว่า

ฉากในประวัติศาสตร์แหละ ฝนกระหน่ำหนักมาก แบบตกหนักเลย...เราก็ก็นั่งดูออกไป จดรูป ตอนฝนตกนี่ก็ทางร่มไปกับเรา จดรูป 9 ดอกแล้วเราก็บอกว่าเอาร่มออก...ฝนไม่โดนเรา แล้วเราก็ก้มลงปักธูป บอกกล่าว ขอให้ฝนหยุดตก พอปักธูปปุ๊บ ฝนหยุดทันที หยุดแบบสนิทเลย แบบทุกคนยืนอึ้งกันหมดเลย (ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง, ข่าวออนไลน์, 13 มิถุนายน 2561)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพิธีไล่ฝนเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ทำในกองละคร เพราะสามารถช่วยให้ทีมงานรู้สึกมั่นใจในสภาพภูมิอากาศว่าฝนจะไม่ตกมาขัดขวางระหว่างการถ่ายทำ เป็นการสร้างความรู้สึกที่ทีมงานสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ยูนอกเหนือการควบคุม เช่น สภาพอากาศ ผ่านการทำพิธีขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยไล่ฝนไม่ให้ตกในสถานที่ถ่ายทำละคร

1.2.2 พิธีไหว้ชุดที่ใช้แสดง

พิธีไหว้ชุดที่ใช้ในการแสดงเป็นการแสดงความเคารพต่อเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ละคร โดยมักมีการตั้งโต๊ะบูชา พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ดอกไม้ น้ำ และขนม เพื่อขอพรให้การแสดงประสบความสำเร็จและมีโชคลาภ หรือเป็นการทำพิธีตามความเชื่อส่วนบุคคลเพื่อสร้างพลังบวกและเสริมมงคลในการแสดง จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 ท่านจาก 5 ท่าน ได้แก่ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และ ธิญญา โสภณ (แดง) จัดพิธีนี้ในกองละคร

ในกองละคร “บุพเพสันนิวาส (2561)” ของผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพิธีไหว้ชุดที่ใช้แสดง ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) นักแสดงชายผู้รับบทเป็นพระนารายณ์ ได้ทำพิธีไหว้ชุดที่ใช้ในการแสดง โดยอธิษฐานกลางแจ้งด้วยการใช้ธูปพระองค์และจุดรูป 9 ดอก ขอพรให้การแสดงราบรื่นหากเหมาะสม และขอให้เริ่มต้นใหม่หากไม่เหมาะสม ขณะทำพิธีแดดแรงมาก แต่ทันใดนั้นพระอาทิตย์กลับทรงกรดและร่มคลุมเฉพาะบริเวณที่เขานั่ง ทำให้รู้สึกเย็นสบาย ขณะที่ทีมงานที่มาด้วยกันสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น (Sanook, 2561) โดยปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

วันที่ผมไปพิดตั้ง ผมก็แต่งหน้าทำผมเรียบร้อย แต่เรายังไม่ได้สวมฉลองพระองค์ เราก็ก็นำ
ฉลองพระองค์ออกไปกลางแจ้ง พร้อมเก้าอี้หนึ่งตัว เอาฉลองพระองค์พาดพร้อมจตุรูป 9 ดอก
เราก็อธิษฐาน ขอตานว่าถ้าเราเป็นคนที่คุณคิดว่าเหมาะสมจะให้เล่นก็ขอให้ทุกอย่าง ... ก็ขอให้
ผ่านพ้นไปด้วยดี แต่ถ้าไม่ใช่ก็ขอให้เริ่มต้นตั้งแต่วันนี้ ทำอะไรก็ได้ดี...วันนั้นเรายู่กลางแจ้ง...
จังหวะที่เราไปนั่งกราบและจตุรูปขอ จู่ๆ ก็มีพระอาทิตย์ทรงกรดเป็นร่มคลุมแค่บริเวณที่เราอยู่
รัศมีไม่ก็เมตรรอบ ๆ ตัวเรา (ปราบต์ปฏุล สุวรรณบาง, ข่าวออนไลน์, 13 มิถุนายน, 2561)

นอกจากนี้ยังมีกองละครเรื่อง “รากนครา (2560)” ของผู้จัดละครธัญญา โสภณ (แดง) ได้มีการไหว้
ชุดก่อนใส่แสดง เนื่องจากเครื่องแต่งกายทุกอย่างเป็นของล้านนาโบราณ ตามประวัติศาสตร์ล้านนา

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพิธีไหว้ชุดก่อนใช้แสดงมีความสำคัญในวงการบันเทิงไทย โดยเฉพาะใน
กองถ่ายละครประวัติศาสตร์หรือเรื่องจริง เนื่องจากเป็นการแสดงความเคารพและสำนึกในคุณค่าของ
ศิลปะการแสดง รวมถึงการให้เกียรติชุดที่เชื่อว่ามีพลังและส่งผลต่อการแสดงของนักแสดง

1.2.3 พิธีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่

ในกองละครช่อง 3 มีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ที่เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญและเป็น
ประเพณีที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ในระหว่างการถ่ายทำละคร ก่อนเริ่มการถ่ายทำละครในวันนั้นหรือฉาก
ใดฉากหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ทีมงานจะจัดเตรียมโต๊ะบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ดอกไม้ น้ำ ขนม และ
ผลไม้ เพื่อแสดงความเคารพต่อสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง

ในกองละคร “หนึ่งด้าวฟ้าเดียว (2561)” ผู้จัดละครณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น) ได้ทำพิธีไหว้ขออนุญาต
ใช้สถานที่ก่อนการถ่ายทำ เนื่องจากเกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลาก ทีมงานจึงระลึกถึงพระองค์ท่านและทำงาน
ด้วยความเคารพ หากมีสิ่งใดไม่เหมาะสม ทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ขอมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษที่เคยรบ
ในสถานที่นั้น ผลลัพธ์คือการถ่ายทำสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นโดย ผู้จัดละครณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น)
ได้ให้สัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์ว่า

“ถ่ายสถานที่ที่เคยเกิดการรบที่สงครามเก้าทัพ เหมือนจะมีเหตุการณ์อะไรที่เหมือนจะดู
เลวร้าย อย่างน้ำป่าไหลหลากที่เขาบอกว่าจะมา แต่พอเรานึกถึงพระองค์ท่าน ว่าเราตั้งใจจะมา
ทำตรงนี้ ถ้าเราลบหลู่หรือทำอะไรที่ไม่ดีไป โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นใคร ทีมงาน
หรืออะไร ก็ขอมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือบรรพบุรุษที่เคยรบ ณ สถานที่แห่งนั้น ก็จะมีเหตุการณ์
ที่ดีขึ้น ไม่เลวร้ายและถ่ายทำต่อไปได้อย่างราบรื่น” (ณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์, มติชนออนไลน์, 17
พฤษภาคม, 2561)

ในกองละคร “ทองเอกหมอยาทำโจลง (2562)” ของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีการไหว้ขอ
อนุญาตใช้สถานที่ทุกครั้งก่อนการถ่ายทำ โดยจะไหว้ศาลพระภูมิเพื่อขอพรให้การถ่ายทำราบรื่นและปลอดภัย
ผู้จัดละครหรือผู้กำกับจะเป็นผู้ไหว้ศาลหรือส่งตัวแทนที่เป็นผู้สูงอายุมาทำพิธีแทน โดยใช้ผลไม้แอปเปิ้ลและ
จัดเตรียมโดยฝ่ายสวัสดิการกองถ่าย บางครั้งยังมีการไหว้พระพรหม เจ้าที่ หรือครูอาจารย์ในฉากบู

เพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บ และในกรณีถ่ายฉากตายหรืองานศพยังมีการไหว้เมรุและอุโบสถด้วย จากการสัมภาษณ์ณัฏฐา ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครกอง ปิยะ กล่าวว่า

ในทุก ๆ วันต้องมีการไหว้ศาลพระภูมิ (ผู้จัดละคร ผู้กำกับ ไปไหว้ แต่ถ้าไม่ไหว ต้องเป็นตัวแทน แต่ต้องเป็นผู้สูงอายุ) ใช้แอปเปิ้ล ผลไม้ คนจัดเตรียมคือ สวัสดิการกองถ่าย แล้วแต่สถานที่ ส่วนมากไหว้จะพระพรหมณ์ เจ้าที่ ที่บ้าน หรือหน้าหมู่บ้าน เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่น ฝนไม่ตก ไม่มีอุบัติเหตุ และอีกอย่างในกรณีที่เบ็นฉากบู๊ เราต้องไหว้ครูอาจารย์ (เป็นศิลปะการต่อสู้) ต้องทำพิธีแยก ไม่ไหว้รวมกับกองถ่าย ไหว้ครูเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ การตาย การบาดเจ็บนักแสดง สัตว์ ร่วมพิธี เช่น เรื่องหมอลวง มีการใช้ลวด ครูวั๊กกะ อาจารย์คมสัน เป็นคนไหว้ และในกรณีถ่ายฉากตาย ฉากการจัดงานศพ มีการไหว้เมรุ อุโบสถ ก่อนถ่ายทำ” (ณัฏฐา ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

ภาพที่ 3 พิธีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ในละครทองเอกหมอยาทำโดลง
ที่มา : ณัฏฐา ดิษย์กุล, 2562

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาสถานที่ การไหว้เพื่อขออนุญาตและแสดงเจตนาว่าไม่ได้มาทำสิ่งไม่ดี แต่ขอให้การทำงานราบรื่นและปราศจากอุปสรรค การไหว้เช่นนี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและความราบรื่นในการผลิตละคร ทั้งยังแสดงถึงการให้เกียรติและบูชาแก่สถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่

1.3 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงสิ้นสุดการถ่ายทำ

พิธีที่ทำช่วงสิ้นสุดการถ่ายทำละครเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยปิดท้ายการผลิตของกองละครในช่อง 3 มักมีการจัดพิธีขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้า

1.3.1 พิธีแก้บน

พิธีแก้บนเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าหลังจากได้รับพรตามที่ขอไว้ ผู้ที่ทำการบนจะต้องดำเนินการแก้บนตามที่ได้สัญญาไว้ เพื่อแสดงความเคารพและขอบคุณ เช่น การถวายผลไม้ ขนมน หรือสัตว์ ตามความเชื่อและประเพณีของแต่ละสถานที่ การแก้บนมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอให้ความโชคดีที่ได้รับนั้นยังยืนต่อไป (ขวัญทิวา ผิวผาด, 2555)

ในพิธีแก้บน ทีมงานและนักแสดงจะจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ผลไม้ ขนมน ดอกไม้ และน้ำ เพื่อแสดงความขอบคุณและเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้การถ่ายทำสำเร็จ โดยจะตั้งโต๊ะบูชาและจัดเตรียมเครื่องเซ่นอย่างเรียบร้อย ในระหว่างพิธี ทีมงานร่วมกันอธิษฐานขอบคุณสำหรับความสำเร็จที่ได้รับ และรักษาสัญญาที่ได้ให้ไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเดินทางไปแก้บนที่วัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคยอธิษฐานขอพร เป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ที่เคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการสำรวจพบว่า ผู้จัดละครละคร 2 คนจากทั้งหมด 5 คน มีการจัดพิธีแก้บน ได้แก่ ผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง)

ผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ได้จัดพิธีแก้บนสำหรับละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561 ที่บริษัท บรอดคาซท์ไทยเทเลวิชั่น ถนนเทียมร่วมมิตร โดยมีการจัดพิธีแก้บนเนื่องจากละครประสบความสำเร็จ ด้วยเรตติ้งสูงถึง 17.4 ซึ่งถือเป็นอันดับ 1 ในช่วงเวลานั้น (ข่าวสด, 2561)

ภาพที่ 4 พิธีรำแก้บน กองละครบุพเพสันนิวาส

ที่มา : เว็บไซต์ ไทยรัฐออนไลน์, 2561

ในกองละครเรื่อง “ในวันที่ฝนพร่างพราว (2566)” ของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีการจัดพิธีแก้บนหลังจากการถ่ายทำสำเร็จ โดยผู้จัดละครละครและนักแสดงจะไปแก้บนในสถานที่ที่เคยขอพรหรือบนบานไว้ การทำพิธีแก้บนมีวัตถุประสงค์เพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และแสดงความขอบคุณที่การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่น จากการสัมภาษณ์ภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครก้อง ปิยะ กล่าวว่า

“พิธีแก้บนจะมีผู้จัดละครละคร นักแสดง ไปแก้บนในสถานที่ที่เคยบนบานไว้ เช่น วัดอูตร ใช้โต๊ะเล็ก พิธีพราหมณ์ ถ้าเป็นแบบพุทธ จะถวายข้าวพระ...มีการถวายไข่ 100 ฟอง กับบุญพยานาค และที่วัดสุทัศน์ ทำพิธีถวายตะเกียง สลักชื่อบริษัทและนักแสดง” (ณภัทร ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน , 2567)

ภาพที่ 5 พิธีถวายตะเกียงแก้บน กองละครในวันที่ฝนพรำพราย ณ วัดสุทัศน์ กรุงเทพมหานคร

ที่มา: ณภัทร ดิษย์กุล, 2566

จากการวิจัยพบว่าการแก้บนในกองถ่ายละครมีความสำคัญ เพราะเป็นการปฏิบัติตามคำสัญญาที่ทีมงานหรือผู้แสดงให้ไว้เมื่อประสบความสำเร็จในการถ่ายทำ การแก้บนเป็นการแสดงความขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้การทำงานราบรื่น และเป็นการเชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมไทยในวงการบันเทิง ช่วยเสริมสร้างความเคารพและความรับผิดชอบในการรักษาคำมั่นในชีวิตประจำวัน

2. บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละคร

พิธีกรรมในกองละครมีบทบาทสำคัญในการเสริมสิริมงคลและปลงบวักให้การทำงาน โดยขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้การทำงานราบรื่น ปลอดภัย และปราศจากอุบัติเหตุ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการเคารพในประเพณีและความเชื่อในวงการบันเทิงที่สืบทอดกันมา ศิราพร ณ ถลาง (2548) กล่าวว่า คติชนช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความเชื่อมั่น ซึ่งช่วยให้เผชิญกับความท้าทายได้อย่างมั่นคง โดยวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ได้อธิบายหน้าที่ของคติชน 4 ประการ คือ 1) การอธิบายที่มาและเหตุผลของพิธีกรรม 2) การใช้ประเพณีเพื่อการศึกษาและอบรม 3) การรักษามาตรฐานพฤติกรรมในสังคม และ 4) การให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกในสังคม แนวคิดนี้ช่วยอธิบายบทบาทของพิธีกรรมในกองถ่ายละคร ที่ไม่เพียงเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจ แต่ยังส่งเสริมความสามัคคีและภาพลักษณ์ที่ดีในการทำงาน ทำให้ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมและมีความมั่นใจในการดำเนินการถ่ายทำ

บทบาทของพิธีกรรมในกองถ่ายละครมี 3 ประการหลัก ได้แก่ การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง การเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่าย โดยพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอพรให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลต่อบรรยากาศการทำงานและการแสดงออกของนักแสดง โดยการทำพิธีกรรมช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกันและสร้างพลังบวกในกองถ่าย

2.1 บทบาทในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเสริมกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง

พิธีกรรมในกองถ่ายละครมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง โดยการสร้างบรรยากาศบวกที่ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการทำงานและสามารถเผชิญกับอุปสรรคได้ดีขึ้น ความเชื่อมั่นทั้งในตนเองและในทีมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างผลงานที่มีคุณภาพ ความเชื่อในพิธีกรรมไม่เพียงแต่เป็นประเพณี แต่ยังเป็นกลไกที่เสริมสร้างกำลังใจและความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้ผลงานได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม

ทีมงานในกองละครของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีความเชื่อในพิธีกรรม เนื่องจากเห็นว่าพิธีกรรมเป็นการพึ่งพาทางจิตใจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การแต่งหน้าใหม่จากข้อผิดพลาด หรือการเผชิญกับปัญหาจากสภาพแวดล้อม เช่น เสียงดังจากการก่อสร้างหรือฝนตก พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น จากการสัมภาษณ์ณัฏฐา ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

“ทีมงานให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมาก เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมช่วยสร้างความมั่นใจในทีมงานได้บางเรื่องไม่ควรเกิด ก็เกิด เช่น พระเอกแต่งหน้าแล้วไปลบหน้า ต้องแต่งใหม่ เสียเวลา ...เสียงดังเข้า ถ่ายไม่ได้ หรือฝนตก ทีมงานและนักแสดงเชื่อว่าช่วยให้งานราบรื่น” (ณัฏฐา ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักแสดงและทีมงานในกองละครให้ความสำคัญและเคารพต่อพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวงสรวงหรือการไหว้ครู เนื่องจากเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีเหล่านี้อาจเกิดอุปสรรคหรือเหตุการณ์ไม่ดีขัดขวางการถ่ายทำละคร ซึ่งอาจทำให้ทีมงานและนักแสดงขาดความเชื่อมั่นและกำลังใจ โดยเฉพาะในช่วงที่มีความกดดันหรือความไม่แน่นอน ซึ่งอาจกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลลัพธ์ของการผลิตละครในที่สุด

2.2 บทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง

พิธีกรรมในกองถ่ายละครมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง การทำพิธีกรรม เช่น การบวงสรวง การไหว้ครู หรือการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ช่วยสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันและความเชื่อใจระหว่างสมาชิกในทีม ทำให้ทุกคนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างงาน ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน การมีจิตใจที่เป็นหนึ่งเดียวกันในทีมจะช่วยให้เกิด

ความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานร่วมกันราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในกองละครเรื่อง “ในวันที่ฝนพร่างพราย (2566)” ของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) เมื่อมีเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้นจะมีการจัดการช่วยกันจัดพิธีกรรมขึ้นเพื่อขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ว่าหากมีบุคคลใดได้ทำสิ่งใดผิดพลาดไป จนทำให้ต้องเกิดอุบัติเหตุ ต้องขอโทษขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และขอพรช่วยให้งานราบรื่น จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

“ในเรื่อง ในวันที่ฝนพร่างพราย ถ่ายทำที่บ้านร้าง เกิดอุบัติเหตุคนจัดไฟตกลงมา อาการหนัก จึงได้มีการหยุดการถ่ายทำ และให้ทีมงาน นักแสดงรวมตัวกันไปไหว้เจ้าที่อู่ทอ” (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาหรือสิ่งผิดปกติ ทีมงานในกองถ่ายละครพร้อมที่จะช่วยเหลือกันทุกเมื่อ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การทำพิธีกรรมตามความเชื่อช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในทีมงาน ลดความตึงเครียดและปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ทำให้สมาชิกในทีมงานรู้สึกสบายใจและทำงานได้อย่างราบรื่น

2.3 บทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่าย

พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่ายละคร โดยเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพและความมุ่งมั่นในการทำงาน การประกอบพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงและการแก้บน ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่น่าจดจำให้กับกองถ่าย ส่งผลให้เกิดความสนใจจากผู้ชมและผู้สนับสนุน การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัฒนธรรมในพิธีกรรมทำให้กองถ่ายมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในสายตาของสังคม

ในกองละครของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) เช่นเรื่อง “ทองเอกหมอยาทำโจลง 2562” หรือ “หมอลวง (2565)” การจัดพิธีบวงสรวงของละครที่เกี่ยวข้องกับวิชากระบี่กระบองหรือยาโบราณ มีผลดีต่อภาพลักษณ์ของละครและกองถ่าย เพราะพิธีบวงสรวงช่วยเสริมความสมจริงและความน่าเชื่อถือในเรื่อง โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญหรือมีการสอนวิชาพิเศษในเรื่องนั้น ๆ จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครของปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า “ในการทำพิธีบวงสรวงนี้ อย่างละครพวกต้องใช้วิชากระบี่กระบองการแสดงละครเกี่ยวกับยาโบราณ ละครที่ต้องให้อาจารย์มาสอนอะไรที่เป็นพิเศษในเรื่องนั้น ๆ ถ้าจัดพิธีทำบวงสรวงขึ้นมามันก็จะดูดีกับละครและกองถ่ายจริง ๆ” (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

การสร้างภาพลักษณ์ที่ดียังช่วยให้ผู้ชมเห็นถึงความตั้งใจและความรับผิดชอบของทีมงานและนักแสดง ในการผลิตผลงานที่มีคุณภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ภาพลักษณ์ที่ดีสามารถดึงดูดนักลงทุนและผู้สนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ทำให้การผลิตละครสามารถขยายตัวและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การทำงานในวงการบันเทิงมีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ

จากการศึกษาพบว่า มีพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 ทั้งหมดจำนวน 8 พิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ พิธีกรรมก่อนการถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวงกองละคร การดูฤกษ์ยาม ไหว้ครู ครอบครู และการบนบาน พิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ไหว้ชุดที่ใช้แสดง และขออนุญาตใช้สถานที่ และพิธีกรรมหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน และพบส่วนบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครนั้นพบว่า มี 3 บทบาท ได้แก่ 1) ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง 2) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในหมู่ทีมงานและนักแสดง และ 3) ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในกองถ่ายละครนั้นมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้กับทีมงานและนักแสดง ทั้งในช่วงก่อนการถ่ายทำ เช่น การบวงสรวงกองละคร การไหว้ครู การดูฤกษ์ยาม และการบนบาน ระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน และหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีบทบาทในการสร้างความมั่นใจและความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง แต่ยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย โดยมีลักษณะการเสริมสร้างความร่วมมือและความผูกพันในกลุ่มคนบันเทิง ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับบทบาทของพิธีกรรมในอาชีพและสังคมไทยดังงานวิจัย เรื่องบทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพ : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภอวัง จังหวัดลำปาง ของพระชาญชัย ชยเมธี (2556) ที่พบว่าพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างความสงบและความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ญาติผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือ เรื่อง คติชนกับนางงาม : บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทยพิธีกรรมในการประกวดนางงาม (อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน, 2565) ที่พบว่ามีการใช้พิธีต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความหวังให้นางงาม และสร้างความเข้มแข็งความสามัคคีให้กลุ่มชนในวงการนางงาม ซึ่งบ่งชี้ถึงบทบาทของพิธีกรรมในการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มคนต่าง ๆ

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนที่เชื่อว่า พิธีกรรมช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในสังคม และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะในวงการบันเทิงที่มักเผชิญกับความเครียด ความกดดัน และความไม่แน่นอนจากการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การไหว้ครู การบวงสรวง หรือการแก้บน จึงเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความร่วมมือ และความสามัคคีในกลุ่มคนบันเทิง

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องคติชนคนบันเทิง : พิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อการทำงานในกองถ่ายละครช่อง 3 จากการศึกษาค้นคว้าออนไลน์และการสัมภาษณ์ ภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) พบว่าพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 มีทั้งหมดจำนวน 8 พิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ พิธีกรรมก่อนการถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวง

กองละคร การดูฤกษ์ยาม ให้อำนาจครอบครอง และการบนบาน พิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ให้อายุที่นักแสดง และขออนุญาตใช้สถานที่ และพิธีกรรมหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน และพบส่วนบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครนั้นพบว่า 1) ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง ซึ่งส่งผลให้ทีมงานและนักแสดงมีแรงจูงใจในการทำงานอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังช่วยให้พวกเขาเผชิญกับความกดดันและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตได้ดีขึ้น อีกทั้งทีมงานยังเชื่อว่าพิธีกรรมมีส่วนช่วยในการป้องกันอุบัติเหตุและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในกองละครได้อีกด้วย 2) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในหมู่ทีมงานและนักแสดง สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและเชื่อมความรู้สึกระหว่างกัน ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ 3) ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย การจัดพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพและความมุ่งมั่นในการทำงานของทีมงานในกองละคร ส่งผลให้กองถ่ายละครมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในสายตาของสังคม เนื่องจากการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในอนาคตอาจศึกษาพิธีกรรม และบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่ปรากฏในสาขาอาชีพอื่น ๆ เช่น แพทย์ ค้าขาย และการเมือง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว อัดถาวร. (2519). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2567). *ทำไมเรียกพิธี “ครอบครู” ทั้งที่ครู (เคียรพ่อแก่) ครอบ*

ศิษย์. สืบค้น 2567, พฤษภาคม 17 จาก https://www.silpamag.com/culture/article_140463

กองอนุศาสนาจารย์. (2554). *ฤกษ์งาม ยามดี*. ธรรมมานุศาสตร์. สืบค้นจาก

<https://cpc.raft.mi.th/images/Dhammanusasana/081Dhammanusasana.pdf>

กฤตยา ณ หนองคาย. (2562). จากศรัทธาสู่พิธีกรรมบูชา: เรื่องเล่าประวัติชีวิตและวิญญาณ

ศักดิ์สิทธิ์ของ “พ่อปู่มิตร ชัยบัญชา”. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 26(2), 253-255

(อ้างอิง Turner, 2554)

<file:///C:/Users/Administrator/Downloads/sriwanb,%23%23default.groups.name.manager%23%23,+09-%E0%B8%81%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B8%B2-4.pdf>

ข่าวสด. (2561, มีนาคม 21). *ทีมบุพเพฯ พร้อม “ร่ำแก้บน” รับทัพแฟนคลับ แยมละครยังตัดต่อไม่*

จบ คืบ 3 ตอน พิเศษ!. [ข่าวบันเทิง] สืบค้นจาก

https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_910370

- ขวัญทิwa ผิวผาด, กุลธีรา อุดมพงศ์วัฒนา และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2555). *ความเชื่อ การบนบานและ การใช้ ของแก่นผู้ที่มาแก่นศาลเจ้าแม่นมสาว เกาะนมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอ สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร]. สืบค้นจาก <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/55/cdgrc13/files/hmp20.pdf>
- จุฑาทิพย์ ไกรนารา. (2566). ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณนิยมและบทบาททางสังคมของชาวพุทธไทยในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารหาดใหญ่ วิชาการ*, 21(3), 568-590. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/article/view/258213/175151>
- ณภัทร ดิษฐ์กุล. (2567, 23 กันยายน). ผู้ช่วยผู้จัดละคร. [การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล].
- ต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล และสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์. (2566). มวยไทย : อำนาจอ่อนที่ทรงอิทธิพล. *วารสาร กองทุน พัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 2(1), 1-12. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tmfjournal/article/view/TMF-Journal/178940>
- ถาวร โกอุดมวิทย์. (2529). *พิธีกรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาภาพพิมพ์.https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/5730/MA_Thavorn_KoUdom_vit.pdf?sequence=6&isAllowed=y
- ทิพวรรณ ธรรมเพียร, พิทยารัตน์นาถรณ์ เปียพินทอง, และนรินาถ วงศ์ปรีดา. (2564). ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง *ฤกษ์สังหาร*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(1), 104-113. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/issue/view/18071/5773>
- ไทยโพสต์. (2564). *ละครฟอร์มใหญ่ 'เพลิงนาคา' กลับมาปลุกกระแสแรงศรัทธาอีกครั้ง*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/108921>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 1 เมษายน). *ดีเกินคาด!! โป๊ป เบลล่า นำทีมบุพเพสันนิวาส รำแก้บนฉลองเรตติ้งแรง*. [ข่าวบันเทิง]. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/1244421>
- นราพร สังข์ชัย. (2552). บทละครโทรทัศน์ไทย: กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิค. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(3), 140-142. สืบค้นจาก [http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/293/นราพร%20สังข์ชัย .pdf](http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/293/นราพร%20สังข์ชัย.pdf)
- นักรบ นาคสุวรรณ. (2551). *ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อพระพินาศ : กรณีศึกษาเทวสถานใน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาศิลปศาสตร์, แขนงวิชาไทยคดีศึกษา. สืบค้นจาก <89/630/1/fulltext%20%281%29.pdf>

- แนวหน้า. (2565). ‘มาริโอ้-คิมเบอร์ลี’ หวนคู่กันอีกครั้งใน ‘หมอลวง’ ได้ฤกษ์ตีรวมทีมบวงสรวงละคร. แนวหน้า. <https://www.naewna.com/entertain/673533>
- นิสรินดา บินนิโซะ สุขาวดี บัวผัน และศุภรัช คุ้มครอง. (2567). เรื่องเทพเจ้าแห่งเจียแห่งชายแดนใต้ : บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสี้ย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 24(2), 402-428.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/277673/185091>
- นิรนุช กมลยะบุตร. (2564). การสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 4(2), 35-46.
<https://so02.tcithaijo.org/index.php/ISSC/article/view/245725/169008>
- บันเทิงไทย. (2561). ‘หนึ่งด้าวฟ้าเดียว’ - ความคิด ความหวัง ความตั้งใจ และเรื่องเหลือเชื่อ. สืบค้นจาก. https://www.matichon.co.th/entertainment/news_959383
- ประวิทย์ ฤทธิบุลย์. (2558). *นาฏศิลป์ไทย: สื่อก้าววัฒนธรรมที่มากกว่าความบันเทิง* [บทความ คณะศิลปกรรมศาสตร์]. สืบค้นจาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/handle/123456789/2288>
- ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง. (2561, มิถุนายน 13). เหตุการณ์อภินิหารกลางกอง “บุพเพสันนิวาส” เมื่อครั้ง “ปราปต์ปฏุล” รับบทพระนารายณ์. *Sanook*.
<https://www.sanook.com/movie/78789/>
- เปรมปรีดิ์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น. (2560). การรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาหมอปั้นบ้าน: กรณีหมองู และหมอยกพยาธิ ตำบลบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(42).
<https://so05.tcithaijo.org/index.php/researchjournal>
- เปรมปรีดิ์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น. (2560). การรักษาโรคในแบบคติชนวิทยา : กรณีหมอสุมไพร และหมอรักษาเริ่มในเขตตำบลบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 11(3), 135-149. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/144781/107058>
- พระครูสิริรัตนาวตฺร. (2558). อิทธิพลการบบาน บวงสรวงในสังคมไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 16(29), สืบค้นจาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/35494/29495
- พระครูสิริรัตนาวตฺร. (2556). *การบบาน บวงสรวง: แนวคิด หลักการ อิทธิพล ต่อสังคมไทย*. (บทสังเคราะห์งานวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.

- พระชาญชัย ชยเมธี. (2556). เรื่องบทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพ : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปศึกษา, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. http://mcupress.mcu.ac.th/userfiles/file/thesis/Buddhist-Studies/2556_Buddhist-Studies/56-02-2-038.pdf
- พิพัฒน์ วิถี. (2554). สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร : กรณีศึกษาตำบลเมืองที่ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์]. สืบค้นจาก <https://pubhtml5.com/lmgbw/zkpb/สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย/52>
- พงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 30(2), 184-193.
- ภริมา วิธาสถิตกุล และ พระมหาจิรฉัตร จิรเมธี. (2558). คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 31-42. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/human/article/view/138018>
- ภัทรธรรณ แสนพิณิจ. (2566). เรื่องร่างทรง: บทบาทและภาพสะท้อนด้านการถ่ายทอดข้อมูลทางศาสนาพื้นบ้านในภาพยนตร์ไทย. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, 24(45), 57-73. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/260968/179242
- ยุพารักษ์ ชนะบวรวัฒน์. (2560). การบวชสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. สืบค้นจาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5606031648_7398_8305.pdf
- รีฟิล แลป. (2564). ความเชื่อกับธรรมชาติ การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างยั่งยืน. City Cracer. สืบค้นจาก <https://citycracker.co/city-environment/belief-in-nature/>
- วรรณิก โปธิจักร. (2566). เรื่องหมอมอไปไม่ในอุบลราชธานี : บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมพยากรณ์ดวงชะตาต่อสังคมอีสานร่วมสมัย. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(1), 250-277. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/263771/177052>

วุฒิสักดิ์ อนรรฆพร. (2565). ไสยศาสตร์ในกองถ่าย. Adadict.

<https://adadictth.com/exclusive/film-production-superstitions>

ศรัทธา. (2565). ธรรมเนียมไทยไทย ทำไมก่อนถ่ายทำหนังละครต้อง “บวงสรวง”. แสงแห่งศรัทธา. สืบค้น

จาก <https://sattha.co.th/%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%>

ศิริพร ณ ถลาง. (2548). คติชนวิทยา: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรเชษฐ์ คูหาเลิศ. (2567). บทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยการ

กีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและการวิจัย, 19(1), 209-230.

สืบค้นจาก <https://so04.tci->

[thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/270483/183854](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/270483/183854)

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล และ พงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติ

ชนและ ภาพสะท้อนสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา, 30(2), 179- 196. สืบค้นจาก <https://so06.tci->

[thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/253971/174088](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/253971/174088)

อรัญญ์ นองพล. (2564). ย้อนชม 9 ละครเร่เด็ดจากผู้จัดแต่ง-ัญญา โสภณ. Thestandard.

สืบค้นจาก <https://thestandard.co/thanya-wachirabunjong-9-thai-series/>

MGR online. (2562, 25 มีนาคม). ช่อง 3 จัดพิธีครอบครุประจำปี 2562. MGR.

<https://mgronline.com/drama/detail/9620000029597>

Sanook, (2561). เหตุการณ์อภินิหารกลางกอง “บุพเพสันนิวาส” เมื่อครั้ง “ปราบต์ปฎล”

รับบทพระนารายณ์. Sanook. สืบค้นจาก <https://www.sanook.com/movie/78789/>

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

The Health Tourism Management Model: A Case Study of Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province

นพรัตน์ ทรงสายชลชัย^{1*}, วลัยลิกา เจริญศิลป์², ประเมษฐ์ สักพันธุ์³ และพุฒิตา พรหมภู⁴
 Nopparat Songsaichonchai^{1*}, Wanlika Charoensilpa², Poramate Saggapunt³
 and Putita Phrompoo⁴

¹⁺²⁺³⁺⁴ คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

¹⁺²⁺³⁺⁴ Faculty of Science and Liberal Arts Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima

*Corresponding author, e-mail: nopparat.sn@rmuti.ac.th

Received July 9, 2025; Revised August 13, 2025; Accepted August 19, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) ศึกษาแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 3) สำรวจปัญหา อุปสรรค พร้อมแนวทางแก้ไข โดยใช้กรณีศึกษาในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา งานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มภาคชุมชน และนักท่องเที่ยว รวมจำนวน 19 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แก่นสารด้วยการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยวิธีใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า อำเภอปากช่องมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน ทั้งในด้านที่พัก และบริการสุขภาพทางเลือก เช่น การแพทย์แผนไทย สมุนไพร อาหารเพื่อสุขภาพ และเกษตรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ การจราจร และผลกระทบจากสัตว์ป่า แนวทางที่เสนอ ได้แก่ การจัดทำป้ายรณรงค์ เพิ่มจิตสำนึกการใช้นน การจัดทำเส้นทางสำรอง และการเพิ่มจุดทิ้งขยะให้เพียงพอจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ศักยภาพการท่องเที่ยว ปากช่อง

Abstract

The health tourism management model, case study: Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. The objectives of this research were (1) to study the potential of the health tourism management (2) study the management model of health tourism.

(3) to examine problems, obstacles, and solutions using a case study in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. This study was a qualitative research. Using in – depth interview as a tool for data collection with 19 key stakeholders, including government officials, private sector, community groups, and tourists. The collected data were analyzed through descriptive analysis, content analysis, and thematic analysis. Data quality and validity were verified using triangulation methods. The results of this study indicated that Pak Chong District has high potential for health tourism development due to its rich natural environment, and fresh air. The district provides comprehensive facilities including accommodation and alternative health services such as Thai traditional medicine, herbal treatments, healthy food, and organic agriculture. However, there are still problems with waste management, traffic congestion, and the effects of wildlife. The proposed solutions include creating awareness campaigns, road safety awareness, developing alternative routes, and providing adequate waste disposal facilities to accommodate tourist numbers for sustainable tourism development in the area.

Keywords: Health tourism, tourism potential, Pak Chong

บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสและโรคภัยต่าง ๆ ในปัจจุบันกลายเป็นตัวกระตุ้นกระแสรักสุขภาพให้กับประชาชนมากขึ้นทั่วโลก และวิธีสำคัญที่จะต่อสู้กับเชื้อโรค คือ การทำให้ตัวเราแข็งแรงมีเกราะป้องกันที่มีคุณภาพมีภูมิต้านทานสูงขึ้น ซึ่งการจะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยความมีวินัย ความรู้ ในการหมั่นบำรุงดูแลร่างกายอยู่เสมอ เพราะการมีสุขภาพที่ดีต้องใช้เวลา แต่ขณะเดียวกันการออกเดินทางท่องเที่ยวหลังจากที่ไม่ได้เดินทางมาเป็นระยะเวลานาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น จากสถานการณ์นี้ทำให้สิ่งที่กำลังมาแรงคือเทรนด์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในหลาย ๆ ด้าน หากสามารถขยายฐานตลาดการท่องเที่ยวเพิ่มได้สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวพักผ่อนและใช้จ่ายในประเทศไทยมากขึ้น เม็ดเงินก็จะไหลเวียนเข้าสู่เศรษฐกิจมากขึ้นด้วย เกิดประโยชน์ให้ประเทศได้ในหลายภาคส่วน ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปี 2017 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสูงถึง 12.5 ล้านคนต่อปี สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้สูงถึง 409,000 ล้านบาท การจ้างงานสูงถึง 530,000 คน ประเทศไทยติดอันดับ 4 ของเอเชียในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รองจาก จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย เติบโตเป็นอันดับ 10 ของโลก และมีโอกาสเลื่อนอันดับขึ้นมาได้อีกหากมีการวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทั่วโลกอย่างเหมาะสม ประเทศไทยถือว่ามีจุดแข็งในเรื่องของเอกลักษณ์วัฒนธรรม ประเพณี อาหารไทย เช่น แกงมัสมั่น ต้มยำกุ้ง และส้มตำ (ถูกจัดอันดับ 50 อาหารที่ดีที่สุดในโลกโดย CNN) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์ นวด

แผนโบราณ ซึ่งจัดเป็นอำนาจอ่อน (Soft Power) ที่สามารถนำมาใช้ส่งเสริมภาคการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้คนเดินทางเข้าสู่ประเทศซึ่งประเทศไทยถูกจัดให้อยู่อันดับที่ 35 จาก Global Soft Power Index 2022 จัดทำโดย Brand Finance จากสถานการณ์ COVID-19 แพร่ระบาดไปทั่วโลก ทำให้มีการจัดอันดับประเทศที่มีการฟื้นตัวจาก COVID-19 ดีที่สุดของโลกขององค์กร Global COVID-19 Index หรือ (GCI) ซึ่งประเทศไทยอยู่ในอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศออสเตรเลียเท่านั้น ทำให้ต่างชาติและทั่วโลกมองประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมาตรการด้านสุขภาพที่ดีเยี่ยม จึงสนใจที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น (ภริตา บุญล้อม, 2565)

จากรายงานภาพรวมการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2562 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีนักท่องเที่ยวเข้าไทยมากถึง 39.7 ล้านคน โดยจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุด 3 อันดับแรก ยังคงเป็นเมืองหลักคือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และภูเก็ต ขณะเดียวกันเมืองรองในหลายจังหวัดของภาคอีสาน ได้แก่ อุดรธานี ขอนแก่น บุรีรัมย์ ก็กำลังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวสู่ ‘อีสานโมเดล’ ที่พร้อมรับนักท่องเที่ยวบนมาตรฐานความปลอดภัยตามกระทรวงสาธารณสุข การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ททท.ภูมิภาคอีสาน) จึงร่วมกับพันธมิตรภาคีเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยว เปิดประตูสู่เส้นทางอีสานพร้อมนำเทรนด์ของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพช่วยฟื้นฟูการท่องเที่ยวของประเทศไทย และกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคเพิ่มขึ้น การส่งเสริมการขายและสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยวภายในประเทศยังเป็นการต่อยอดทิศทางแผนการตลาดการท่องเที่ยวภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศในอนาคต (นฤมล ทับปาน, 2563)

นอกจากนี้ ปัจจุบันภาครัฐและหอการค้าไทยมีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น โดยให้มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทุกจังหวัดเพื่อใช้เรื่องการท่องเที่ยวสุขภาพดีเป็นจุดขาย นักท่องเที่ยวเข้ามาจะได้รับความเชื่อมั่นในเรื่องของสุขภาพ ดังเช่นในจังหวัดนครราชสีมา หอการค้าจังหวัดนครราชสีมาและสมาคมท่องเที่ยวเขาใหญ่มองเห็นศักยภาพพื้นที่ในอำเภอปากช่อง ว่าสามารถที่จะผลักดันให้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ ตามคอนเซ็ปต์ของอำเภอปากช่อง คือ "อากาศดี อาหารดี ธรรมชาติดี" โดยปัจจุบันเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่องเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากการเข้าพักโรงแรม ร้านอาหารที่กลับมาคึกคักในช่วงวันหยุด และการลงทะเบียนออนไลน์วันละ 3,000 คน ในการเข้าเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในขณะเดียวกันโรงพยาบาลปากช่องนานา ได้เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่เข้ามาใช้บริการที่พักตามสถานประกอบการต่าง ๆ จึงได้จัดบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทาง เช่น การนวดรักษา นวดผ่อนคลายการบริหารกล้ามเนื้อ และสมุนไพรต่าง ๆ ที่ช่วยบำรุงร่างกาย เนื่องจากอำเภอปากช่องเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสภาพอากาศที่ดีเหมาะแก่การรักษาด้วยธรรมชาติบำบัด ผู้ที่ใช้บริการสถานที่พักจะได้รับสุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี (สถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย, 2563)

เนื่องจากยุคนี้ได้สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในปัจจุบัน คนไทยต้องทำงานหนักมากขึ้น ทำให้ส่งผลเสียทางด้านสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้น เมื่อเว้นว่างจากการทำงานคนไทยส่วนใหญ่จึงหันมาสนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น สืบเนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพของตนเองอยู่แล้ว เพราะต้องการฟื้นฟูสุขภาพจากความเหนื่อยล้าของการทำงาน โดยการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพอย่างถูกวิธี เช่น การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การพักผ่อนใกล้ชิดธรรมชาติ การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน

การฝึกกายบริหารท่าฤๅษีตัดตน การฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสนา จึงนิยมการเดินทางไปท่องเที่ยวในชนบทต่างจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงาม โดยจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายบรรจุไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วย และเลือกพักแรมในสถานที่พักตากอากาศประเภทโรงแรมหรือรีสอร์ทที่มีศูนย์สุขภาพหรือศูนย์กีฬาให้บริการส่งเสริมสุขภาพที่มีมาตรฐานคุณภาพอย่างแท้จริงเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในสถานที่พักแรมนั้น ๆ จัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น ในการให้บริการดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการจึงต้องดำเนินการพัฒนาบริการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและได้มาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสม (กรมอนามัย, 2564) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลายแห่งที่สามารถเข้าถึงหรือเดินทางไปได้อย่างสะดวกเพื่อช่วยบำบัดฟื้นฟูสุขภาพให้ดีขึ้น นอกจากนั้นยังสามารถนำความรู้มาต่อยอดพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อื่น ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษารูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อสำรวจปัญหา อุปสรรค พร้อมแนวทางแก้ไขในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ทำการวิจัยคือ ตำบลหมูสี ตำบลหนองน้ำแดง ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและได้รับความนิยมด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการใช้แบบสัมภาษณ์ ทั้งในส่วนของประชากรท้องถิ่น ผู้ประกอบการในท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 19 ราย โดยแบ่งดังนี้

1. กลุ่มภาครัฐ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพญาเย็น, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้ำแดง, เทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวนทั้งสิ้น 3 ราย
2. กลุ่มภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ให้บริการ ศูนย์ส่งเสริมอาชีพนวดแผนไทย ตำบลหมูสี, บ้านจันทร์งามนวดเพื่อสุขภาพ, น้ำพุธรรมชาติบ้านท่าช้าง, สวนผักลู่ฤทธิ์ ตำบลหมูสี, เดอะเปียโน รีสอร์ทเขาใหญ่ ตำบลหนองน้ำแดง และ Wenzel Organic Farm Khao Yai ตำบลพญาเย็น จำนวนทั้งสิ้น 6 ราย

3. กลุ่มภาคชุมชน ได้แก่ ชุมชนตำบลหมูสี, ผู้ใหญ่บ้านตำบลหมูสี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านพญาเย็น, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งสิ้น 5 ราย

4. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมหรือใช้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลหมูสี ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งสิ้น 5 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสังเกตทั่วไป และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structure) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 19 ราย

เครื่องมือวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่

- 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพญาเย็น
- 2) ประธานชุมชนตำบลพญาเย็น ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- 3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลพญาเย็น
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้ำแดง ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน
- 5) นักอุตสาหกรรมชาติบ้านท่าช้าง ตำแหน่ง กรรมการวิสาหกิจชุมชน
- 6) ผู้จัดการเดอะเปียโน รีสอร์ท เขาใหญ่ ตำบลหนองน้ำแดง
- 7) เทศบาลตำบลหมูสี ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

ส่วนที่ 2 ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีคำถาม 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- 2) ด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- 3) ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีคำถาม 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) ด้านการแพทย์แผนไทย คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยและการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- 2) ด้านสมุนไพรชนบท คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสมุนไพรชนบท และการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- 3) ด้านอาหารเพื่อสุขภาพ คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ และการมี

ส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

4) ด้านเกษตรธรรมชาติ คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

5) ด้านแหล่งธรรมชาติ คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข

1) ปัญหา คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2) อุปสรรค คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

3) แนวทางการแก้ไข คำถามให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการบันทึกรวบรวมข้อมูล การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ นำข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ เทปบทสนทนา เนื้อความจากเอกสาร ภาพถ่าย ดำเนินการจำแนกประเภทของข้อมูล แยกประเด็นตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนเพียงพอเหมาะสมพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์ สรุปผลแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบอีกครั้งว่า ข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำจะทำให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์มีความถูกต้องและเป็นจริง อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนในการวิเคราะห์ข้อมูลขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัยที่นักวิจัยได้กำหนดไว้

ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการดังนี้ (สุรางค์ จันทวานิช, 2561)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันกล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกต หรือสัมภาษณ์

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม และหากมีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พื้นที่ในอำเภอปากช่อง เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมหลายด้าน มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ บรรยากาศดี เป็นเมืองที่โดดเด่น ติดอันดับต้น ๆ ของแหล่งที่มีโอโซนที่ดีที่สุดในประเทศ ทั้งในด้านอาหาร ด้านที่พัก ด้านกิจกรรม หรือการบริการต่าง ๆ จึงเหมาะที่จะพัฒนาหรือยกระดับให้เป็นเมืองสุขภาพ

ด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) มีที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก (Accommodation) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillary) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) พบว่า สิ่งดึงดูดใจ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติสวยงาม มีป่าไม้ อุดมสมบูรณ์ มีบรรยากาศที่ดี เยียบสงบ เหมาะกับผู้ที่ต้องการมาพักผ่อน อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และยังมีกลุ่มอาหารเพื่อสุขภาพที่หลากหลาย มีกิจกรรมเชิงสุขภาพที่หลากหลาย เป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนร่างกายและจิตใจ

ด้านที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวก (Accommodation) พบว่า ด้านที่พัก เช่น โฮมสเตย์ โรงแรม รีสอร์ท การตั้งแคมป์ บ้านพักพูลวิลล่า พร้อมด้วยสัญญาณโทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ตเสถียร สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างดี และมีร้านอาหารรองรับ แต่ในเรื่องของรถบริการสาธารณะยังมีจำนวนน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังไม่สะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอปากช่องนั้น มีกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการทำอาหารเพื่อสุขภาพ การจัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยในแต่ละพื้นที่มีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น พายเรือ เดินป่า อบรมสมุนไพรภายในที่พัก ปั่นจักรยาน การทำสปา การนวดแผนไทย และมีการจัดคอนเสิร์ตตลอดทั้งปี

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) พบว่า อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีเส้นทางเดินทางสะดวก ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดใกล้เคียง และสามารถนำรถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ มีทางเข้าออกหลายเส้นทาง มีตำแหน่ง GPS ทั่วถึงทุกจุด

ด้านบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillary) พบว่า อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีบริการเบ็ดเตล็ด เช่น เซเว่นอีเลฟเว่น 7-11, มินิมาร์ท ร้านค้า และตู้ ATM ตั้งอยู่บริเวณสถานบริการน้ำมัน และย่านชุมชน รวมไปถึงการชำระเงินสามารถจ่ายเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร อีกทั้งยังมีเสาสัญญาณอินเทอร์เน็ตอีกด้วย ซึ่งบริการต่าง ๆ ในอำเภอปากช่องที่มีให้นักท่องเที่ยว นั้น ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน ลดโอกาสคนตกงาน และขาดรายได้ มีการรวมกลุ่มการนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ หรือการปลูกผักออร์แกนิก ทำเป็นร้านค้าให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปใช้บริการ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และยังมีการส่งเสริมการปลูกผักให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ โดยการส่งผักที่ปลอดสารพิษ สู่ภาคเอกชนในการทำอาหารเพื่อสุขภาพต่อไป

ด้านการศึกษาแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านรูปแบบการจัดการด้านการแพทย์แผนไทย เช่น การนวด การใช้ลูกประคบ การแช่น้ำร้อน หรือการอบสมุนไพร ของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านการแพทย์แผนไทยนั้น มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการตลอด โดยเฉพาะฤดูหนาว และมีกลุ่มทัวร์ลูกค้าต่างชาติที่ให้ความสนใจเข้ามาใช้บริการแพทย์แผนไทยอยู่เสมอ ในเรื่องของการจัดการการพัฒนาให้มีมาตรฐานไม่ว่าจะเป็นการประคบร้อนหรือประคบเย็นนั้น แต่ละหน่วยงานมีการอบรมและส่งเสริมให้ความรู้ดูแลจัดการได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐาน และด้านการนวด การอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพ รูปแบบการจัดการด้านสมุนไพรชนบท เช่น วานหางจระเข้ ตะไคร้ ฟ้าทะลายโจร ใบบัวบกของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนมีการปลูกสมุนไพรชนบทหลายชนิด แต่จำนวนบ้านเรือนที่มีการปลูกพืชสมุนไพรมีน้อยมาก ปัจจุบันมีหน่วยงานเริ่มเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจ และวิธีการปลูกพืชสมุนไพรในชุมชนมากยิ่งขึ้น รูปแบบการจัดการด้านอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น สลัดผัก เครื่องดื่มจากน้ำผลไม้ หรือเมนูที่ทำจากเห็ดของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ธุรกิจที่พิกนั้นเน้นในเรื่องของโรงแรมสีเขียว อาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อพัฒนาให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักรับประทานอาหาร มีการตอบรับที่ดีจากลูกค้า และมีร้านอาหารเพื่อสุขภาพจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่ในอำเภopakช่อง มีการปลูกผักออร์แกนิกแล้วนำมาประกอบอาหารที่หลากหลาย มีรูปแบบการจัดการด้านเกษตรธรรมชาติ เช่น การปลูกพืชผักหรือการปลูกสมุนไพรของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า อำเภopakช่อง มีการทำเกษตรหลายรูปแบบ เช่น การปลูกไข่ขางหม่น ปลูกอินทผลัม ปลูกผลไม้ตามฤดูกาล ปลูกพืชผักสวนครัว และก็ยังมีการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตปุ๋ยมูลไส้เดือน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในการทำเกษตร รูปแบบการจัดการด้านแหล่งธรรมชาติ เช่น น้ำพุธรรมชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดการของอุทยานและสถานที่พักผ่อน ผ่อนคลายเพื่อสุขภาพครบครัน เช่น น้ำพุธรรมชาติบ้านท่าช้าง มีระบบจัดการดูแลน้ำสามารถดูแลและยังคงทำให้น้ำใสไม่เน่าเสียได้ เหมาะสำหรับการมาแช่ตัว แช่เท้า เพื่อผ่อนคลายร่างกายที่อ่อนล้า

ด้านการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา ปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้ประกอบการมีปัญหาด้านขยะจากนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ มาจากการนำสุรา ขนมเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว ไม่รักษาความสะอาด หรือบุกรุกธรรมชาติ ทำให้ส่งผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดขยะตกค้าง เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ เป็นบ่อเกิดโรค ส่งผลเสียต่อสุขภาพ และการเผาขยะของชาวบ้านในชุมชน อุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในอำเภopakช่อง ในช่วงที่มีคอนเสิร์ต เช่น บิ๊กเมาท์เทน จะทำให้

การจราจรติดขัดและเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อคนที่เดินทางผ่านเส้นทางนั้น และเมื่อมีผู้คนเดินทางจำนวนมาก ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน แนวทางในการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เรื่องปัญหาที่เกิดจากขยะควรมีการจัดพื้นที่การทิ้งขยะ หรือกำหนดพื้นที่ในการนำอาหารและเครื่องดื่มเข้าไปรับประทาน ตั้งกฎระเบียบให้ชัดเจน และใช้การคัดแยกขยะเพื่อช่วยพื้นที่ลดปริมาณขยะ เพราะเมื่อมีการแยกขยะจะส่งผลทำให้ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจาก อำเภอปากช่อง มีแหล่งป่าไม้และธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีอากาศที่บริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อิษฏาภรณ์ พิรัชต์ชัยกุล และ อัครวิน แสงพิกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทบ่อน้ำพุร้อน ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยใน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า ผลจากการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้น ส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวเนื่องจากในสถานที่นั้นมีศักยภาพมากพอที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีมาตรฐานความปลอดภัย ความสะอาด การบริการที่ครบวงจร ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่พักผ่อนและสิ่งอำนวยความสะดวก (Accommodation) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillary) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งโอโซน มีบรรยากาศที่ดี ผ่อนคลายร่างกายและจิตใจได้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีความพร้อมให้บริการในด้านอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นำขวัญ วงศ์ประทุม และ ดวงศิริ ภูมิวิชิเวช (2564) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา กล่าวว่า ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยวมากมายที่มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม คนส่วนใหญ่เมื่อพูดถึงการท่องเที่ยวโอโซน หรือแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จึงนึกถึงอำเภอปากช่อง เป็นสถานที่แรก และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ขึ้นชื่อ เช่น การนวดแผนไทย แผนโบราณ ที่สามารถรักษาโรค คลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานได้

2. ด้านที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวก (Accommodation) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากในอำเภอปากช่อง ที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวก มีที่พักหลากหลายรูปแบบให้เลือก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภูมิมาศ เสริฐเลิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า ผลต่อ

การบริการด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการครบครันและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการทำอาหารเพื่อสุขภาพ มีการจัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล รัตนไพจิตร และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการปั่นเขา ปั่นจักรยาน วิ่งจ็อกกิ้ง หรือจะเป็นการไปชมสวนผักของร้านอาหารที่ปลูกเอง

4. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากอำเภอปากช่อง ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดใกล้เคียง และสามารถนำรถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปฐิมาศ เสริฐเลิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรมบ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า เส้นทางเดินทางที่สะดวก ไม่ซับซ้อนจนเกินไป ถนนสวยงาม มีเส้นทางเข้าถึงหลากหลาย

5. ด้านบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillary) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากในอำเภอปากช่อง มีบริการเสริมต่าง ๆ เช่น มินิมาร์ท เซเว่นอีเลฟเว่น ร้านค้า ธนาคาร ตู้ATM ร้านอาหาร มีพร้อมให้บริการและอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปฐิมาศ เสริฐเลิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า มีการเข้าถึงที่สะดวก และสิ่งอำนวยความสะดวก บริการเสริมในสถานที่ต่าง ๆ ย่อมมีพร้อมเพื่อรองรับ

ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากในอำเภอปากช่องนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการทำอาชีพเกษตรกรรมปลูกพืชผักสมุนไพรหรือผักปลอดสารพิษ และมีการส่งต่อให้หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ในการนำไปประกอบอาหารในธุรกิจร้านอาหาร นำไปทำลูกประคบ ทำยารักษาโรค การนวดแผนไทยต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเกิดรายได้ที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปฐิมาศ เสริฐเลิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม ตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพ การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ รวมถึงบุคลากร การอบรมให้ความรู้สู่ชุมชน ในด้านการท่องเที่ยว ด้านการจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการในชุมชน และด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

รูปแบบการจัดการด้านการแพทย์แผนไทย เช่น การนวด การใช้ลูกประคบ การแช่บ่อน้ำร้อน หรือการอบสมุนไพร ของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากการแพทย์แผนไทยเป็นที่นิยมมากใน อำเภอปากช่อง มีให้เลือกหลากหลายรูปแบบตามความต้องการ มีจุดประสงค์เพื่อรักษาสุขภาพ อากาศปวดเมื่อยหรือรักษาโรค สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล รัตนไพจิตร และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัด นครศรีธรรมราช กล่าวว่า มีความสนใจเรื่องของการนวดแผนไทย การนวดแผนโบราณ การประคบสมุนไพร และการใช้น้ำมันหอมระเหยเพื่อลดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อส่วนอื่น ๆ ทั้งร่างกาย หรืออาการฟกช้ำ ดำเขียว และยังรักษาโรคชนิดต่างๆ

รูปแบบการจัดการด้านสมุนไพรชนบท เช่น วานหางจระเข้ ตะไคร้ ฟ้าทะลายโจร ใบบัวบกของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจาก ในด้านสมุนไพรชนบท ยังพบเจอกลุ่มผู้ใช้หรือเป็นที่นิยมอย่างมาก มีการปลูกสมุนไพรชนบทหลายชนิด พบได้ในหลายครัวเรือน โดยสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล คำเอี่ยม (2553) ได้ศึกษาเรื่องแนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประชาชน ในกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า แนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังมีด้านสมุนไพรชนบทซึ่งพบได้ในพื้นที่การเกษตรเป็นอย่างมาก และทุกครัวเรือนมีการปลูกเพื่อนำมาแปรรูปส่งออกหรือเพิ่มมูลค่าให้แก่คนในชุมชน อาจจะมีการนำไปใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น ร้านนวดแผนไทย ร้านสปาสมุนไพร และร้านอาหารเพื่อสุขภาพเป้าหมาย

รูปแบบการจัดการด้านอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น สลัดผัก เครื่องดื่มจากน้ำผลไม้ หรือเมนูที่ทำจากเห็ดของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจาก อำเภอปากช่องมีบริการอาหารเพื่อสุขภาพ ส่วนใหญ่จะนิยมปลูกผักออร์แกนิก เพราะสามารถนำมาแปรรูปได้หลายอย่าง ซึ่งผักเหล่านี้มีความปลอดภัยปราศจากสารพิษ มีให้เลือกใช้บริการได้ตามความสะดวกของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กนกกาญจน์ กล่อมเกลตา และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวทางพัฒนาศักยภาพธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า มีความสนใจในด้านการบริการอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ โดยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหารหรือโรงแรมจะเน้นให้ความสำคัญในด้านนี้ เพราะเป็นการคัดเลือกอาหารที่ดีมีประโยชน์ต่อสุขภาพ ต่อลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว

รูปแบบการจัดการด้านเกษตรธรรมชาติ เช่น การปลูกพืชผักหรือการปลูกสมุนไพรของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีผู้คนที่นิยมทำการเกษตรจำนวนมาก มีหลากหลายรูปแบบเพื่อแปรรูปตามพื้นที่ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนาขวัญ วงศ์ประทุม และ ดวงศิริ ภูมิวิษุเวช (2564)

ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา กล่าวว่า มีการจัดการในด้านเกษตรธรรมชาติ คือ มีการปลูกสับปะรดปลอดสารพิษ ของกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ ซึ่งมีผู้คนที่นิยมและสนใจในเรื่องการทำการเกษตรจำนวนมาก เพราะเป็นการสร้างรายได้ สร้างอาชีพ

รูปแบบการจัดการด้านแหล่งธรรมชาติ เช่น น้ำพุธรรมชาติ หรืออุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากอำเภอปากช่องมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย มีการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดเพื่อความปลอดภัย และการรักษาสีเขียวของธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริยาภรณ์ พิรัชต์ชัยกุล และ อศวิน แสงพิกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทบ่อน้ำร้อน ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า มีการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยถามถึงรูปแบบการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวว่ามีการจัดการเป็นอย่างไร มีการสำรวจลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อที่จะศึกษา และนำไปพัฒนาให้เหมาะสมต่อการเปิดให้เยี่ยมชมที่ดีขึ้น

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ทางด้านการแพทย์แผนไทย ด้านสมุนไพรชนบท ด้านอาหารเพื่อสุขภาพ ด้านเกษตรธรรมชาติ ด้านแหล่งธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยออกแบบและพัฒนาเป็นรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2 วัน 1 คืน ดังนี้

โปรแกรมทัวร์สุขภาพเขาใหญ่ 2 วัน 1 คืน เส้นทางเพื่อการพักผ่อนและฟื้นฟูสุขภาพแบบครบวงจร

วันที่ 1: ธรรมชาติ ผ่อนคลาย และอาหารสุขภาพ

07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ (หรือจุดนัดพบ) มุ่งหน้าสู่เขาใหญ่

10.00 น. เดินทางถึง บ้านจันทร์งาม นวดเพื่อสุขภาพ

- รับบริการนวดแผนไทย/นวดน้ำมันเพื่อคลายกล้ามเนื้อ
- เรียนรู้ศาสตร์การดูแลสุขภาพตามวิถีธรรมชาติ

12.00 น. เดินทางไป สวนผักลุ่มฤทธิ์

- เยี่ยมชมสวนผักออร์แกนิก เดินชมแปลงผักปลอดสาร
- เรียนรู้การปลูกผักแบบธรรมชาติ
- รับประทานอาหารกลางวันเพื่อสุขภาพจากผักสดในสวน

เมนูแนะนำ: แกงเลียง ผักผักรวม เต้าหู้ทรงเครื่อง สลัดผักอกไก่นุ่ม ข้าวกล้อง น้ำสมุนไพร

14.00 น. เดินทางสู่ น้ำพุธรรมชาติบ้านท่าช้าง

- แช่เท้าหรือลงเล่นน้ำพุตื้นๆ ฟื้นฟูสุขภาพจากแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติ

16.00 น. เดินทางไปเช็คอินที่ The Piano Resort Khao Yai

- ผ่อนคลายท่ามกลางธรรมชาติ
- พักผ่อนตามอัธยาศัย/เดินเล่น/ทำกิจกรรมโยคะเบาๆ

19.00 น. รับประทานอาหารเย็นที่รีสอร์ท (เมนูสุขภาพ)

- พุดคุยแลกเปลี่ยนแนวทางสุขภาพในกลุ่ม

21.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย นอนหลับฝันดี ราตรีสวัสดิ์

วันที่ 2: วิถีออร์แกนิก และกลับบ้านอย่างสดชื่น

07.00 น. ตื่นเข้าสู่สูดอากาศบริสุทธิ์ ทำสมาธิ/โยคะเบาๆ

08.00 น. รับประทานอาหารเช้า (เมนูคลีนหรือออร์แกนิก)

09.30 น. ออกเดินทางไปยัง Wenzel Organic Farm Khao Yai

- เยี่ยมชมฟาร์มออร์แกนิกแบบยุโรป
- เรียนรู้การทำปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักธรรมชาติ
- ทดลองเก็บผัก/ผลไม้ตามฤดูกาล
- ถ่ายภาพกับวิวฟาร์มธรรมชาติ

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันที่ร้านกินดี อร่อยไร้สาร อิ่มอร่อยกับอาหารออร์แกนิก อาหารสะอาด อร่อยแบบไร้สารเคมี

13.30 น. เดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยสวัสดิภาพ

16.30 น. เดินทางถึงจุดหมายโดยปลอดภัย พร้อมสุขภาพดี ๆ กลับบ้าน

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกรณีศึกษา : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเกิดปัญหาทั้งระยะตามบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้ทัศนียภาพไม่สวยงาม เนื่องจากที่ทั้งระยะหรือถึงระยะไม่เพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา และอีกหนึ่งปัญหาคือ ปัญหาช้างป่า และสัตว์ป่าทำลายพืชพันธุ์ของชาวบ้าน ทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภาววรรณ สุวรรณสิงห์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กล่าวว่า พบปัญหาด้านระยะที่มีจำนวนเยอะกว่าที่ทั้งระยะหรือถึงระยะ ซึ่งไม่เพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยวและสัตว์ป่าที่ลงมาสร้างปัญหาให้แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชน

อุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากพบอุปสรรคในเรื่องของการเดินทางที่ต้องเผชิญในช่วงวันหยุด การที่สัตว์ป่าเข้ามาสร้างความเดือดร้อนให้แก่พื้นที่ รวมถึงยังขาดสถานพยาบาล และปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตบางจุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภาววรรณ สุวรรณสิงห์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กล่าวว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพบอุปสรรคในเรื่องของการเดินทางที่ต้องเจอกับการที่รถติด สถานพยาบาลมีน้อย สัญญาณไม่ค่อยดี รวมทั้งถนน

บางพื้นที่ยังผูกพัน ดังนั้น ควรมีการจัดสรรการจราจรอยู่เสมอเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการเกิดความประทับใจและมาใช้บริการในครั้งต่อไป

แนวทางการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่สำคัญมีดังนี้ ผู้ใช้ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีในการใช้รถใช้ถนน และศึกษาเส้นทางลัด หรือเส้นทางอื่น ๆ เพิ่มเติม เพิ่มเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราดูแล ความปลอดภัยให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว และณรงค์ให้ชาวบ้านในชุมชนไม่เผาขยะทำลายบรรยากาศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปฐิมาศ เสริฐเลิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรมบ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่าด้านการจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบอกรทาง ดังนั้น ศักยภาพที่ชุมชนควรมีการพัฒนาหลายองค์ประกอบ โดยในศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาปรับปรุงถนน บำบอกรทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องการให้มีการจัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มากขึ้น
2. ต้องการให้หน่วยงานที่ดูแลเรื่องสัตว์ป่าเข้ามาคอยดูแลไม่ให้สัตว์ป่าบนเขา เข้ามาทำร้ายชาวบ้านทำลายทรัพย์สิน และการเกษตรในแต่ละพื้นที่
3. ต้องการให้มีการส่งเสริมการค้าขายให้ถูกวิธีในเขตพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
4. ต้องการให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างจริงจัง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม
5. ต้องการให้มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ จัดการอบรมในเรื่องของการปลูกสมุนไพรชนบทให้แก่ชุมชนให้สามารถเพาะปลูกสมุนไพรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ กล่อมเกล้า กนกพร ภาศิฉาย และกาญจนาวดี สาลีเทศ. (2562). *แนวโน้มนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

กรมอนามัย (2564). *คำแนะนำการปฏิบัติงานนอกสถานที่ตั้งหรือที่บ้านสำหรับ*

ประชาชน. สืบค้น 2567, สิงหาคม 10, จาก <https://covid19.anamai.moph.go.th/web-upload/.pdf>

นฤมล ทับปาน. (2563). *New Normal มนุษย์เงินเดือน ปรับชีวิตรับ 'โควิด' รอบใหม่*. สืบค้น

2567, สิงหาคม 15, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/896968>

- นฤมล รัตนไพจิตร ราตรี เขียวรอด และตรีวนันท์ เนื่องอุทัย. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 9(3), 692-704.
- นฤมน คำเอี่ยม. (2553). *แนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการตลาด.
- นำขวัญ วงศ์ประทุม และดวงศิริ ภูมิวิษุเวช. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2), 299-311.
- ปฎิมาศ เสริฐเลิศ. (2562). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์* (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภริตา บุญล้อม. (2565). *ส่องเทรนด์ Wellness Tourism การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เทียบอย่างไรให้ได้สุขภาพดี*. สืบค้น 2568, กรกฎาคม 8, จาก <https://thestandard.co/wellness-tourism>
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. (2563). *นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ*. สืบค้น 2567, สิงหาคม 16, จาก <https://nbt2hd.prd.go.th/th/tv/info/index>
- สุภาวรรณ สุวรรณสิงห์. (2561). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติในการใช้บริการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical Tourism)*. (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิษฎาภรณ์ พิรัชต์ชัยกุล และอัศวิน แสงพิกุล. (2563). ประสพการณ์การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทบ่อน้ำพุร้อน ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 10(2), 223-234.

การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนตลาดนางเลิ้ง

A Study of Marketing Mix Affecting Gastronomy Tourism in Nang Loeng Market Community

ผกามาศ ชัยรัตน์^{1*} เกริกิต ชัยรัตน์² และพัลลพ หามะลิ³

Pakamas Chairatana^{1*}, Krirkit Chairatana² and Panlop Hamali³

¹⁺²⁺³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

¹⁺²⁺³Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

*Corresponding author, e-mail: Pakamas.ch@rmutp.ac.th

Received June 28, 2025; Revised August 2, 2025; Accepted August 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารไทยในชุมชนนางเลิ้ง และ 2) ความพึงพอใจที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดอาหารไทยในชุมชนนางเลิ้ง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งพร้อมกับเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 31.75 รองลงมาเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งเพียงลำพัง คิดเป็นร้อยละ 30.75 และเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 17.75 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนด้านช่วงเวลาที่เข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งนั้น ส่วนใหญ่ใช้บริการในช่วงระหว่าง 12.01-15.00 น. คิดเป็นร้อยละ 2.80 รองลงมาใช้บริการในช่วงระหว่าง 15.01-18.00 น. คิดเป็นร้อยละ 24.80 และช่วงระหว่าง 10.01-12.00 น. คิดเป็นร้อยละ 22.30 ด้านบุคคลที่มีบทบาทในตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้ง ส่วนใหญ่เป็นตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาเป็นเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 22.00 และคู่รัก คิดเป็นร้อยละ 20.50 ส่วนสาเหตุที่เลือกมาใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยส่วนใหญ่เลือกเพราะเป็นแหล่งอาหารไทย คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมาเป็นสถานที่นัดพบทานข้าว คิดเป็นร้อยละ 27.75 และเป็นร้านขนมไทย คิดเป็นร้อยละ 18.50 ตามลำดับ 2) ส่วนประสมทางการตลาดพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$, $SD = 0.43$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายด้าน ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.54$) รองลงมาเป็นด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.57$) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.52$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านราคา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$, $SD = 0.58$) ตามลำดับ

คำสำคัญ : ส่วนประสมทางการตลาด การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ชุมชนตลาดนางเลิ้ง

Abstract

This article aims to 1) study the behavior of tourists towards Thai food in Nang Loeng community. 2) study the satisfaction with the marketing mix of Thai food in Nang Loeng community. This is a quantitative research with 400 tourists as the sample. The research instrument is questionnaires. Descriptive data analysis is included which are percentage, mean and standard deviation.

The research results show that 1) In terms of tourist behavior, most of respondents traveled to use the services at Nang Loeng Market Community with friends (31.75 percent). The second most popular was traveling to use the services at Nang Loeng Market Community alone (30.75 percent). The second most popular was traveling to use the services at Nang Loeng Market Community with family (17.75 percent). As for the time period of using the services at Nang Loeng Market Community, most of respondents used the services between 12.01-15.00 hrs. (32.80 percent). Next, they used the services between 15.01-18.00 hrs. (24.80 percent). And between 10.00-12.00 hrs. (22.30 percent). As for the people who played a role in deciding to use the services at Nang Loeng Market Community, most of respondents reported that it was their own decision (37.50 percent). Next, friends (22.00 percent) and couples (20.50 percent). As for the reasons for choosing to use the services at Nang Loeng Market Community, most of respondents chose Nang Loeng Market because it was a source of Thai food (37.00 percent), followed by a meeting place for having dinner (27.75 percent), and a Thai dessert shop (18.50 percent), respectively. 2) As for the marketing mix, it was found that the overall service marketing mix was at a high level ($\bar{x}$ = 4.00, SD = 0.43). When considering each aspect, the aspect with the highest average score was personnel at a high level ($\bar{x}$ = 4.05, SD = 0.54), followed by promotion at a high level ($\bar{x}$ = 4.05, SD = 0.57), and distribution channels at a high level ($\bar{x}$ = 4.02, SD = 0.52). The aspect with the lowest average score was price at a high level ($\bar{x}$ = 3.87, SD = 0.58), respectively.

Keywords: Marketing Mix, Gastronomy Tourism, Nang Loeng Market Community

บทนำ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดโครงการ Amazing Thailand Culinary City เพื่อยกระดับและสร้างคุณค่าอาหารไทยสู่สากล และเป็นการสร้างการรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG ด้วยองค์ประกอบหลัก “AGFEC” ประกอบด้วย A–Agriculture

(การเกษตร) G-Gastronomy (วัฒนธรรมอาหารการกิน) F-Food Safety (อาหารปลอดภัย) E-Experience (คุณค่าทางประสบการณ์ที่ได้สัมผัส) C-Creative Entrepreneur (ผู้ประกอบการสร้างสรรค์) สำหรับงาน Amazing Thailand Culinary City นี้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอาหาร และผู้ที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ภายในงานมีการนำเสนออาหารจากหลากหลายผู้ประกอบการเสวนาจากผู้มีชื่อเสียงในแวดวงอาหาร นิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารไทย และการจัดนิทรรศการเพื่อแนะนำวัตถุดิบท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยรวมทั้งจัดแสดงเมนู Hidden Dishes ของ 5 ภูมิภาค และกิจกรรม Workshop สอนทำขนมไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาค โดยกิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และอีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น ภูเก็ต จันทบุรี เป็นการยกระดับและสร้างคุณค่าอาหารไทยสู่สากลนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566a)

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรับประทานอาหารหรือการท่องเที่ยวอาหาร (Food Tourism) มีแนวโน้มที่น่าสนใจและได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า นักท่องเที่ยว มีความต้องการสัมผัสประสบการณ์ด้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น หลายประเทศจึงเริ่มให้ความสำคัญด้านอาหาร โดยใช้อาหารมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวไม่ได้มุ่งเน้นแค่การไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการได้ไปสัมผัสถึงประสบการณ์ทางด้านอาหารในแต่ละพื้นที่ เช่น การเยี่ยมชมตลาด สถานที่ทำอาหาร เทศกาลอาหารหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับอาหาร (Anekpoonsuk, 2017) นอกจากนี้ การบริโภคอาหารในระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวยังเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสบการณ์และการพักผ่อน เนื่องจากอาหารและวิธีการรับประทานจัดเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ในการท่องเที่ยว (Boyne & Hall, 2004) อีกทั้งยังเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับแหล่งท่องเที่ยวและยังเป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจที่จะให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกิดความประทับใจในรสชาติของอาหาร และอยากจะกลับมาเยือนอีกในอนาคต (Fields, 2002; Henderson, 2009)

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว โดยสามารถเชื่อมโยงรายได้สู่ระดับชุมชนและภาคการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นอย่างมากเนื่องจากอาหาร เป็นตัวแทนในการนำเสนอสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นการแสดงออกถึงตัวตนของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น อาหารนับว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยว ผลสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยว จากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวใน 9 ประเทศกลุ่มเอเชียแปซิฟิก จำนวน 2,700 คน พบว่านักท่องเที่ยวพิจารณาอาหารและเครื่องดื่มเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่กล่าวว่า อาหารและเครื่องดื่มไม่ใช่ปัจจัยในการเดินทาง (ข่าวรอบวัน, 2560)

ตลาดนางเลิ้งเป็นชุมชนที่สามารถดึงดูดใจและสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและมารับประทานอาหารไทยเป็นอย่างมาก อาหารพื้นถิ่นที่สามารถดึงดูดใจและสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การนำเสนออาหารที่เป็นเอกลักษณ์ไทยของตลาดนางเลิ้ง จึงเป็นช่องทางการสร้างรายได้ สร้างคุณค่าและมูลค่าให้แก่ชุมชนนางเลิ้งได้

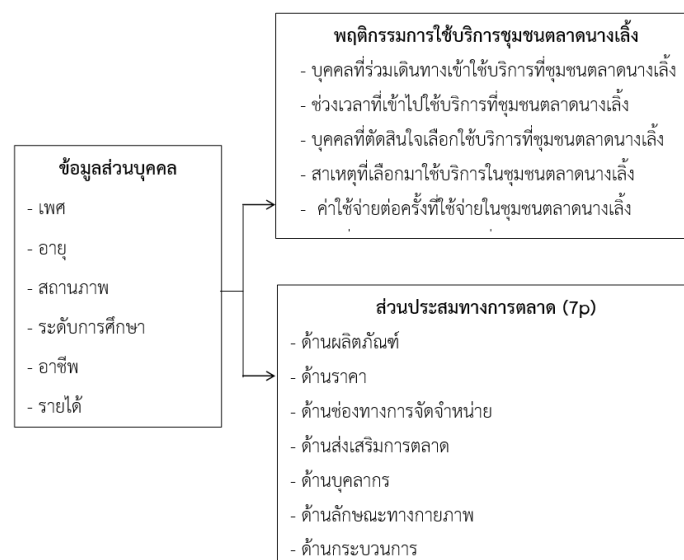
โดยการยกระดับอาหารเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สามารถก่อให้เกิดภาพลักษณ์ในใจของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว ประกอบกับการใช้อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้รับรู้ สามารถใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจและเกิดความต้องการในการบริโภคอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารไทยและความหลากหลายของอาหารคาวหวาน และขนมไทยร้านขึ้นชื่อที่หลากหลาย ได้แก่ รุ่งเรืองบะหมี่เกี๊ยว ส.รุ่งโรจน์ ร้านบุญเลิศบะหมี่เกี๊ยว ไส้กรอกปลาเนม ขนมเบื้องญวนย่าแซม ป้าหงษ์ขนมไทย ร้านจ๊อบกี้ ขนมไทยแม่สมจิตต์ ก้วยเตี่ยวเนื้อตุ๋นนางเลิ้ง สาकुแม่สอ๊ง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566b)

จากศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวอาหารไทยในชุมชนตลาดนางเลิ้ง เพื่อช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนอาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถต่อยอดและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดนางเลิ้งให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามารับประทานอาหาร ที่มีประวัติเก่าแก่และมีความน่าสนใจในชุมชนตลาดนางเลิ้ง เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่มีศักยภาพให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารไทยในชุมชนนางเลิ้ง
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดอาหารไทยในชุมชนนางเลิ้ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา โดยมีข้อมูลดังนี้

1. ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนตลาดนางเลิ้ง เดือนมกราคม - เดือนเมษายน 2568 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 400 คน

2. การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่นอน จำนวนประชากรของ (Cochran, 1977 อ้างใน อธิรุณี เอกะกุล, 2543) และต้องการประมาณค่าสัดส่วนของกลุ่มประชากรที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนเท่ากับร้อยละ 5 ซึ่งจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 384 คน และเพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูลจึงเพิ่มจำนวนประชากรอีกร้อยละ 4 จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

3. วิธีการสุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งด้วยการเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยเก็บแบบสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม (questionnaire) มีจำนวน 2 ตอน โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการและส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนตลาดนางเลิ้ง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้งจำนวน 6 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดในการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) โดยวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 วิเคราะห์หาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: SD)

5. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สำหรับเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) และการทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content validity test) โดยกำหนดคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทดสอบความตรงของเนื้อหา (A test of validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of item objective congruence: IOC) เพื่อให้มั่นใจในความสอดคล้องและความเหมาะสมตามกรอบแนวคิดการวิจัยก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.75 และเพศชาย จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปี มีจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 รองลงมาอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 และช่วงอายุ 30-39 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ด้านสถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในสภาพโสด จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69.00 รองลงมาเป็นสมรสแล้ว จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 และสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย

จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 5.25 ด้านระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 60.75 รองลงมาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 และผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ด้านอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 69 คิดเป็นร้อยละ 17.25 และเป็นพนักงานบริษัท จำนวน 54 คิดเป็นร้อยละ 13.50 ส่วนด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมามีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 และมีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน ส่วนใหญ่เดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งพร้อมกับเพื่อน จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 รองลงมาเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งเพียงลำพัง จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 และเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งกับครอบครัว จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนด้านช่วงเวลา que เข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้ง ส่วนใหญ่ใช้บริการในช่วงระหว่าง 12.01-15.00 น. จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 รองลงมาใช้บริการในช่วงระหว่าง 15.01-18.00 น. จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 และช่วงระหว่าง 10.01-12.00 น. จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.30 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านบุคคลที่มีบทบาทในตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้ง ส่วนใหญ่เป็นตัวเอง จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาเป็นเพื่อน จำนวน 88 คิดเป็นร้อยละ 22.00 และคู่รัก จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ส่วนสาเหตุที่เลือกมาใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยส่วนใหญ่เลือกเพราะเป็นแหล่งอาหารไทย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมาเป็นสถานที่นัดพบทานข้าว จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 และเป็นแหล่งขนมไทย จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่ใช้จ่ายในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยส่วนใหญ่เน้นใช้จ่ายอยู่ในช่วง 301-400 บาท/ครั้ง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมาใช้จ่ายอยู่ในช่วง 201-300 บาท/ครั้ง จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 และใช้จ่ายอยู่ในช่วง 401-500 บาท/ครั้ง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ร้านที่เลือกใช้บริการบ่อยที่สุด คือ ร้านรุ่งเรือง บะหมี่เกี๊ยว จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 รองลงมาเป็นร้าน ส.รุ่งโรจน์จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.25 และร้านบุญเลิศบะหมี่เกี๊ยวจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ของชุมชนตลาดนางเลิ้ง

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ

ลำดับ	ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	n = 400		ระดับความ คิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	ลักษณะภายนอกที่น่ารับประทาน เช่น สด สะอาด	4.00	0.67	มาก	1
2	ความแปลกใหม่ของอาหารมีเอกลักษณ์เฉพาะ	3.89	0.75	มาก	3
3	อาหารแต่ละอย่างมีหน้าตาน่ารับประทาน	3.89	0.69	มาก	2
4	มีอาหารให้เลือกเยอะและรสชาติดี	3.87	0.79	มาก	4
รวม		3.92	0.63	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์และบริการในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, $SD = 0.49$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 1 มีลักษณะภายนอกที่น่ารับประทาน เช่น สดสะอาด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $SD = 0.67$) รองลงมาเป็นข้อ 3 อาหารแต่ละอย่างมีหน้าตาน่ารับประทาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, $SD = 0.69$) และข้อ 2 ความแปลกใหม่ของอาหารมีเอกลักษณ์เฉพาะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, $SD = 0.75$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 มีอาหารให้เลือกเยอะและรสชาติดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, $SD = 0.63$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา

ลำดับ	ด้านราคา	n = 400		ระดับความ คิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	ราคาสินค้ามีความเหมาะสมกับปริมาณที่ได้รับ	3.91	0.72	มาก	1
2	ราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่แพงเกินไป	3.90	0.66	มาก	2
3	มีการติดป้ายราคาสินค้าที่ชัดเจน	3.88	0.71	มาก	3
4	ราคาอาหารที่จัดจำหน่ายถูกกว่าที่อื่น	3.81	0.72	มาก	4
รวม		3.87	0.58	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านราคาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, $SD = 0.58$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 1 ราคาสินค้ามีความเหมาะสมกับปริมาณที่ได้รับ อยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X}=3.91, SD = 0.72$) รองลงมาเป็นข้อ 2 ราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่แพงเกินไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90, SD = 0.66$) และข้อ 3 มีการติดป้ายราคาสินค้าที่ชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88, SD = 0.71$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 ราคาอาหารที่จัดจำหน่ายถูกกว่าที่อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81, SD = 0.72$)

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

ลำดับ	ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	$n = 400$		ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	ร้านค้าที่จัดจำหน่ายมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักทั่วไป	3.96	0.68	มาก	3
2	มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายกับช่วงเทศกาล	4.06	0.66	มาก	2
3	สามารถสั่งซื้อทาง LINE MAN แอปสั่งอาหาร Grab Food	3.96	0.72	มาก	4
4	ความเหมาะสมเวลาเปิดและปิดการให้บริการของตลาดนางเลิ้ง	4.09	0.67	มาก	1
รวม		4.02	0.52	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02, SD = 0.52$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 4 ความเหมาะสมเวลาเปิดและปิดการให้บริการของตลาดนางเลิ้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09, SD = 0.67$) รองลงมาเป็นข้อ 2 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายกับช่วงเทศกาล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06, SD = 0.66$) และข้อ 1 ร้านค้าที่จัดจำหน่ายมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักทั่วไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96, SD = 0.68$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 3 สามารถสั่งซื้อทาง LINE MAN แอปสั่งอาหาร Grab Food อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96, SD = 0.72$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาดบริการ
ด้านการส่งเสริมการตลาด

ลำดับ	ด้านการส่งเสริมการตลาด	$n = 400$		ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	มีการลดราคาอาหารในบางโอกาส	3.97	0.78	มาก	4
2	เจ้าของร้านให้คำแนะนำเมนูในเทศกาลต่าง ๆ	4.07	0.66	มาก	2
3	มีสินค้าวางขายที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค	4.12	0.70	มาก	1
4	การโฆษณาในสื่อต่าง ๆ เช่น Internet Website, Facebook page, Line และป้ายประชาสัมพันธ์	4.05	0.70	มาก	3
รวม		4.05	0.57	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.57$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 3 มีสินค้าวางขายที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, $SD = 0.70$) รองลงมาเป็นข้อ 2 เจ้าของร้านให้คำแนะนำเมนูในเทศกาลต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, $SD = 0.66$) และข้อ 4 การโฆษณาในสื่อต่าง ๆ เช่น Internet Website, Facebook page, Line และป้ายประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.70$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 1 มีการลดราคาอาหารในบางโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, $SD = 0.78$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านบุคลากร

ลำดับ	ด้านบุคลากร	n = 400		ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	ผู้ให้บริการ ให้บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มและเป็นมิตร	4.05	0.54	มาก	2
2	ผู้ให้บริการ มีความพร้อมรวดเร็วสำหรับการให้บริการ	4.05	0.66	มาก	3
3	ผู้ให้บริการ มีความเอาใจใส่ ผู้มาใช้บริการอย่างทั่วถึง	4.04	0.66	มาก	4
4	ผู้ให้บริการ มีความกระตือรือร้นในการบริการด้วยความรวดเร็ว	4.08	0.64	มาก	1
รวม		4.05	0.54	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า ด้านบุคลากรในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.54$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 4 ผู้ให้บริการ มีความกระตือรือร้นในการบริการด้วยความรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$, $SD = 0.64$) รองลงมาเป็นข้อ 1 ผู้ให้บริการ ให้บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มและเป็นมิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.54$) และข้อ 2 ผู้ให้บริการ มีความพร้อมรวดเร็วสำหรับการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.66$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 3 ผู้ให้บริการ มีความเอาใจใส่ ผู้มาใช้บริการอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, $SD = 0.66$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาดบริการ

ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ลำดับ	ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	n = 400		ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	บริเวณตลาดมีความสะอาด และมีที่นั่งเพียงพอต่อผู้มาใช้บริการ	4.03	0.66	มาก	2
2	สถานที่หรือทำเลที่ตั้งของชุมชนตลาดนางเลิ้งสามารถมาได้ง่าย	4.00	0.67	มาก	3
3	ตลาดและบริเวณโดยรอบมีความน่าสนใจและปลอดภัย	4.05	0.63	มาก	1

ลำดับ	ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	$n = 400$		ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
		$\bar{X}$	SD		
4	มีที่จอดรถที่วัดใกล้เคียงเพียงพอในการมาใช้บริการตลาดนางเลิ้ง	3.98	0.68	มาก	4
รวม		4.02	0.54	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, $SD = 0.54$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 3 ตลาดและบริเวณโดยรอบมีความน่าสนใจและปลอดภัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $SD = 0.63$) รองลงมาเป็นข้อ 1 บริเวณตลาดมีความสะอาด และมีที่นั่งเพียงพอต่อผู้มาใช้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, $SD = 0.66$) และข้อ 2 สถานที่หรือทำเลที่ตั้งของชุมชนตลาดนางเลิ้งสามารถมาได้ง่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $SD = 0.67$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 มีที่จอดรถที่วัดใกล้เคียงเพียงพอในการมาใช้บริการตลาดนางเลิ้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$, $SD = 0.68$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนประสมทางการตลาดบริการ
ด้านกระบวนการจัดการ

ลำดับ	ด้านกระบวนการจัดการ	$n = 400$		ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
		$\bar{X}$	SD		
1	ความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการ	3.92	0.72	มาก	4
2	ความถูกต้องในการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ไม่ซับซ้อน	3.96	0.68	มาก	3
3	ความสะดวกรวดเร็วในการชำระเงินมีความรวดเร็ว	4.00	0.66	มาก	2
4	การให้บริการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามลำดับก่อนหลัง	4.08	0.62	มาก	1
รวม		3.99	0.54	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า ด้านกระบวนการจัดการในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, $SD = 0.62$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะรายข้อ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อ 4 การให้บริการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามลำดับก่อนหลัง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$, $SD = 0.62$) รองลงมาเป็นข้อ 3 ความสะดวกรวดเร็วในการชำระเงินมีความรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $SD = 0.66$) และข้อ 2 ความถูกต้องในการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$, $SD = 0.68$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 ความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, $SD = 0.72$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง ผู้วิจัยได้ผลสรุปจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดนางเลิ้ง ดังนี้

พฤติกรรมการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน ส่วนใหญ่เดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งพร้อมกับเพื่อนจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 รองลงมาเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งเพียงลำพัง จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 และเดินทางเข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งกับครอบครัว จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนด้านช่วงเวลาที่ใช้เข้าไปใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งนั้นส่วนใหญ่ใช้บริการในช่วงระหว่าง 12.01-15.00 น. จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 รองลงมาใช้บริการในช่วงระหว่าง 15.01-18.00 น. จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 และช่วงระหว่าง 10.01-12.00 น. จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.30 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ด้านบุคคลที่มีบทบาทในตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ชุมชนตลาดนางเลิ้งนั้นส่วนใหญ่เป็นตัวเอง จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาเป็นเพื่อนจำนวน 88 คิดเป็นร้อยละ 22.00 และคู่รัก จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ส่วนสาเหตุที่เลือกมาใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยส่วนใหญ่เลือกเพราะเป็นแหล่งอาหารไทย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมาเป็นสถานที่นัดพบทานข้าว จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 และเป็นแหล่งขนมไทย จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่ใช้จ่ายในชุมชนตลาดนางเลิ้ง โดยส่วนใหญ่ใช้นั้นใช้จ่ายอยู่ในช่วง 301-400 บาท/ครั้ง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมาใช้จ่ายอยู่ในช่วง 201-300 บาท/ครั้ง จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 และใช้จ่ายอยู่ในช่วง 401-500 บาท/ครั้ง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ร้านที่เลือกใช้บริการบ่อยที่สุด คือ ร้านรุ่งเรือง บะหมี่เกี๊ยว จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 รองลงมาเป็นร้าน ส.รุ่งโรจน์ จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.25 และร้านบุญเลิศบะหมี่เกี๊ยว จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชลี สมใจ และ พันธุ์วิ ญ ลำพูน (2563) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวมีความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอาหาร กิจกรรมที่ส่วนใหญ่จะเป็นการไหว้พระและทำบุญ และนักท่องเที่ยวมีความต้องการในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะมีความต้องการความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีความต้องการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการใช้บริการในชุมชนตลาดนางเลิ้ง ผู้วิจัยได้ผลสรุปจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดนางเลิ้ง ดังนี้

1.ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีลักษณะภายนอกที่น่ารับประทาน เช่น สด สะอาด อาหารแต่ละอย่างมีหน้าตาน่ารับประทาน ความแปลกใหม่ของอาหารมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีอาหารให้เลือกเยอะและรสชาติดีตามลำดับ สอดคล้องกับภัทรพร สิทธิฉัตรทอง (2562) กล่าวไว้ว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์และบริการ

2. ด้านราคา (Price) พบว่า ราคาสินค้ามีความเหมาะสมกับปริมาณที่ได้รับ ราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่แพงเกินไป มีการติดป้ายราคาสินค้าที่ชัดเจน ราคาอาหารที่จัดจำหน่ายถูกกว่าที่อื่น อยู่ในตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสุกัญญา พวกสนธิ และคณะ(2563) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือ ราคาอาหาร เครื่องดื่ม ของฝาก และของที่ระลึก ค่าบริการเช่ารถ ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม ต้องมีความเหมาะสมกับบริการที่ได้รับ ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม ของฝากและของที่ระลึกและอื่นๆ ควรรักษาระดับมาตรฐาน ในด้านราคาให้มีความเหมาะสมเน้นคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. ด้านช่องทางการจำหน่าย (Place) พบว่า ความเหมาะสมเวลาเปิดและปิดการให้บริการของตลาดนางเลิ้ง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายกับช่วงเทศกาล ร้านค้าที่จัดจำหน่ายมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักทั่วไป สามารถสั่งซื้อทาง LINE MAN, แอปสั่งอาหาร Grab Food ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของณฤดี ศิริฐานนท์พงศา (2559) ซึ่งกล่าวถึงอิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารสตรีทฟู้ด คือ สื่อออนไลน์-โซเชียล ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเลือกร้านอาหารจากความน่าเชื่อถือของสื่อออนไลน์

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) พบว่า มีสินค้าวางขายที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เจ้าของร้านให้คำแนะนำเมนูในเทศกาลต่าง ๆ การโฆษณาในสื่อต่าง ๆ เช่น Internet Website, Facebook page, Line และป้ายประชาสัมพันธ์ มีการลดราคาอาหารในบางโอกาส ตามลำดับ สอดคล้องกับ Kantanen and Tikkanen (2005) กล่าวว่า การรับรู้เรื่องสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผลต่อการรับรู้และการสื่อสารแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการแนวใหม่ ในการสร้างการรับรู้ และดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น

5. ด้านบุคลากร พบว่า ผู้ให้บริการมีความกระตือรือร้นในการบริการด้วยความรวดเร็ว ผู้ให้บริการ ให้บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มและเป็นมิตร นอกจากนี้ผู้ให้บริการ ยังมีความพร้อมรวดเร็วสำหรับการให้บริการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือผู้ให้บริการ มีความเอาใจใส่ ผู้มาใช้บริการอย่างทั่วถึง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับศรีสมร คุณากรบดินทร์ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของร้านอาหารพื้นเมืองสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมและจัดประเภทอาหารพื้นเมืองสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายพบว่า ความพร้อมของร้านอาหารพื้นเมืองของจังหวัดเชียงรายยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอหากอิงจากเกณฑ์มาตรฐานร้านอาหารไทยทั้ง 8 องค์ประกอบ ดังนั้นมาตรฐานร้านอาหาร คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของลูกค้าเป็นหลัก

6. ด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า ตลาดและบริเวณโดยรอบมีความน่าสนใจและปลอดภัย บริเวณตลาดมีความสะอาด และมีที่นั่งเพียงพอต่อผู้มาใช้บริการ สถานที่หรือทำเลที่ตั้งของชุมชนตลาดนางเลิ้งสามารถมาได้ง่าย มีที่จอดรถที่วัดใกล้เคียงเพียงพอในการมาใช้บริการตลาดนางเลิ้ง ตามลำดับ สอดคล้องกับศิริรัตน์ ขานทอง และคณะ (2562) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านทางกายภาพเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

7. ด้านกระบวนการพบว่า การให้บริการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามลำดับก่อนหลัง ความสะดวกรวดเร็วในการชำระเงินมีความรวดเร็ว ความถูกต้องในการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ไม่ซับซ้อน ความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ สุธสร (2563) กล่าวไว้ว่า การสร้างความเชื่อมั่นในคุณค่าของแบรนด์ประเทศไทย โดยผลักดันการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ Responsible Tourism อย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของการดำเนินงานและการสื่อสาร และนำเสนอสินค้าและบริการที่สามารถชูเอกลักษณ์ของประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนสินค้าที่กระตุ้นและเพิ่มการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนนางเลิ้ง

จากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แนวทางส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนตลาดนางเลิ้ง เพื่อเป็นแนวทางให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้และรู้จักชุมชนตลาดนางเลิ้งยิ่งขึ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวผู้วิจัยนำเสนอออกมาในรูปแบบของ NANGLOENG TOURISM ดังนี้

N - Nurture Local Culture: Preserve and showcase Nangloeng unique cultural heritage.

- ถนอมวัฒนธรรมชุมชน รักษาและนำเสนอการสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของนางเลิ้ง

A - Accessibility: Improve transport and infrastructure for easy visitor access.

- ปรับปรุงเรื่องของการเดินทาง โครงสร้างสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาได้ง่าย ที่จอดรถ

N - Networking: Build partnerships with local businesses and tourism stakeholders.

- สร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างธุรกิจชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

G - Green Tourism: Promote eco-friendly and sustainable tourism practices.

- ส่งเสริมความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อปฏิบัติตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

L - Local Experiences: Offer authentic experiences that highlight local life and traditions.

- นำเสนอวัฒนธรรมที่แท้จริงเพื่อเสนอขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตคนในชุมชน

O - Outreach: Use marketing campaigns to raise awareness nationally and internationally.

- การรณรงค์ และสร้างการรับรู้ของตลาดนางเลิ้งทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

E - Events: Organize festivals and cultural events to attract visitors year-round.

- ให้ชุมชนจัดการอีเวนต์และเทศกาลให้เที่ยวได้ตลอดทั้งปี

N - Navigation: Provide clear signage and tourist information centers.

- ติดตั้งป้ายต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลในชุมชน

G - Growth: Support small businesses and startups in the tourism sector.

- สนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและธุรกิจสตาร์ทอัพ

T - Training: Develop skills of local guides and service providers.

- มีการอบรมฝึกทักษะสำหรับคนที่จะเป็นไกด์ในชุมชนและการเป็นผู้ให้บริการที่ดี

O - Online Presence: Enhance digital platforms for promotion and bookings.

- ใช้แพลตฟอร์มในการจองผ่านออนไลน์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

U - Unique Attractions: Highlight distinctive landmarks and hidden gems.

- นำเสนอสิ่งที่น่าสนใจในชุมชนที่ถือว่าเป็นอัญมณีที่มีค่า

R - Respect: Encourage responsible tourism respecting local communities.

- ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบด้วยการให้เกียรติคนในชุมชน

I - Investment: Attract investment for tourism infrastructure and services.

- ดึงดูดการลงทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวให้การบริการ

S - Safety: Ensure a safe environment for tourists.

- ให้มั่นใจว่าบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนนั้นมีความปลอดภัยเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวและบริการ

M - Monitoring: Continuously assess tourism impact and visitor satisfaction.

- ต้องมีการประเมินสม่ำเสมอเกี่ยวกับผลกระทบที่สะท้อนกลับและประเมินความพึงพอใจ

ชุมชนตลาดนางเลิ้งแห่งนี้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางด้านอาหารแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่มีเอกลักษณ์ในด้านอาหารเนื่องจากตลาดแห่งนี้เป็นตลาดเก่าที่มีอายุยาวนานมีร้านค้าต่าง ๆ บริการขายอาหารไทยแบบโบราณที่หารับประทานในที่อื่นได้ยากทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน และมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อาทิ ร้านบะหมี่ ส.รุ่งโรจน์ ไส้กรอกปลาแนม ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมเบื้องโบราณ นันทาขนมไทยและอื่น ๆ ตลอดจนตลาดนางเลิ้งมีสถาปัตยกรรมโบราณที่สวยงาม ซึ่งสามารถพบเห็นได้คือ บ้านช่องที่ตั้งอยู่บริเวณสองข้างทางของถนนนครสวรรค์ ซึ่งมีความโดดเด่นในด้านประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ในเขตพระนคร

ชื่อเสียงในด้านอาหารไทยโบราณของตลาดนางเลิ้ง ทำให้มีผู้คนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ณ ตลาดแห่งนี้เป็นประจำทุกวัน เพื่อเยี่ยมชมบรรยากาศของชุมชนไทยโบราณและเลือกซื้ออาหารที่ปัจจุบันหารับประทานค่อนข้างยากและรสชาติอร่อย ประกอบกับบริษัทนำเที่ยวที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ นำนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและสัมผัสบรรยากาศการค้าขายในอดีตและเลือกซื้ออาหารไทยที่หลากหลายที่นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่เคยได้ลิ้มลอง ตลาดนางเลิ้งจึงมีศักยภาพสามารถพัฒนารูปแบบการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตที่ความสามารถรองรับได้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม และการจัดการการท่องเที่ยวยั่งยืน ซึ่งจะทำให้ตลาดนางเลิ้งมีศักยภาพในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสามารถเพิ่มรายได้ให้กับประเทศและนำไปสู่การสร้างเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการร้านอาหารในชุมชนตลาดนางเลิ้งสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริการ อาหารและเครื่องดื่ม ในชุมชนตลาดนางเลิ้งต่อไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำผลของงานวิจัยไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในตลาดนางเลิ้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

1. ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและบรรยากาศในศูนย์อาหารควรมีพื้นที่ที่สะอาดและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับผู้เข้าใช้บริการในศูนย์อาหาร เช่น โต๊ะและเก้าอี้ เพราะนักท่องเที่ยว และผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมาใช้บริการในเวลาเดียวกันจึงทำให้ต้องรอ
2. ผู้ประกอบการร้านค้าร้านอาหารและเครื่องดื่มควรจัดทำรายการอาหารที่เป็นภาษาต่างประเทศเพิ่มในรายการเพื่อรองรับลูกค้าชาวต่างชาติที่เข้ามาใช้บริการในตลาดมากขึ้น
3. ที่จอดรถตลาดนางเลิ้งนั้นไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร ผู้นำชุมชนจึงแนะนำให้นักท่องเที่ยวนำรถไปจอดที่วัดโสมนัสและวัดแคจะมีความปลอดภัยมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566a). *ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism)*

Amazing Thailand Culinary City. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2568, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Articles/amazing-thailand-culinary-cityth>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566b). *ตลาดนางเลิ้ง*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/%E0%B8%95%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B9%89%E0%B8%87>

ข่าวรอบวัน. “กอบกาญจน์” ดันโมเดลอาหารถิ่นสู่มิชลินสตาร์ ดึงเสน่ห์อาหารไทยปั้นรายได้ไทยจากวัตถุดิบ

ท้องถิ่นกระจายรายได้สู่ชุมชน. (10 มีนาคม 2560). *ประชาชาติธุรกิจ*.

<https://www.prachachat.net/breaking-news/news-8237>

ณฤดี ศิรินานนท์. (2556). *พฤติกรรม การรับประทานอาหารริมทางในย่านถนนเยาวราชของผู้บริโภควัย*

ทำงานในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2542). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ภัทรพร สิทธิฉัตรทอง. (2562). *การศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยในการเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะพีพี จังหวัดกระบี่*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2563). การนำเสนอทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ (ททท.) ปี 2563. *TAT Review Magazine*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2568, จาก <https://tatreviewmagazine.com/article/tourism-direction>
- ศิริรัตน์ ขานทอง ละเอียต ศิลาน้อย และ กันทิมาลย์ จินดาประเสริฐ. (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวตลาดน้ำตลิ่งชัน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 10(1), 42–58. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2568, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/article/view/175921/137759>
- ศรีสมร คุณารบดินทร์ และคณะ. (2559). ศักยภาพและความพร้อมของร้านอาหารพื้นเมืองสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/262408/177242>
- สุกัญญา พวกสนิท, และประสพชัย พสุนนท์. (2564). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(2), 203–215. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2568, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/issue/view/16999>
- อัญชลี สมใจ และพันธุ์วี ณ ลำพูน. (2563). พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 15(2), 13–27. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2568, จาก <https://www.bing.com/search>
- Anekpoonsuk, B. (2017). Food on the move. *TAT Review*, 3(1), 8–19.
- Boyne, S., & Hall, D. (2004). Place promotion through food and tourism: Rural branding and the role of websites. *Place Branding*, 1(1), 80–92. <https://doi.org/10.1057/palgrave.pb.5990004>
- Fields, K. (2002). Demand for the gastronomy tourism products: Motivational factors. In A. M. Hjalager & G. Richards (Eds.), *Tourism and gastronomy* (pp. 36–50). Routledge.
- Kantanen, T., & Tikkanen, I. (2005). Advertising in low and high involvement cultural tourism attractions: Four cases. *University of Kuopio Press*. <https://www.jstor.org/stable/23745496>

แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด

Guideline for Success as Low-Carbon Tourism Destination

In Koh Mak, Trat Province of Thailand

อุษณีย์ วัชรไพศาลกุล¹, จุฑาธิปต์ จันทรเอียต²,

ชาณิดา จาดสี³, ณธิดา ชุตติชัยเมธา⁴, และ ณัฐวรรณ เรือนใจดี⁵

¹คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Faculty of Environmental Culture and Ecotourism Srinakharinwirot University

*Corresponding author, e-mail: Natthawan.reonchaidee@gs.swu.ac.th

Received December 26, 2024; Revised July 15, 2025; Accepted August 19, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด 2) นำเสนอแนวทางสู่ความสำเร็จของพื้นที่เกาะหมากในการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกาะหมาก จังหวัดตราด เป็นเกาะที่มีกระบวนการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่ ด้วยการไม่มีบริการเจ็ทสกีเพราะใช้เครื่องยนต์ แต่มีบริการรถกอล์ฟไฟฟ้าและจักรยานให้นักท่องเที่ยวใช้เดินทางภายในเกาะ จึงทำให้เกาะหมากมีความเงียบสงบ ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกรบกวนมากนัก เกาะหมากได้รับคัดเลือกให้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) เข้ามาช่วยขับเคลื่อนและร่วมกันออกแบบธรรมนูญเกาะหมาก 8 ข้อ เช่น ไม่สนับสนุนเรือเฟอร์รี่ให้เข้ามายังเกาะหมาก ไม่สนับสนุนการใช้วัสดุจากโฟม ห้ามทิ้งขยะลงในพื้นที่สาธารณะ และไม่สนับสนุนกีฬาทางบกและทางน้ำที่ใช้เครื่องยนต์ เพื่อให้เกิดการปล่อยคาร์บอนน้อยที่สุด 2) แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ควรมีการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการขยะทางท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มีการวัดคาร์บอนฟุตพริ้นท์จากกิจกรรมทางท่องเที่ยว

มีการจัดการทางคมนาคมขนส่งภายในเกาะ การบูรณาการการทำงานระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะหมากในยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เกาะหมาก

Abstract

This research aims to 1) study the process of managing low-carbon tourism destinations in the Koh Mak area, Trat Province 2) to present the approach to the success of the Koh Mak area in managing low-carbon tourism destinations. This research is a qualitative research were collected data by semi-structured in - depth interviewing with people on government and private sector and stakeholders in managing low - carbon tourism in Koh Mak, Trat Province. The data were analyzed with content analysis and presented in an analytical format.

The results found that 1) Koh Mak, Trat Province is an island with a process for managing low-carbon tourism destinations in the area. There is no jet ski service that uses a motor. But there is an electric car and bicycles rental service are provided for tourists to travel around the island. Therefore, Koh Mak is quiet. Natural resources are not disturbed much. Therefore, it was selected as a model of low carbon tourism with cooperation from the Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) to help drive and collaborate in designing the 8-point Koh Mak charter such as not supporting ferries to Koh Mak, not supporting the use of foam materials, Do not litter in public areas. and not supporting land and water sports that use motors for minimize carbon emissions. 2) the approach to the success of the Koh Mak area in managing low-carbon tourism destinations Koh Mak, Trat Province. There should be a serious strategic plan for managing tourism waste. The carbon footprint of tourism activities is measured. There is a transportation system within the island. Integrating work between local people and tourism entrepreneurs and planning marketing strategies to promote sustainable tourism on Koh Mak.

Keywords: low carbon tourism, tourism destination, Koh Mak

บทนำ

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลกได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีส่วนสำคัญในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการสร้างผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศ ทั้งในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การรุกรานพื้นที่ป่า การจัดการขยะที่ไม่เป็นระบบ การปล่อยมลพิษ และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น (IPCC, 2021) ผลกระทบดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่รูปแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ก่อให้เกิดแนวโน้มการตลาดใหม่ (Global Trend) ที่มุ่งเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวแบบใส่ใจสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นในการลดการสร้างมลพิษจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม (Fennell, 2020)

ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยได้ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงในบริบทรอบด้าน และเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลก กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่ 4 เรื่องการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อให้ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยว การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับและการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อยกระดับประเทศไทยให้ติดอันดับ 1 ใน 50 Sustainable Travel Index โดย Euromonitor International ภายในปี พ.ศ. 2570 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการขยะ การปล่อยมลพิษ รวมไปถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นดั้งเดิมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงก่อให้เกิดแนวโน้มการตลาดโลก (Global Trend) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวแบบใส่ใจสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นในการลดการสร้างมลพิษในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม ในบริบทนี้ องค์การบริหารจัดการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้ผลักดันเกาะหมาก จังหวัดตราด ให้เป็นต้นแบบเกาะ Low Carbon Destination ผ่านการตั้งธรรมนูญเกาะหมาก 8 ข้อ ที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เกาะหมากร่วมกับคนในท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีทางการท่องเที่ยว (องค์การบริหารจัดการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์กรมหาชน), 2561)

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาแนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เพื่อให้เกาะหมากยังคงความล้ำค่าของทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมประสบการณ์ท่องเที่ยวในมุมมองใหม่ให้เป็นเรื่องราวแห่งความประทับใจ พร้อมยกระดับเป็นต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทยและระดับสากล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด
2. เพื่อนำเสนอแนวทางสู่ความสำเร็จของพื้นที่เกาะหมากในการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Destination) ในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Destination) ในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด
- 1.2 ผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด

2. กลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ ผู้แทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานตราด และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกาะหมาก
- 1.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ได้แก่ ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวเกาะหมาก เจ้าของร้านอาหารเกาะหมากซีฟู้ด เจ้าของกิจการเช่ารถกอล์ฟไฟฟ้า และกลุ่ม Trash Hero

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เรื่องการนำเสนอแนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ให้แก่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกับเกาะหมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยการลงพื้นที่ไปยังเกาะหมาก เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และจดบันทึกตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ตามหลัก 8P Destination Marketing เพื่อนำไปสู่แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 Product

1.1.1 ร้านอาหารมีการซื้อวัตถุดิบทะเลสด ๆ จากชาวประมงในพื้นที่เกาะหมาก ซึ่งถือเป็นการลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์จากการขนส่งอาหารทะเล

1.1.2 เกาะหมากมีบริการเช่ารถกอล์ฟไฟฟ้า เพื่อลดการปล่อยคาร์บอนจากควั่นรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเป็นครอบครัวได้มีช่วงเวลาดี ๆ ร่วมกัน

1.1.3 เกาะหมากมีการสร้างเรือที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ แม้ในปัจจุบันเรือลำนั้นจะอับปางแล้ว แต่ก็ได้มีการพัฒนาและออกแบบเรือลำใหม่ให้ดีกว่าเดิม เพื่อนำมาให้บริการนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

ภาพที่ 1 การรับซื้ออาหารทะเลจากชาวประมงรายย่อยของเกาะหมาก จังหวัดตราด

1.2 Price

ร้านอาหารจัดทำราคาพิเศษ เพื่อเป็นส่วนลดสำหรับนักท่องเที่ยวที่สำรองที่นั่งล่วงหน้า ด้านการบริหารจัดการก็สามารถคำนวณวัตถุดิบสดสำหรับปรุงอาหารไม่ให้เกิด Food Waste และยังสามารถบริการลูกค้าให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุดตามขีดความสามารถที่ทางร้านรองรับได้

1.3 Promotion

ชาวประมงมีการใช้แอปพลิเคชัน Line ที่มีกลุ่มผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร ในการประชาสัมพันธ์หลังจากออกหาวัตถุดิบ ทำให้ปิดการขายได้ทันทีก่อนที่เรือจะขึ้นฝั่ง ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวประมง และทำให้ชาวประมงรายย่อยมีรายได้

1.4 Position

1.4.1 ชุมชนร่วมกันรักษาวินัยชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเกาะหมากไว้ เพื่อบอกกล่าวกับนักท่องเที่ยวว่าคนบนเกาะหมาก ใช้ชีวิตอย่างไร มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่น่าอนุรักษ์ไว้

1.4.2 ได้ทำการศึกษาร้านอาหารซีฟู้ดทั้งภายในเกาะหมากและพื้นที่อื่น ๆ โดยสามารถตกลึกได้ว่า ท่ามกลางร้านซีฟู้ดที่เกิดขึ้นมากมายนั้น ร้านอาหารบนเกาะหมากจะต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยการสร้างบรรยากาศภายในร้านให้รู้สึกเหมือนทานข้าวที่บ้าน รวมถึงการปรุงรสชาติของอาหารไทยให้เป็นรสชาติแบบที่คนเกาะหมากแท้ ๆ รับประทาน

1.5 Partnership

1.5.1 เกาะหมากได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ในการเข้ามาช่วยผลักดันให้เกาะหมากเป็นพื้นที่ต้นแบบทางด้านการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Destination) แห่งแรกของประเทศไทย โดยการช่วยออกแบบธรรมนูญเกาะหมาก 8 ข้อ ซึ่งเป็นข้อตกลงที่คนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ต้องปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำบรรลุตามเป้าประสงค์ที่สุดรวมถึงการสนับสนุนงบประมาณให้แก่เกาะหมาก เพื่อนำไปจัดซื้อรถกอล์ฟไฟฟ้าและจักรยาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เป็นพาหนะท่องเที่ยวรอบเกาะ ลดการปล่อยคาร์บอนจากเครื่องยนต์

ภาพที่ 2 ธรรมนูญของเกาะหมาก จังหวัดตราด ทั้ง 8 ข้อ

ที่มา: I love koh Mak ชวนเที่ยวเกาะหมาก, 2561

1.5.2 กลุ่ม Trash Hero เป็นองค์กรขนาดเล็กที่มุ่งเน้นการทำกิจกรรมเก็บขยะ ดำเนินการโดยอาสาสมัครที่มาร่วมมากมาย กิจกรรมจะดำเนินการในทุกวันเสาร์ไม่ได้ หากขาดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นอาสาสมัคร เพื่อช่วยเก็บขยะบริเวณหน้าชายหาดของเกาะหมาก ซึ่งถือเป็น Partnership ที่สำคัญ

1.5.3 กลุ่มอาสาสมัครสัตว์แพทย์ Koh Mak Animal Clinic ผู้นำชุมชนจะจัดหาสัตว์แพทย์เข้ามาเป็นอาสาสมัคร เพื่อรักษาสัตว์ในพื้นที่เกาะหมาก โดยไม่มีค่าใช้จ่ายให้ แต่จะสนับสนุนที่พักและอาหารแทน ซึ่งเป็นการดำเนินการภายในชุมชนทั้งหมด ไม่มีการพึ่งพางบประมาณจากภาครัฐแต่อย่างใด

1.6 Personalization

ชุมชนเกาะหมากมีการส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำที่จะสามารถสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้ โดยหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางน้ำที่ใช้เครื่องยนต์ เช่น เจ็ตสกี หันมาจัดกิจกรรมปั่นจักรยานบนเกาะ ได้อุดหนุนร้านค้าของชุมชน ชิมอาหารท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกับพื้นที่และคนในชุมชนมากขึ้น

1.7 People

พนักงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เกาะหมากยังขาดความเข้าใจในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การคัดแยกขยะการทิ้งขยะลงทะเล การปล่อยน้ำเสียลงทะเล ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังคงแก้ไขได้ยาก

1.8 Planning

1.8.1 ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการมีการใช้โซลาเซลล์ ซึ่งเป็นพลังงานทดแทนในการช่วยผลิตไฟฟ้า

1.8.2 กลุ่ม Trash Hero มีการออกแบบกิจกรรมระหว่างการแข่งขัน เพื่อให้กิจกรรมน่าสนใจมากขึ้น

1.8.3 เกษะหมากมีการเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ เพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายรายบุคคลจากนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น เช่น การศึกษาธรรมชาติ การทำเส้นทางดำน้ำศึกษาาระบบนิเวศทางทะเล

2. แนวทางสู่ความสำเร็จของพื้นที่เกาะหมากในการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

2.1 การประเมินการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด

จากการสัมภาษณ์การประเมินการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด พบว่า จังหวัดตราดมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนี้

2.1.1 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในเกาะหมาก

เกาะหมากเกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่แสวงหาความสงบ ต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง และปรารถนาที่จะอยู่กับธรรมชาติโดยไม่มีสถานบันเทิงมากนัก ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับการรณรงค์เรื่อง Low Carbon Tourism ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ ดังนั้น เกาะหมากจึงนำแนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำมาปรับใช้กับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในเกาะ

2.1.2 มาตรการการลดก๊าซเรือนกระจกในเกาะหมาก

1) การใช้พลังงานทดแทน เกาะหมากได้นำเทคโนโลยีพลังงานทดแทนมาใช้ โดยเฉพาะการติดตั้งโซลาร์เซลล์เพื่อใช้แทนพลังงานไฟฟ้าจากแหล่งภายนอก เนื่องจากการขนส่งพลังงานจากบนบกมายังเกาะมีค่าใช้จ่ายที่สูง รวมถึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการขนส่ง

2) การส่งเสริมการเกษตรท้องถิ่น มีการรณรงค์เรื่องการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกผ่านการปลูกพืชผลทางการเกษตรภายในเกาะ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดก๊าซเรือนกระจก

3) การส่งเสริมการเดินทางแบบยั่งยืน มีการให้บริการเช่ารถจักรยานไฟฟ้า สนับสนุนการปั่นจักรยานและการเดินเท้า เพื่อทดแทนการใช้ยานพาหนะที่ใช้เชื้อเพลิงเผาไหม้

4) การส่งเสริมการบริโภคท้องถิ่น ร้านอาหารบนเกาะซื้อวัตถุดิบจากชาวประมงท้องถิ่น เพื่อลดค่าขนส่งและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการขนส่งสินค้าจากภายนอก

2.1.3 การประเมินปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่นักท่องเที่ยวปล่อยออกมาตลอดกระบวนการเดินทาง

นักวิชาการได้ดำเนินการประเมินการเดินทางท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะหมาก โดยประเมินปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่นักท่องเที่ยวปล่อยออกมาตลอดกระบวนการเดินทาง ตั้งแต่การเดินทางออกจากบ้านจนถึงการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในเกาะ จากนั้นจึงนำเสนอ

แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการช่วยลดก๊าซเรือนกระจกในพื้นที่เกาะหมาก ให้มีมาตรการการควบคุมอย่างชัดเจนภายใต้ธรรมนูญเกาะหมาก 8 ข้อ ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 แนวทางการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวจากความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

จากการศึกษา พบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) เพื่อเปลี่ยนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ ช่วยฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ และเตรียมความพร้อมในการสร้างเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนในอนาคต โดยได้มีการเข้าไปผลักดันและส่งเสริมการตลาด แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวที่มีความพร้อมเรื่องการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำให้ออกสู่สายตานักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเกาะหมาก จังหวัดตราด ก็เป็นหนึ่งในชุมชนที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามาสำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เพื่อวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเกาะหมากอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้น และมุ่งเน้นการนำนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่มีการใช้จ่ายสูงเข้ามายังชุมชนเกาะหมากให้มากขึ้น โดยการนำเสนอภาพลักษณ์ของเกาะหมากว่าเป็นเกาะที่มีความสงบ Slow Life และยังมีสิ่งแวดล้อม เพิ่มกิจกรรม CSR ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การเก็บขยะ การปลูกปะการัง และกำหนดฤดูท่องเที่ยวว่าจะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคมของทุกปี

2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงยั่งยืนของเกาะหมาก

ภายหลังจากที่เกาะหมากได้รับการยอมรับในรางวัล Green Destination TOP 100 ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำที่เกาะหมากได้นำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้เกาะหมากได้รับการรับรู้และความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น การดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะหมากผ่านการสร้างจุดขายใหม่ที่หลากหลาย โดยเน้นการส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวในรูปแบบ Sustainable Luxury, Wellness & Retreat และ Slow Travel เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์หลักของเกาะหมากในฐานะจุดหมายปลายทางที่มีบรรยากาศเงียบสงบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ (Quality Tourists) ให้เข้ามาเยือนเกาะหมากในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง "แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด" นำเสนอผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในบริบทของเกาะในประเทศไทย การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์และเชื่อมโยงผลการศึกษากับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประเมินความสำเร็จของแนวทางที่นำมาใช้ และการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1. กระบวนการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ได้นำแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำมาปรับใช้กับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในเกาะ โดยได้รับความร่วมมือจาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2561) เข้ามาช่วยขับเคลื่อนและร่วมกันออกแบบธรรมนูญเกาะหมาก 8 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องอาศัยนโยบายการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมาตรการที่เกาะหมากนำมาปฏิบัติ เช่น การไม่สนับสนุนเรือเฟอร์รี่ให้เข้ามายังเกาะหมาก การไม่สนับสนุนการใช้วัสดุจากโฟม การห้ามทิ้งขยะลงในพื้นที่สาธารณะ และการไม่สนับสนุนกีฬาทั้งทางบกและทางน้ำที่ใช้เครื่องยนต์ นั้น สะท้อนถึงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการคาร์บอนจากการท่องเที่ยว ในขณะที่ กฤตพล สุธีภัทรกุล (2567) กล่าวว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความต้องการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องที่ 3.8 เปอร์เซ็นต์ ต่อปี สวนทางกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่หลายแห่งสามารถลดการปล่อยมลพิษได้ แต่ความเข้มข้นคาร์บอน (Carbon Intensity) ในภาคการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปริมาณการปล่อยคาร์บอนต่อรายได้หนึ่งล้านดอลลาร์ ของปี 2019 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของเศรษฐกิจโลกถึง 30 เปอร์เซ็นต์ และสูงกว่าภาคบริการโดยรวมถึง 4 เท่า อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมรถกอล์ฟไฟฟ้าและจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อใช้เดินทางภายในเกาะหมาก รวมถึงการออกแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมให้เกาะหมากเข้าสู่การเป็น Green Destination TOP 100 ภายในปี พ.ศ. 2570 แสดงให้เห็นถึงการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. แนวทางสู่ความสำเร็จของพื้นที่เกาะหมากในการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการธุรกิจแบบคาร์บอนต่ำตามหลัก 8P Destination Marketing ได้ค่อนข้างครอบคลุม โดยการสร้างจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำต้องพิจารณาหลายมิติ ไม่ใช่เพียงแค่การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพน้ำ การจัดการของเสีย เทคโนโลยี และนโยบายแนวทางการส่งเสริมการตลาด นอกจากนี้ หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ยังมีการพยายามผลักดันในการยกระดับให้เกาะหมากเป็น Sustainable Luxury Destination เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่มีการใช้จ่ายสูง เป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสม ตามกรอบแนวคิดการจัดการจุดหมายปลายทางในยุคที่ต้องเร่งดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The Low-Carbon Imperative) ซึ่งการจัดการจุดหมายปลายทางต้องมีการวางแผนที่มีองไปข้างหน้าสำหรับรัฐบาล ระดับท้องถิ่น และองค์กรการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติ และระดับภูมิภาค สอดคล้องกับ กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล และคณะ (2567) ที่กล่าวว่า ในการที่จะพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนดำเนินการอย่างชัดเจน มีการสร้างทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำกิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่โลก และชดเชยคาร์บอนที่ปล่อยออกไปในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการนำแนวคิด 7 Greens และแนวคิด BCG มาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปด้วยเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

แนวทางสู่ความสำเร็จของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการธุรกิจแบบคาร์บอนต่ำ ได้ค่อนข้างครอบคลุม โดยการสร้างจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำต้องพิจารณาหลายมิติ ไม่ใช่เพียงแค่การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพน้ำ การจัดการของเสีย เทคโนโลยี และนโยบายแนวทางการส่งเสริมการตลาด ซึ่งการจัดการจุดหมายปลายทางต้องมีการวางแผนที่มองไปข้างหน้าสำหรับรัฐบาล ระดับท้องถิ่น และองค์กรการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติ และระดับภูมิภาค โดยควรมีการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการขยะทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มีการวัดคาร์บอนฟุตพริ้นท์จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีการจัดการทางคมนาคมขนส่งภายในเกาะ การบูรณาการการทำงานระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะหมากในยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า แม้ว่าเกาะหมากจะมีความสำเร็จในการนำแนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำมาปรับใช้ แต่ยังคงต้องพิจารณาถึงความท้าทายในการจัดการด้านการลดคาร์บอน เพราะหากยังไม่มี ความพยายามในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การท่องเที่ยวจะใช้ 40 เปอร์เซ็นต์ ของงบประมาณ คาร์บอนที่เหลือของโลกเพื่อจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิให้ไม่เกิน 1.5 องศาเซลเซียส ดังนั้น การพัฒนา แนวทางที่ครอบคลุมและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น รวมถึงการบูรณาการเข้ากับการจัดการระดับชาติ จะเป็นสิ่ง สำคัญสำหรับการเป็นต้นแบบที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด

เอกสารอ้างอิง

- กาญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, สุภัทรา สังข์ทอง, สิรินทรา สังข์ทอง, และ นิमित ชื่นสัน. (2567). การพัฒนา
จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*,
12(6), 2577 – 2588.
- กฤตพล สุธีภัทรกุล (2567). *คนไทยเตรียมร้อนดับแตก ปี 2567 อุณหภูมิโลกร้อนสุดในประวัติศาสตร์*.
สืบค้น 2567, ตุลาคม 9, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/environment/1116005>.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3*
(พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). *อพท Travel*
เที่ยวไทยให้ยั่งยืน. สืบค้น 2567, ตุลาคม 9, จาก https://www.dasta.or.th/uploads/file/202301/1674014283_f0f805cf87926b73d899.pdf
- I love koh Mak ชวนเที่ยวเกาะหมาก. (2561). *ธรรมชาติเกาะหมาก*. สืบค้น 2567, ตุลาคม 9, จาก
<https://web.facebook.com/iLoveKohMak>.
- Fennell, D. A. (2020). *Ecotourism*. (5th ed). New York: Routledge.
- IPCC. (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. United Kingdom: Cambridge University Press, Cambridge.

การสำรวจและประเมินสภาพอาคารเพื่อการอนุรักษ์: กรณีศึกษาอาคารบ้านพักอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Survey and assessment of building conditions for conservation:
a case study of the residence building of the President of
Rajamangala University of Technology Srivijaya

ปิยาภรณ์ ฐะกิจจ้านง
Piyaporn Thurakitjumnong

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
Faculty of Architecture Rajamangala University of Technology Srivijaya
*Corresponding author, e-mail: piyaporn.t@rmutsv.ac.th

Received December 23, 2024; Revised March 10, 2025; Accepted March 11, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบของอาคารและสำรวจสภาพในปัจจุบันของอาคารบ้านพักอธิการบดี และ 2) รวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวางแผนการอนุรักษ์ในระยะยาว เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเก็บข้อมูลของอาคารรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจภาคสนามด้วยการสำรวจทางกายภาพ การบันทึกภาพและข้อมูล รวมถึงการประเมินสภาพอาคารเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวางแผนการอนุรักษ์ในระยะยาว กระบวนการสำรวจและประเมินครอบคลุมถึงการตรวจสอบโครงสร้าง สภาพการใช้งาน วัสดุที่ใช้ และปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายในอนาคต พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

ผลการวิจัย พบว่า ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของอาคารเพื่อการอนุรักษ์ จะต้องประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมาของอาคาร รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และการสำรวจสภาพปัจจุบันของอาคาร ซึ่งพบว่า อาคารเกิดความเสียหายและมีความเสี่ยงในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคและทฤษฎีการอนุรักษ์อาคารของงานวิจัย และจากการศึกษาทฤษฎีข้อมูลและการประเมินอาคาร ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการอนุรักษ์ของ เบอร์นาร์ด เฟลเดล (Bernard Feilden) มาเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติ โดยเลือกรูปแบบการสร้างอาคารเก่าขึ้นใหม่ (Reconstruction) โดยเน้นการบันทึกข้อมูลการทำแบบจำลอง เพื่อการคงไว้ซึ่งคุณค่าหลักของอาคารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดแนวทางของการอนุรักษ์อาคารได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรณีศึกษากับอาคารอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในระดับชุมชนหรือในระดับประเทศ

คำสำคัญ : อาคารเพื่อการอนุรักษ์ กระบวนการศึกษาลักษณะทางกายภาพ การสร้างอาคารแบบเดิมขึ้นใหม่

Abstract

This research aims to 1) study the form, composition, and current condition of the residence building of the president of Rajamangala University of Technology Srivijaya 2) collect data on buildings and architectural styles long-term conservation planning. This is survey research and a data collection on building and its architecture styles. The site survey and assessment process include structural inspections, conditions of use, materials used, and risk factors that may cause damage in the future. Moreover, guidelines were also presented for appropriate maintenance and conservation.

To study and collect building data for conservation, it must include the history of the building, architectural style and site survey of the current condition of the building. The researcher chose Bernard Feilden's conservation approach as a criterion for practice by selecting a model for rebuilding old buildings (Reconstruction), focusing on recording modelling data to effectively maintain the building's main value to determine appropriate guidelines for building conservation and to be able to apply them as case studies to other buildings with similar characteristics at the community or national level. The results found that the building is currently damaged and at risk when being considered the building conservation techniques and theories of building evaluation.

Keywords: buildings for conservation, physical characteristics study process, reconstruction

บทนำ

ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา การอนุรักษ์อาคารเก่าและโบราณสถานได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากอาคารเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ยังเป็นการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านทางงานสถาปัตยกรรมที่แสดงออกมาเป็นรูปแบบของอาคารตามสภาพแวดล้อมที่เป็นบริบทของอาคารนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยหนึ่งและยังคงอยู่จนมาถึงปัจจุบัน

อาคารบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2500-2515 เป็นรูปแบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ถือเป็นหนึ่งในสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทั้งในเชิงสัญลักษณ์และประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เนื่องจากสะท้อนถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในยุคหนึ่งและมีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการดำเนินงานของสถาบันตลอดช่วงที่ผ่านมา

ในปัจจุบัน อาคารดังกล่าวกำลังเผชิญกับความเสื่อมสภาพตามกาลเวลา รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและองค์ประกอบของการใช้งาน จึงเกิดนโยบายทุบทำลายเพื่อก่อสร้างใหม่ ซึ่งจะสูญเสียมรดกทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของภาคใต้ ทั้งด้านความแท้ของอาคาร ประวัติอาคาร รูปแบบ วัสดุ และฝีมือช่าง หากไม่ได้รับการดูแลหรืออนุรักษ์อย่างเหมาะสม อาจทำให้อาคารสูญเสียคุณค่า

ทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่สำคัญไป ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าอาคารบ้านพักอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี-
ราชมงคลศรีวิชัย เหมาะแก่การทำการศึกษาวิจัยให้เป็นอาคารเพื่อการอนุรักษ์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการ
ดำรงชีวิตของข้าราชการระดับผู้บริหารซึ่งมีบ้านพักประจำที่ใช้สำหรับ เป็นที่อยู่อาศัย โดยอาคารเก่าแก่ที่ยังคง
ปรากฏอยู่ภายในสถานที่ราชการต่าง ๆ มักจะถูกมองข้าม เพราะไม่ทราบถึงคุณค่าของอาคารนั้น ๆ ถือเป็น
หลักสำคัญต่อการอนุรักษ์อาคารเก่า ซึ่งในการอนุรักษ์จำเป็นต้องอาศัยการศึกษารูปแบบอาคารและการสำรวจ
อาคารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความมั่นใจว่าการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ หรือบูรณะซ่อมแซมจะ
สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างของอาคาร

การวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การศึกษารูปแบบของอาคารและสำรวจสภาพในปัจจุบันของอาคาร อาคาร
ดังกล่าวเป็นตัวอย่างของอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การศึกษานี้มี
เป้าหมายเพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของอาคาร เช่น รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง
วัสดุ และปัญหาความเสียหายของอาคาร เพื่อการให้แนวทางข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์

ผลการวิจัยจะมีส่วนช่วยในการสร้างหรือกำหนดแนวทางของการอนุรักษ์อาคารที่สามารถนำไป
ประยุกต์ใช้เป็นกรณีศึกษากับอาคารเก่าอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในระดับชุมชนหรือในระดับประเทศ ทั้ง
ยังเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน
และแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์อาคารเก่าของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบของอาคารและสำรวจสภาพในปัจจุบันของอาคารบ้านพักอธิการบดี
2. เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวางแผนการอนุรักษ์ในระยะยาว

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย
โดยประกอบด้วย 4 แนวคิดทฤษฎีหลัก ดังนี้

1. แนวคิดด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (Architectural Conservation)

การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับการพัฒนา การอนุรักษ์จึงมักถูกมองว่าเป็น
การขัดขวางการพัฒนา แต่ในอีกมุมหนึ่ง การอนุรักษ์ประกอบด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อการรักษา
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อเชิดชูงานสร้างสรรค์ของคนในอดีต เพื่อเป็นตัวอย่างให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา
เรียนรู้เพื่อรักษาความทรงจำ หรือเพื่อรักษาถิ่นฐานและสภาพแวดล้อมของชุมชน (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร,
2563)

การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ หมายรวมถึงการป้องกัน
การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย (กรมศิลปากร, 2528) โดยการอนุรักษ์นั้น จะต้อง
คำนึงถึงคุณค่าและความมุ่งหมายในการใช้ประโยชน์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องรักษาทุกสิ่งทุกอย่างไว้ใน
สภาพเดิม แต่เป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีระเบียบ (ไชโย มะลิผล, 2542)

โดยสรุปแนวคิดด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม คือ การรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสุนทรียะของอาคาร โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้านรูปแบบของอาคาร การวิเคราะห์และประเมินสภาพปัจจุบันของโครงสร้าง โดยพิจารณาองค์ประกอบทั้งด้านกายภาพและบริบทของอาคาร

2. ทฤษฎีการประเมินสภาพอาคาร (Building Condition Assessment Theory)

การประเมินอาคารหลังการใช้งาน คือ กระบวนการในการพิจารณากำหนดคุณค่าหรือระดับความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จุดเด่นที่สำคัญของการประเมิน คือ การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาโครงการต่างๆ ให้ดีขึ้นได้อย่างไร (สมชาย ดุรงค์เดช, 2542)

การประเมินอาคารหลังการใช้งาน เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการโดยการตรวจสอบและวัดผลการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยใช้องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเป็นเกณฑ์และแนวทางในการพัฒนาแนวคิดและวิธีในการตรวจสอบโครงการ การประเมินโครงการแต่ละโครงการจึงมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแบบการประเมินหลังการใช้งานได้ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องทั้งรูปแบบและวิธีการประเมิน เพื่อให้การประเมินเป็นระบบมากขึ้น และได้มีการรวบรวมศาสตร์ทางความรู้แขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมในการประเมินเพื่อหาข้อเท็จจริง และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับโครงการอื่น ๆ ต่อไป (สิริกมล มะลิหอม, 2546)

โดยสรุป แนวคิดด้านทฤษฎีนี้ใช้วิธีการประเมินสภาพของอาคารที่มีอยู่เพื่อวิเคราะห์ความเสียหายและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ เช่น สำรวจอาคารโดยการตรวจสอบด้วยสายตา และการประเมินโครงสร้าง เพื่อระบุปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการใช้งานของอาคาร เป็นต้น

3. แนวคิดด้านความยั่งยืน (Sustainability in Conservation)

มิติทางวัฒนธรรมเป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับทั้งสามเสาหลักของความยั่งยืน มีการให้นิยามความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้อย่างกว้างขวาง เช่น วัฒนธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย จารีต ประเพณี ความสามารถและนิสัยอื่นๆ ที่มนุษย์ได้รับในฐานะสมาชิกของสังคม (Tylor, 1958) วัฒนธรรม เป็นมรดกสังคม เป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันและมีการเปลี่ยนแปลงให้เจริญตามยุคสมัย (Alan Barnard, Jonathan Spencer, 1996) วัฒนธรรมอาจเป็นสถานที่ วัตถุ การแสดงออกทางศิลปะ และค่านิยมซึ่งอาจเป็นมรดกที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ (ICOMOS, 1999) และนอกจากนี้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประติษฐานของมนุษย์ที่มนุษย์มีการทบทวน และปรับปรุงใหม่อยู่ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ รวมถึงเป็นการค้นหาคำตอบสำหรับคำถามที่มนุษย์สามารถถามได้จากการใช้งานจริง และเป็นรูปธรรมไปจนถึงปรัชญา (Keesing, 1981)

การทบทวนการประเมินความยั่งยืนของเกณฑ์การประเมินอาคารในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจตัวชี้วัดและการให้ค่าน้ำหนักคะแนน และการประเมินผลของเกณฑ์การประเมินอาคารที่นิยมใช้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินความยั่งยืนจาก Circles of Sustainability ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือของ UN Global Compact - Cities Programme และ Senate Department for the Environment, Transport and Climate Protection (United Nations Global Compact, 2012) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมินความยั่งยืนสำหรับการพัฒนาเมือง ท้องถิ่น รวมถึงองค์กร โดยมีความยั่งยืน ความสามารถในการปรับตัว และ

ความน่าอยู่ของเมืองและชุมชนโดยมีความยั่งยืนของสังคมและวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายหลัก ทั้งนี้มีการนำเกณฑ์ดังกล่าวไปใช้ประเมินความยั่งยืนของท้องที่ต่าง ๆ ที่มีบริบทต่างกันเพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็งในการพัฒนา

โดยสรุปแนวคิดด้านความยั่งยืน การอนุรักษ์อาคารควรคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว โดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้เน้นการเลือกใช้วัสดุและวิธีการซ่อมแซมที่เหมาะสม เพื่อคงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมและการประหยัดพลังงาน

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value Theory)

คุณค่าของสถาปัตยกรรมเพื่อการเก็บรักษา อนุรักษ์ ปรับปรุงหรือสงวนรักษา สามารถเน้นความสำคัญได้หลายประการ ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน คุณค่าทางศิลปะสถาปัตยกรรมประณีตศิลป์ คุณค่าของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ครอบครอง ในบางพื้นที่สถาปัตยกรรมหลังเดียวอาจไม่มีคุณค่าแต่หากพิจารณารวมทั้งกลุ่ม ทั้งย่าน หรือทั้งเมืองจะเห็นภาพรวมของประวัติศาสตร์ชัดเจน โดยการพิจารณาคุณค่าเพื่อการเก็บรักษาอนุรักษ์ พัฒนาอื่น ๆ สามารถประเมินได้ชัดเจนจากตัวสถาปัตยกรรม หรือย่านที่สถาปัตยกรรมเหล่านั้นรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน (อรศิริ ปาณินท์, 2543)

โดยสรุปแนวคิดด้านทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรม อาคารเก่าไม่เพียงแต่มีคุณค่าในเชิงโครงสร้างหรือสถาปัตยกรรม แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน ทฤษฎีนี้จะช่วยให้การวิจัยสามารถระบุและรักษาคุณค่าดังกล่าว เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรม

5. กรอบแนวคิดด้านกระบวนการบูรณะ (Restoration Process Framework)

5.1 รูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

จากการทบทวนหลักการและรูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง และเกี่ยวเนื่องกับหลายองค์ประกอบ เพื่อการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละโครงการ จากกรณีศึกษากรอบของประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม 2554 (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะขิทธิ, 2552) ได้อธิบายถึง ความหมาย รูปแบบ และข้อปฏิบัติของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความแตกต่าง สรุปได้ดังนี้ 1) การป้องกัน (Protection) คือ การกระทำ หรือกระบวนการในการใช้มาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลในการป้องกันหรือคุ้มครองสภาพทางกายภาพของสถานที่ให้พ้นจากการเสื่อมผุพัง การสูญสลายหรือการถูกทำอันตราย 2) การสงวนรักษา (Preservation) คือ กระบวนการรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป 3) การบูรณะ (Restoration) คือ การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นมา 4) การฟื้นฟูและการปฏิสังขรณ์ (Rehabilitation) คือ การซ่อมแซมและปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่ทำขึ้นมาใหม่ 5) การสร้างใหม่ (Reconstruction) คือ การสร้างอาคารแบบเดิมขึ้นใหม่ (จากของเดิมที่สูญไปแล้ว) ซึ่งจะสร้างขึ้น ณ ที่ใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นที่เดิม แต่ต้องสร้างเหมือนเดิมทุกประการ โดยอาศัยการค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายหรือภาพวาดเก่า 6) การแปลความหมาย (Interpretation) คือ การอนุรักษ์เชิงสัญลักษณ์ โดยวิธีการรักษารูปแบบองค์ประกอบหรือลักษณะดั้งเดิมไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อสื่อถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมหรือ

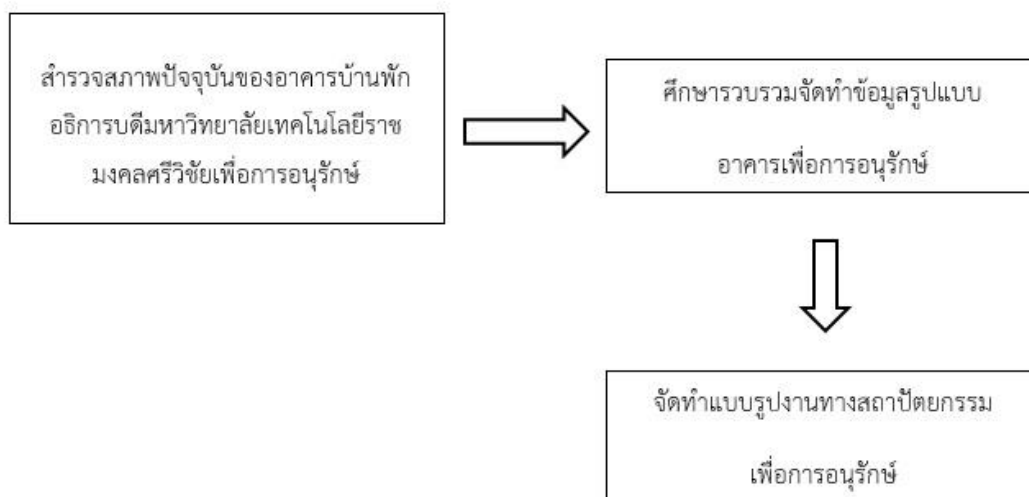
การมีอยู่ของอาคาร สถานที่ในบริเวณนั้น ๆ โดยจะต้องมีการค้นคว้าวิจัยและการออกแบบร่วมด้วย และ 7) การเคลื่อนย้ายไปสู่ที่ตั้งใหม่ (Relocation) คือ การย้ายอาคารเดิมไปประกอบหรือสร้างใหม่ในที่ตั้งใหม่ โดยให้มีสภาพสมบูรณ์เหมือนเดิมมากที่สุด โดยมีการแบ่งระดับการอนุรักษ์อาคารตามความคิดของ เบอร์นาร์ด เฟลเดน (Bernred Feilden, 1995) ซึ่งกรมศิลปากรใช้เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติโดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ดังต่อไปนี้ 1) การป้องกัน (Prevention) 2) การพิทักษ์รักษา (Prevention) 3) การเสริมความมั่นคง (Consolidation) 4) การบูรณะ (Restoration) 5) การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) 6) การทำซ้ำบางส่วน (Reproduction) และ 7) การสร้างอาคารเก่าขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) โดยมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ขั้นตอนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

จากการทบทวนหลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และกฎบัตรว่าด้วยมรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น ค.ศ. 1999 โดยสภากาชาดโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS, 1999) และมาตรฐานการอนุรักษ์และฟื้นฟูของสำนักงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสหรัฐอเมริกา (Grimmer, 2017) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาผลที่เกิดจากกระบวนการอนุรักษ์ สามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดังนี้ 1) การอนุรักษ์ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงของเรือนไปตามยุคสมัย และควรมีการสำรวจ บันทึกข้อมูลอาคาร โดยคำนึงถึงวัสดุ โครงสร้าง และแยกแยะความแท้ขององค์ประกอบในแต่ละช่วงเวลา 2) การปรับปรุงต้องเคารพคุณค่า และรบกวนกายภาพของอาคารให้น้อยที่สุด 3) การซ่อมแซมควรเลือกใช้เทคนิคดั้งเดิมเป็นอันดับแรก และองค์ประกอบที่ต่อเติมเข้าไปควรมีความกลมกลืน แต่สามารถแยกแยะความแตกต่างจากองค์ประกอบดั้งเดิมได้ 4) องค์ประกอบที่ต่อเติมเข้าไปใหม่ต้องไม่บดบังร่องรอยที่แสดงคุณค่าของอาคาร ไม่ควรยึดติดกับโครงสร้างเดิมจนไม่สามารถถอดออกภายหลังเพื่อคืนสภาพอาคาร 5) การปรับเปลี่ยนการใช้งาน ควรเคารพต่อภาพลักษณ์ของสถานที่ และมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของโครงสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ 6) การติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ควรทำลายกายภาพของอาคาร และการใช้สารเคมีควรเลือกใช้อย่างระมัดระวัง และ 7) ตลอดระยะเวลาดำเนินการควรบันทึกวัสดุและวิธีการที่ใช้ จัดทำเป็นเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลเชิงประวัติหรือใช้ประโยชน์สำหรับดูแลรักษาและการอนุรักษ์ในอนาคต

โดยสรุปแนวคิดด้านการบูรณะอาคารจำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินผล การวางแผน และการดำเนินการ โดยกรอบแนวคิดนี้จะช่วยให้กระบวนการทั้งหมดดำเนินไปอย่างเป็นระบบและสามารถตอบสนองตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยนำไปประยุกต์กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้ในการออกแบบขั้นตอนวิธีวิจัย การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอแนะแนวทางปฏิบัติสำหรับการอนุรักษ์อาคารบ้านพักอิทธิกรบติ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสำรวจและประเมินสภาพอาคารเพื่อการอนุรักษ์: กรณีศึกษาอาคารบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเก็บข้อมูลของอาคารรูปแบบทางสถาปัตยกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ องค์ประกอบ และสภาพปัจจุบันของอาคาร โดยใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยที่เป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเชื่อถือได้ โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการอนุรักษ์อาคาร การศึกษารูปแบบอาคาร และรายละเอียดต่าง ๆ สำรวจสภาพปัจจุบันของอาคารบ้านพักอธิการบดี รวมถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การสำรวจภาคสนาม (Field Survey)

2.1 การสำรวจทางกายภาพ : ตรวจสอบสภาพภายนอกและภายในอาคาร เช่น โครงสร้าง วัสดุ การตกแต่ง และระบบสาธารณูปโภค ใช้เครื่องมือวัดเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเสียหาย เช่น การแตกร้าว การทรุดตัว หรือการเสื่อมสภาพของวัสดุ

2.2 การบันทึกภาพและข้อมูล : ถ่ายภาพและจัดทำแผนผังอาคารเพื่อบันทึกรายละเอียด สภาพปัจจุบันของอาคารใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้เครื่องมือวัดระยะอาคารด้วยเลเซอร์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ที่เข้าถึงยาก

3. การประเมินสภาพอาคาร (Building Condition Assessment)

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามเพื่อตรวจสอบความเสียหาย และปัญหาของอาคาร ใช้เกณฑ์การประเมินสภาพอาคารด้วยตาเปล่า โดยประเมินระดับความรุนแรงของความเสียหาย และความเสี่ยงต่อโครงสร้าง ประเมินอายุการใช้งานและความเสถียรของโครงสร้าง

ผลการวิจัย

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา โดยการสำรวจสภาพด้วยตาเปล่า การถ่ายภาพ และจดบันทึกสภาพอาคาร พบว่าสภาพแวดล้อมทั่วไปของที่ตั้งอาคาร เป็นที่ราบลุ่มต่ำ มีปัญหาด้านน้ำท่วมขังในฤดูฝนที่มีฝนตกหนัก ลักษณะพื้นที่มีดินไม้และหญ้าปกคลุมรกร้าง เนื่องจากอาคารไม่ได้มีการใช้งาน

ผลจากการสำรวจและประเมินสภาพอาคารบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพทางกายภาพของอาคาร

การสำรวจและตรวจสอบสภาพอาคาร โดยพิจารณาว่าตัวอาคารของบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ยังคงสภาพทางสถาปัตยกรรมที่สมบูรณ์แบบในเรื่องรูปแบบของ องค์ประกอบอาคาร การใช้งานอาคารต่าง ๆ สภาพปัจจุบันของโครงสร้างมีการเสื่อมสภาพในส่วนโครงสร้าง อาคารที่เป็นโครงสร้างไม้ ส่วนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดจากการผุกร่อนในส่วนของเหล็กเสริมคอนกรีต โดยส่วนที่เสียหายมักพบตรงบริเวณพื้นที่โครงสร้างภายในอาคารที่เกิดจากการใช้งานเดิม และพื้นที่ในส่วนที่มีการปรับปรุงต่อเติมของอาคารที่ผ่านมา เนื่องจากการที่อาคารไม่มีการใช้งานทำให้ภายในอาคารมีสภาพที่ทรุดโทรมและสกปรก

1.1 โครงสร้างหลัก : การตรวจสอบพบว่าโครงสร้างหลักของอาคารยังคงมีความแข็งแรง แต่มีความเสียหายในบางส่วน เช่น การแตกร้าวของเสาและผนัง รวมถึงการเสื่อมสภาพของวัสดุที่ใช้ในโครงสร้าง

1.2 วัสดุและส่วนประกอบ : วัสดุไม้ในส่วนโครงสร้างหลังคาและพื้นปาร์เกต์ของ ปลวกและการผุกร่อน ส่วนวัสดุก่ออิฐและปูนมีรอยแตกร้าวบางจุดจากการทรุดตัวของฐานราก

2. การประเมินความเสียหายและความเสี่ยง

พบความเสียหายที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น ความชื้น โครงสร้างเหล็กที่เกิดการกัดกร่อน จากสภาพอากาศ และปัญหาน้ำรั่วซึมในบางพื้นที่ ความเสี่ยงต่อโครงสร้างโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยจำเป็นต้องดำเนินการซ่อมแซมเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดเพิ่มเติม

โดยผู้วิจัยได้แบ่งสาเหตุความเสียหายของอาคารส่วนใหญ่ออกเป็น 3 สาเหตุหลัก ดังนี้

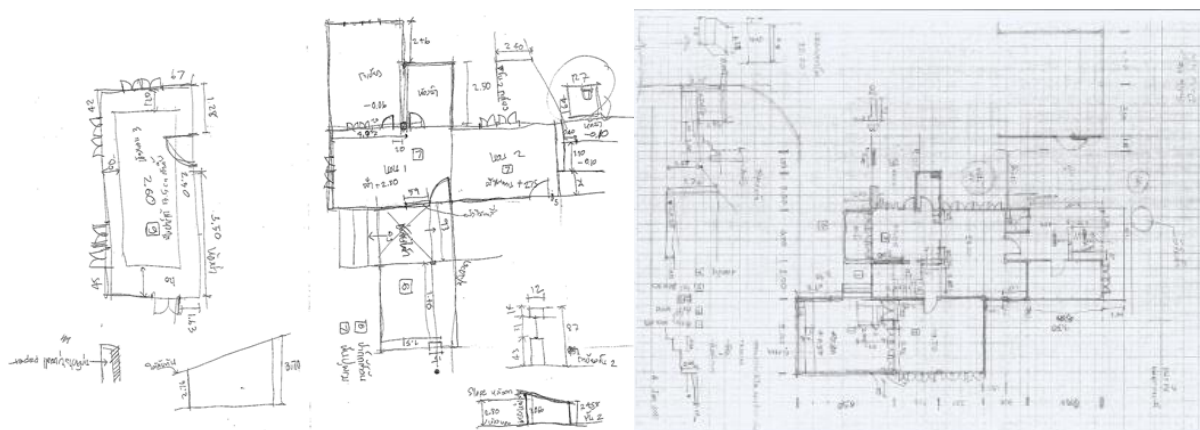
2.1 สาเหตุตามธรรมชาติ ที่เกิดจากการเสื่อมสภาพของวัสดุอาคาร โดยเฉพาะโครงสร้างอาคารที่เป็นไม้ ส่วนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดจากการผุกร่อน และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เกิดความเสียหายจากระยะเวลาตามวัสดุที่ใช้ ร่วมกับปัจจัยสภาพที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเล

2.2 ความเสียหายจากการปรับปรุงอาคารที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ และการใช้งานอาคารที่ไม่เหมาะสมใช้ชั้นบนที่มีการปรับปรุงต่อเติมโดยใช้วัสดุไม่ถาวร ได้แก่ ไม้อัด รวมถึงการขาดการดูแลรักษา

2.3 ขาดการใส่ใจด้านลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อการออกแบบอาคารและสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบการระบายน้ำ เนื่องจากการออกแบบทางระบายน้ำที่ไม่เหมาะสมกับอาคารจึงทำให้เกิดการท่วมขังของน้ำ

3. การเก็บข้อมูลทางกายภาพของอาคาร

การถ่ายภาพอาคารทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการถ่ายแบบเฉพาะเจาะจงในส่วนที่มีการทรุดโทรมและชำรุด ถัดไปทำการเก็บวัดระยะอาคาร และขนาดพื้นที่ใช้สอยทั้ง 2 ชั้น โดยวิธีการวาดรูปแบบแปลนอาคารและรูปด้านอาคาร จากนั้นนำข้อมูลทางกายภาพที่ได้เข้าสู่ระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ด้วยการเขียนแบบทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ

ภาพที่ 2 แสดงการเก็บข้อมูลทางกายภาพของอาคาร

ภาพที่ 3 แสดงการเก็บข้อมูลทางกายภาพ รูปถ่ายของอาคาร

4. คุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

อาคารบ้านพักอธิการบดีเป็นอาคารที่มีคุณค่าในฐานะตัวแทนของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่มีรูปแบบผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมยุโรป อาคารยังมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสถาบันการศึกษาในภูมิภาค โดยสามารถระบุได้ว่าอาคารบ้านพักอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย มีคุณค่าใน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ คือ การก่อสร้างบ้านที่มาพร้อมกับการสร้างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยในปัจจุบันที่ผ่านมาถึง 4 ยุคสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2479 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ยุคที่ 1 คือ วิทยาลัยเทคนิคภาคใต้ ยุคที่ 2 คือ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ยุคที่ 3 คือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และ ยุคที่ 4 คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 2) ด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นสำคัญ คือ เป็นอาคารที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตของอาชีพข้าราชการระดับผู้บริหาร ที่มีการออกแบบการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่เหมาะสมครบถ้วน รวมถึงรูปแบบเทคนิคการก่อสร้างของช่างฝีมือในพื้นที่

ตารางที่ 1 แสดงผลการสำรวจและประเมินสภาพอาคารบ้านพักอธิการบดี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

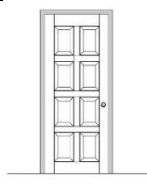
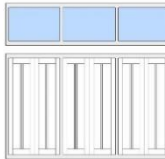
ลำดับ	รายละเอียด	สภาพทางกายภาพของอาคาร	การประเมินความเสียหายและความเสี่ยง
โครงสร้างหลัก			
1	เสา		- โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดการผุกร่อนและเกิดรอยร้าว - การกักความร้อนจากสภาพอากาศ - เห็นโครงสร้างเหล็กภายใน
2	คาน		- โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดการผุกร่อนและเกิดรอยร้าว - การกักความร้อนจากสภาพอากาศ
3	ผนัง		- เกิดการผุกร่อนของพื้นผิวผนัง - เกิดจากความชื้นและน้ำรั่วซึม
4	พื้น		- เกิดการผุกร่อนและเกิดรอยร้าวแนวยาว

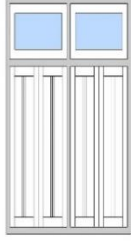
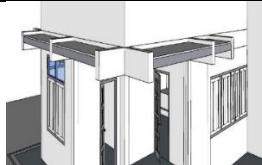
ลำดับ	รายละเอียด	สภาพทางกายภาพของอาคาร	การประเมินความเสียหายและความเสี่ยง
5	ฝ้าเพดาน (ภายนอก)		- โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดการผุกร่อนและเกิดรอยร้าว - การกัดกร่อนจากสภาพอากาศ
6	ฝ้าเพดาน (ภายใน)		- ความเสียหายเกิดการผุกร่อนจากการปรับปรุงอาคารที่ผ่านมา - เกิดจากความชื้นและน้ำรั่วซึม
7	บันได		- โครงสร้างไม่เกิดการผุกร่อน - เกิดจากความชื้นทำให้วัสดุผุกร่อน
8	โครงหลังคา		- โครงสร้างไม่เกิดการผุกร่อน - เสี่ยงต่อการถล่มในสภาพแวดล้อมช่วงฤดูฝน
วัสดุและส่วนประกอบ			
1	งานประตู		- วัสดุไม้ กรอบวงกบประตูมีการชำรุดจากสภาพอากาศที่ก่อให้เกิดความชื้นสะสม ทำให้เนื้อไม้เกิดความปริบวม
2	งานหน้าต่าง		- วัสดุไม้ กรอบวงกบหน้าต่างมีการชำรุดจากสภาพอากาศที่ก่อให้เกิดความชื้นสะสม ทำให้เนื้อไม้เกิดความปริบวม
3	ระแนงกันสาด		- โครงวัสดุไม่มีการชำรุดจากระยะเวลา - โครงไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพจากสภาพอากาศที่ก่อให้เกิดความชื้นสะสม
4	งานเหล็กดัด		- โครงเหล็กดัดมีการผุกร่อนจากสภาพอากาศที่อยู่ใกล้ทะเล

5. การกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์

ผลจากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบกับ ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม ในเรื่องรูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมให้แก่อาคารบ้านพักอริการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย โดยเลือกใช้ทฤษฎีการสร้างอาคารเก่าขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) เนื่องจากปัจจัยทางด้านนโยบายที่จะมีการทุบทำลายเพื่อก่อสร้างใหม่ (รูปแบบใหม่) ซึ่งจะเกิดการสูญเสีย มรดกทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของภาคใต้ ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการเก็บข้อมูลทั้งลักษณะทางกายภาพ รูปแบบ ทางสถาปัตยกรรม การเก็บประวัติอาคาร วิธีการก่อสร้าง พัฒนาการของอาคาร สภาพปัจจุบันของอาคารขณะ สํารวจ และการประเมินสภาพอาคาร เพื่อรักษารูปลักษณ์อาคารที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมที่ เก่าแก่ โดยใช้ทักษะและเทคโนโลยีทางสถาปัตยกรรมเข้ามามีส่วนในการจัดเก็บเป็นระบบข้อมูล ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบ้านพักอริการบดีเพื่อการเก็บเป็นฐานข้อมูล

ลำดับ	รายละเอียด	ภาพถ่ายกายภาพอาคาร (เดิม)	ผลการเก็บข้อมูล (ใหม่)
1	รูปด้านหน้าของอาคาร		
2	รูปด้านซ้ายของอาคาร		
3	รูปด้านหลังของอาคาร		
4	รูปด้านขวาของอาคาร		
5	แบบประตูไม้บานเปิด		
6	แบบหน้าต่างไม้บานเปิดคู่ สามช่องมีช่องแสงด้านบน		

ลำดับ	รายละเอียด	ภาพถ่ายกายภาพอาคาร (เดิม)	ผลการเก็บข้อมูล (ใหม่)
7	แบบหน้าต่างไม้บานเปิดคู่สามช่องมีช่องแสงด้านบนเป็นรูปโค้งทรงกลม		
8	แผงกันสาดโครงไม้ เหนือหน้าต่าง แบบที่ 1		
9	แผงกันสาดโครงไม้ เหนือหน้าต่าง แบบที่ 2		

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ สรุปเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์อาคาร ดังนี้

การศึกษาและบันทึกข้อมูลของการวิจัยก่อนการอนุรักษ์ โดยเน้นความสำคัญของการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับอาคารอย่างละเอียดก่อนการเริ่มงาน คือ

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน บันทึกความเสียหายและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ยังคงอยู่

2. การศึกษาประวัติศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรม รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายเก่า แผนที่ และคำบอกเล่าของบุคคลในชุมชน

3. การสร้างหุ่นจำลองหรือแบบจำลองทางดิจิทัลหรือแผนที่ 3 มิติ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์หรือก่อสร้างใหม่

ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์อาคารเก่าอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในภูมิภาค ช่วยพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสรุปผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการศึกษาข้อมูล การสำรวจสภาพปัจจุบันของอาคารอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของการวิจัย พบว่าอาคารเกิดความเสียหายและมีความเสี่ยงในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคและทฤษฎีการอนุรักษ์อาคารของงานวิจัยที่ได้ศึกษามา และจากการศึกษาทฤษฎีข้อมูลและการประเมินอาคาร ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการอนุรักษ์ของ เบร์นาร์ด เฟลเดน (Bernard

Feilden, 1995) มาเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติโดยเลือกรูปแบบการสร้างอาคารเก่าขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) เพื่อช่วยให้การจัดการอาคารที่เสียหายยากแก่การซ่อมแซมยังคงรักษาคุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรมได้ โดยเน้นการบันทึกข้อมูล การทำแบบจำลอง เพื่อการคงไว้ซึ่งคุณค่าหลักของอาคารอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ แนวปฏิบัติในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของ ICOMOS (1999) และ Grimmer (2017) ซึ่งระบุว่า การอนุรักษ์ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงของเรือนไปตามยุคสมัย การปรับปรุงต้องเคารพคุณค่า ไม่บดบังร่องรอยที่แสดงคุณค่าของอาคาร เคารพต่อภาพลักษณ์ของสถานที่ และมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของ โครงสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ ตลอดระยะเวลาดำเนินการควรบันทึกวัสดุและวิธีการที่ใช้จัดทำเป็นเอกสาร เพื่อเป็น ข้อมูลเชิงประวัติ หรือใช้ประโยชน์สำหรับดูแลรักษาและการอนุรักษ์ในอนาคต โดยแนวทางการดำเนินการ อนุรักษ์ที่นำเสนอในการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมเดิมไว้ พร้อมทั้ง แนวทางนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 4 แสดงหุ่นจำลองของอาคาร

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2560 เป็นงานวิจัยพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการและเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประเมินอาคารเพื่อการอนุรักษ์ ตลอดจนผลการวิจัยสามารถนำแบบรูปทางสถาปัตยกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารที่เหมาะสมเพื่อการอนุรักษ์ และสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนทางด้านสถาปัตยกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2528). *ระเบียบการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไชยโย มะลิผล. (2542). *มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ. (2552). *การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงธินศรี พิมลเสถียร. (2563). *หลักคิดด้านคุณค่าของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในไทย*. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมชาย ตุงศ์เดช. (2542). *การประเมินโครงการ : แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโภชนาการ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิริกมล มะลิหอม. (2546). *การประเมินหลังการใช้งานของสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา (ฝั่งพระนคร)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม.
- อรศิริ ปาณินท์. (2541). *ศักยภาพในการคงอยู่ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น*. วารสารสารศาสตร์สถาปัตย์, หน้า 22-39.
- Barnard, A., & Jonathan Spencer, J. (Eds.). (1996). *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. London: Routledge.
- Feilden, B. M. (1995). *Conservation of historic buildings*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Grimmer, A. E. (2017). *The secretary of the interior's standards*. Washington, DC: National Park Service, U.S. Department of the Interior.
- ICOMOS. (1999). *Charter on the built vernacular heritage*. (1999). Retrieved from https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/vernacular_e.pdf
- Keesing, R. M. (1981). *Cultural Anthropology*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Tylor, E. B. (1958). *The origins of culture*. with an introduction by Paul Radin. New York: Harper.
- United Nations Global Compact. (2012). *Circle of Sustainability*. Retrieved from www.unesco.org/new/fileadmin/.../HQ/.../CulturalHeritageFinalENG.pdf United Nations Educational

ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทยเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย

Representations of Mothers in the Thai Translation of Chinese Literature

My Mother Collects and Sells Garbage

กอนิตะห์ มาหะ¹ แพรวา สมใจ^{2*} พัทฉลินจ์ เจนนูน³ และปรียากรณ์ ชูแก้ว⁴

Konitah Maha¹ Preawa Somjai^{2*} Phatchalin Jeennoon³ and Pariyagorn Chookaew⁴

¹⁺²นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

³รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

⁴อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹⁺²Undergraduate, Department of Thai, Faculty of Education, Thaksin University

³Associate Professor Dr., Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

⁴Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

*Corresponding author, e-mail: preawa18434@gmail.com

Received June 24, 2025; Revised July 28, 2025; Accepted August 19, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทย เรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย ของจางไต้เซิงและหลี่เหว่ย แปลโดยสุตารัตน์ ปริญญาตุ้มชัย เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2551 โดยสำนักพิมพ์บริษัท วิ.พรินท์ (1991) จำกัด นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งบทความนี้ผู้ศึกษาใช้แนวคิดของ Stuart Hall ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาปรากฏภาพแทนของแม่ที่สำคัญ 6 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภาพแทนของหญิงที่เห็นความสำคัญของการศึกษา 2) ภาพแทนของหญิงสู้ชีวิต 3) ภาพแทนผู้ซึ่งนำความคิดและจิตวิญญาณ 4) ภาพแทนชนชั้นล่างที่ยอมรับในวิถีของตน 5) ภาพแทนผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป้าหมายของชีวิต และ 6) ภาพแทนของแม่เลี้ยงเดี่ยว ผลของการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่าภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมเรื่องนี้มี mốiเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร และบทบาทสำคัญของแม่ในครอบครัว แม้ต้องเผชิญความลำบากแต่แม่ยังยึดมั่นในคุณค่าของความขยันและการศึกษา ซึ่งสะท้อนบริบทสังคมและอุดมการณ์ในวรรณกรรมแปลเรื่องนี้

คำสำคัญ : ภาพแทนของแม่ แม่ผมเก็บขยะขาย นวนิยาย

Abstract

This article aims to analyze the representations of mothers in the Thai translation of the Chinese literary work *My Mother Collects and Sells Garbage* written by Zhang Haisheng and Li Wei and translated by Sudarat Parinyawuttiichai. The book was first published in 2008 by V.Print (1991) Co., Ltd. The study employs a descriptive-analytical approach grounded in Stuart Hall's theory of representation. The study identifies six significant representations of mothers: 1) a woman who values education, 2) a resilient woman, 3) a guide for thought and spirit, 4) a member of the lower class who accepts her way of life, 5) a source of inspiration and aspiration, and 6) a single mother. The findings indicate that the representations of mothers in this literary work are closely connected to the social and economic context. Furthermore, they reflect the value of sacrifice, diligence, and crucial role of mothers within the family. Despite facing hardships, the mother remains committed to the values of hard work and her child's education, which mirror the broader social context and underlying ideology embedded in this translated literary work.

Keywords : representations of mothers, my mother collects and sells garbage, novel

บทนำ

นวนิยาย คือ งานเขียนบันเทิงคดีประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องสมมติ หรือดัดแปลงจากเรื่องจริง มีการดำเนินเรื่องเป็นลำดับเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิง นวนิยายสามารถสะท้อนความคิด อารมณ์ และจินตนาการของผู้เขียนผ่านตัวละคร และเหตุการณ์ในเรื่อง ดังที่ สุพิชญา จันทราช (2561 : 16) ได้กล่าวว่า นวนิยายเป็นบันเทิงคดีที่แต่งขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียน บางครั้งนวนิยายจะอาศัยฉากเหตุการณ์จริง หรืออิงความเป็นจริงเข้ามาเกี่ยวข้องในการแต่งนวนิยายด้วยเช่นกัน โดยมีเรื่องราวการบรรยายเหตุการณ์อย่างปูลูชนทั่วไป มีตัวละคร โครงเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่อง และสถานที่ที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้นวนิยายยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์ และแนวคิดผ่านการเล่าเรื่อง

ในนวนิยายมีการนำเสนอภาพแทนของตัวละคร ฉาก หรือเหตุการณ์ที่มีนัยเชิงสัญลักษณ์หลากหลายรูปแบบ ซึ่งช่วยให้เนื้อเรื่องมีความลึกซึ้งและเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตีความหลายระดับ ซึ่งภาพแทน หมายถึงสัญลักษณ์หรือสิ่งที่ถูกใช้แทนแนวคิดหรือความหมายบางอย่าง โดยศิริพร ภักดีผาสุก (2561, อ้างถึงใน เหวินตัน ฉิน, 2566) ได้กล่าวถึงความหมายของภาพแทนไว้ว่า คือ การใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ถ่ายทอด หรือนำเสนอภาพสรรพสิ่งต่าง ๆ ในความคิดให้ผู้อื่นหรือโลกภายนอกได้รับรู้ โดยผ่านขั้นตอนการตัดสินใจและประเมินค่า การตีความและการ

เลือกสรรแง่มุม ซึ่งภาพแทนจะช่วยเพิ่มคุณค่าทางศิลปะของนวนิยาย และทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับประสบการณ์และความคิดของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ผู้ศึกษาพบว่าในวรรณกรรมจีนแปลไทย เรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย ของจางไห่เซิงและหลี่เหว่ย นำเสนอภาพแทนของตัวละครแม่ไว้อย่างน่าสนใจ โดยถ่ายทอดเรื่องราวของแม่ผู้มีอาชีพเก็บขยะขายเพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูลูก แม้ว่าจะต้องเผชิญกับความยากลำบากและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย แต่เธอก็ยังคงยึดมั่นในความรักและความหวังที่จะสร้างอนาคตที่ดีให้กับลูกของตน ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่ในมิติของผู้ให้กำเนิดหรือผู้เลี้ยงดูลูกเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของแม่ในด้านอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพแทนของแม่ที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดภาพแทนมาหลอมรวมกับสถาบันครอบครัว ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของแนวคิดภาพแทนที่สามารถผนวกเข้ากับการวิเคราะห์สถาบันต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งในอนาคตแนวคิดภาพแทนจะถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงสถาบันอื่น ๆ อีกด้วย

การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับภาพแทนมีหลากหลายมิติ เช่น ละอองดาว จิตต์พิริยะการ (2562) ศึกษาเรื่อง หญิงม่าย : ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย และชญาณิน บุญสงค์ศักดิ์ กับ ธนพร หมูคำ (2565) ศึกษาภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง” ปิ่นอนงค์ จำปาเงิน (2566) ศึกษาภาพแทนแม่เลี้ยงเดี่ยวในนวนิยายเรื่อง The single mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจรุ่มรั้ง จากการค้นคว้าพบว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทย โดยเฉพาะในเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย ซึ่งได้นำเสนอภาพแทนของแม่ในหลายแง่มุม ทั้งในฐานะแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย ความรักและความเสียสละของแม่ที่ทำงานหนักเพื่อลูกเพียงลำพัง ท่ามกลางปัญหาความยากจน ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทย เรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาท ความรัก ความเสียสละ และความมุ่งมั่นที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคในการสร้างอนาคตที่ดีให้กับลูก

กรอบแนวคิด/กรอบทฤษฎี

Stuart hall (2540, อ้างถึงใน ชุนชูเหล่ย และจันท์สุตา ไชยประเสริฐ, 2566) กล่าวว่า ภาพตัวแทนเป็นผลผลิตทางความคิดของภาพในใจของคน มีภาษาเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ (Things) แนวคิด (Concepts) และระบบสัญญาณ (Signs) ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นหัวใจสำคัญของการให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ ในโลกความจริง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ หรือแม้กระทั่งความคิดที่เป็นนามธรรม รวมถึงกระบวนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งสามสิ่งอันประกอบกันแล้ว เรียกว่าภาพแทน หรือภาพตัวแทน

เสนาะ เจริญพร (2546, อ้างถึงใน ละอองดาว จิตต์พิริยะการ, 2562) กล่าวว่า ภาพแทน เป็นภาพจำลองสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งนำเสนอผ่านวรรณกรรมหรือประติมากรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในฐานะที่ภาพจำลองนั้นสร้างขึ้นจากการคัดเลือก ประดับแต่ง ชับเน้นคุณลักษณะบางอย่างจากความเป็นจริง คติความเชื่อ และค่านิยมบางประการ รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพเสนอหนึ่ง ๆ จึงร่วมกันทำหน้าที่สื่อความหมาย และคุณค่าอย่าง

ใดอย่างหนึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรมเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ภาพเสนอไม่ได้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าความเป็นจริงเป็นเช่นไร เพราะไม่ใช่ภาพสะท้อน แต่บ่งบอกให้ทราบว่าคนในสังคมมีความเชื่อ ความคาดหวัง และให้ความหมายคุณค่าต่อสิ่งที่ถูกนำเสนออย่างไร

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2548, อ้างถึงใน หยางฉาน และจันทร์สุตา ไชยประเสริฐ, 2565) ได้อธิบายความหมายของภาพแทนว่า ภาพแทน representation ในภาษาอังกฤษได้มีการนำเสนอแนวคิดที่อาจจะไม่สามารถแปลความหมายออกมาว่าเป็นแค่ ภาพแทน เนื่องจากคำว่า ภาพแทนอาจอธิบายได้เพียงว่าเป็นผลผลิตหรือวัตถุสำเร็จเท่านั้น แต่คำว่า representation ยังหมายรวมไปถึงกระบวนการนำเสนอด้วย ดังนั้นจึงสามารถแปลออกมาได้ว่า การนำเสนอภาพแทน คำว่า ภาพแทนจึงมีความหมายนัยยะที่ซับซ้อนมาก ภาพแทนในวรรณกรรมจึงไม่ใช่ภาพแทนของความเป็นจริงในอุดมคติ หากแต่เป็นภาพแทนจากมุมมองของผู้เขียน ผู้แต่งหรือผู้สร้างโดยเฉพาะ ซึ่งมักมีความเกี่ยวข้องกับกรอบวาทกรรม

สรุปได้ว่าภาพแทน เป็นกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการสร้างและถ่ายทอดความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลก ผ่านการเลือกสรร จัดวาง และสื่อสาร โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งของ แนวคิด และสัญลักษณ์ทางสังคม แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาพแทนไม่ใช่การสะท้อนความจริงโดยตรงไปตรงมา หากแต่เป็นผลผลิตของการรับรู้ ความคิด และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นนักเขียน นักเล่าเรื่อง หรือผู้ผลิตสื่อ ใช้ในการคัดเลือกและขบขันบางแง่มุมของความเป็นจริง ภาพแทนจึงไม่ใช่เพียงสิ่งที่แทนความจริง แต่ยังรวมถึงกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงมุมมอง ความเชื่อ ค่านิยม และวาทกรรมที่ครอบงำอยู่ในแต่ละบริบทอีกด้วย กล่าวได้ว่า ภาพแทนคือเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สื่อถึงความหมาย ความคาดหวัง และอุดมคติของสังคม มากกว่าจะเป็นภาพสะท้อนของสิ่งที่เป็นอยู่จริง

ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมแปลเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย

ภาพแทนถือเป็นเครื่องมือทางศิลปะที่นักเขียนนำมาใช้เพื่อสื่อความหมาย โดยสามารถปรากฏในรูปแบบของสิ่งของ บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรือแม้แต่พฤติกรรมที่แฝงนัยยะทางอารมณ์ ความคิด หรือค่านิยมทางสังคม ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถตีความเรื่องราวได้หลายมิติ การใช้ภาพแทนในวรรณกรรมไม่เพียงช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ และทัศนคติของผู้คนในยุคสมัยหรือสังคมนั้น ๆ อีกด้วย ดังนั้น ภาพแทนจึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสีสันและความหมายให้กับวรรณกรรม ทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้ง และเปิดโอกาสให้เกิดการตีความที่หลากหลาย

ในวรรณกรรมแปลเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย ผู้เขียนได้สร้างภาพแทนของตัวละครแม่ไว้อย่างหลากหลาย เพื่อสะท้อนบทบาทและคุณค่าของแม่ในฐานะผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา หนีงสู้ชีวิต ผู้ชี้แนะทางความคิดและจิตวิญญาณ ขนชั้นล่างที่ยอมรับในวิถีของตนเอง ผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป้าหมายของชีวิต และแม่เลี้ยงเดี่ยว ดังนี้

1. ภาพแทนของหญิงที่เห็นความสำคัญของการศึกษา

แม่ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา คือผู้ที่ตระหนักว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของลูก มุ่งหวังให้ลูกมีอนาคตที่มั่นคงและก้าวหน้า ไม่ว่าจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะใดก็ตาม แม่เช่นนี้พร้อมเสียสละทุกสิ่ง เพื่อให้ลูกได้มีโอกาสเรียนรู้ เติบโต และพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา วรรณกรรมเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพแทนของแม่ที่ต้องการให้ลูกได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผม...วันนี้ครูบอกว่าสามารถส่งจองหนังสืออ่านประกอบการเรียนได้แล้ว... ผม...
อยากส่งจองหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาจีนสักหน่อย มันมีประโยชน์มากในการ
เขียนเรียงความ...”

แม่นิ่งหน้าเล็กน้อย แต่ยังคงมีรอยยิ้มปรากฏออกมาทันทีแล้วบอกว่า “อืม ควรส่ง
จองอย่างยิ่ง แม่จะเอาเงินให้ลูกภายในสองวันนี้”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 15)

“บอกว่าจองหนังสืออ่านประกอบการเขียนเรียงความไม่ใช่หรือ” แม่ใช้ฝ่ามือกำเงิน
ปึกนั้นอย่างตึงตังใจ ส่งถึงมือผม

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 19)

จากตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นถึงภาพแทนของแม่ในฐานะผู้หญิงที่ทุ่มเทและเสียสละ แม่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคทางการเงิน แต่ก็ยังมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนการศึกษาของลูกอย่างเต็มที่ เมื่อเห็นว่าลูกมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการเรียน แม้ว่าแม่จะมีความกังวลใจ ซึ่งสังเกตได้จากอาการนิ่วหน้าที่เป็นสัญญาณของภาระที่หนักอึ้ง แต่ก็ยังให้คำมั่นว่าจะหาเงินให้ลูกตามความต้องการ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละ ความพยายาม และความอดทนของแม่ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนในการหารายได้ เพื่อให้ลูกมีโอกาสด้านการศึกษา สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในฐานะหนทางสู่อนาคตที่ดี ในที่สุดแม่ก็สามารถหาเงินมาได้ตามที่สัญญาไว้ แสดงถึงบทบาทของแม่ที่ไม่เพียงแค่อุปถัมภ์ แต่ยังเป็เสาหลักของครอบครัวที่พร้อมต่อสู้เพื่ออนาคตของลูก

2. ภาพแทนของหญิงสู้ชีวิต

ผู้หญิงที่แม้จะเผชิญกับอุปสรรค ความยากลำบาก หรือความท้าทายในชีวิตเพียงใด ก็ยังคงยืนหยัดมุ่งมั่น และไม่ย่อท้อต่อปัญหา ยังคงใช้ความพยายาม ความเข้มแข็ง และความเสียสละเป็นพลังในการขับเคลื่อนชีวิต เพื่อความอยู่รอดของตนเองและคนที่รัก ถือเป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็งทางจิตใจและเจตจำนงอันแน่วแน่ ไม่เพียงแต่ยืนหยัดในวันที่อ่อนล้า หากยังเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้รอบข้าง แสดงให้

เห็นว่าความรักและความอดทนสามารถเปลี่ยนความยากลำบากให้กลายเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทันใดนั้นรถขับแวก่งทีหนึ่ง พวกขวด กระป๋อง หนังสือพิมพ์ก็ลื่นหล่นออกมา แม่ก็ลงเก็บขึ้นมาใส่รถทีละชิ้น ในขณะที่แม่ลุกขึ้นผมพบว่าหลังของแม่ค่อมงอ บ้างแล้ว และเมื่อไหร่กันที่ผมของแม่มีสีขาวขึ้นแซมมากมายขนาดนี้ ? ในใจผม รู้สึกรันทด แม่อายุไม่ถึงสี่สิบ ควรจะเป็นเช่นแม่ของหนีหนี ที่ดัดผมทรงทันสมัย เป็นลอน ทาปากสีแดง หรือคล้ายแม่ของอาฮวน ที่ดูสดใสเรียบร้อย แต่แม่ของพวกเรากลับสวมใส่เสื้อผ้าขม่อ ร้างบอบบางยืนหยัดหาเลี้ยงคนทั้งบ้านด้วยความเหนื่อยยาก

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 69)

การที่ถูกเปรียบเทียบแม่ของตนกับแม่ของเพื่อนที่มีอายุใกล้เคียงกัน ชี้ให้เห็นถึงภาระที่แม่ต้องแบกรับ จนไม่มีเวลาแม้แต่จะดูแลตัวเอง ทำให้ร่างกายของแม่ดูทรุดโทรมก่อนวัย ผมหงอกแซมเต็มศีรษะ และหลังที่เคยตั้งตรงกลับค่อม ๆ โค้งงอลง สิ่งนี้เป็นการสะท้อนถึงชีวิตที่เต็มไปด้วยความเหนื่อยยาก ขาดความสะดวกสบายเหมือนครอบครัวอื่น แม้จะต้องเผชิญกับความเหนื่อยล้าเพียงใด แม่ก็ยังคงทุ่มเทและเสียสละโดยไม่คำนึงถึงความสุขของตนเอง เพียงเพื่อให้ครอบครัวได้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ภาพแทนผู้ชี้ทางความคิดและจิตวิญญาณ

แม่คือบุคคลสำคัญที่มีบทบาทมากกว่าการเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู เพราะแม่ยังทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ทางความคิดให้แก่ลูก คอยปลูกฝังแนวคิด ทศนคติ และค่านิยมที่สำคัญให้แก่ลูก อีกทั้งยังเป็นผู้ที่คอยแนะนำแนวทางเมื่อลูกต้องเผชิญกับความสับสนในชีวิต คำสอนของแม่เปรียบเหมือนแสงสว่างที่คอยชี้ทางให้ลูกเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้นำเสนอให้เห็นภาพแทนของแม่ผู้ชี้ทางความคิดของลูกให้ไปสู่เส้นทางที่ดีและถูกต้อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่ ผมไม่เรียนหนังสือแล้ว ผมจะอยู่เป็นเพื่อนข้างกายแม่”

“พูดเหลวไหลอีกแล้ว แม่ต้องแก่ชรา ! หากวันหนึ่งแม่ไม่อยู่แล้ว ลูกจะทำอย่างไรล่ะ ? จะเก็บของเก่าเหมือนแม่นั้นหรือ ?”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 123)

แม่พยายามส่งเสริมให้ลูกตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและการสร้างอนาคต เมื่อเห็นว่าลูกมีความคิดที่จะละทิ้งการเรียนเพียงเพื่อต้องการอยู่เคียงข้างแม่ แม่จึงใช้คำพูดเตือนสติ ไม่ใช่เพียงเพื่อห้ามปราม แต่เพื่อชี้ให้เห็นถึงความจริงของชีวิต ว่าไม่มีใครสามารถพึ่งพาแม่ไปได้ตลอด การดำเนินชีวิตจึงต้องอาศัยความรับผิดชอบและการเตรียมความพร้อมเพื่ออนาคตตนเอง คำพูดของแม่จึงไม่ใช่เพียงถ้อยคำของความหวัง แต่

เป็นการปลูกให้ลูกคิดถึงเส้นทางชีวิต และเข้าใจว่าการศึกษาคือกุญแจสำคัญที่จะพาชีวิตไปสู่ความมั่นคง ไม่ต้องเผชิญกับความยากลำบากเช่นเดียวกับแม่ อีกทั้งยังสะท้อนถึงความตั้งใจของแม่ที่ต้องการให้ลูกเติบโตขึ้นเป็นคนที่พึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ด้วยเหตุนี้แม่จึงพยายามชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง พร้อมปลูกฝังแนวคิดที่ส่งเสริมให้ลูกมีความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเอง

แม่มองดูแล้วตะลึงอยู่ครู่หนึ่งก่อนดำหนิว่า “ซื่ออันนี่มาทำไม ? ลูกเอาเงินมากมายมาจากไหน ?”

“อันนี้ราคาไม่เท่าไรหรอก ครึ่งก่อนที่แม่ให้เงินผมซื้อหนังสือเล่มมา”

“จริง ๆ เลย เรื่องอะไรต้องเสียเงินซื้อของพวกนี้นะ ? มีเงินเอาไปซื้อพวกหนังสือและเครื่องเขียน หรือซื้อขนมให้ตัวเองกินยังดีกว่า”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 81)

คำพูดของแม่ชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคุณค่าของเงินและการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม แม่ไม่ได้ตำหนิลูกเพียงเพราะการซื้อของ แต่พยายามสอนให้ลูกเข้าใจถึงความจำเป็นในการใช้เงินอย่างรู้คุณค่า โดยสอนให้เห็นว่าหากมีเงินเหลือ ควรนำไปใช้ในสิ่งที่เกิดประโยชน์มากกว่า เช่น การซื้อหนังสือหรือเครื่องเขียนเพื่อการศึกษา หรือใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อร่างกายมากกว่าการซื้อของที่ไม่จำเป็น แนวคิดของแม่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการปลูกฝังทัศนคติเรื่องการบริหารจัดการเงินอย่างมีสติ รู้จักไตร่ตรองก่อนใช้จ่าย รวมถึงการเน้นย้ำถึงคุณค่าของการศึกษา และการรู้จักประเมินความจำเป็นของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต

แม่มักมักเก็บของใช้ที่คนอื่น ๆ ทิ้งกลับมาด้วย จากนั้นก็ใช้วิธีการต่าง ๆ ทำให้พวกมันเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่ใช้งานได้ ยามที่ผมกับเพื่อนว่าไม่มีโต๊ะเขียนหนังสือ แม็กก็ไม่รู้ไปนำโต๊ะมาจากไหนตัวหนึ่ง มองดูแล้วยังใหม่มาก แต่เพียงใช้มือกดลงก็จะโคลงเคลงส่งเสียงเอี๊ยดอ๊าดออกมา แม่หาตะปูมาหลายตัว ใช้ค้อนตอกที่นี้ ทุบ ๆ ที่นั่น ใช้เวลาไม่นานโต๊ะก็ออกมาแข็งแรงมั่นคงแล้ว ผมกับแม่อืงพอใจอยู่บ้าง แต่ขณะเดียวกันในใจก็เกิดความรู้สึกแปลก ๆ ขึ้นมา

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 28-29)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นภาพแทนของแม่ที่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและยึดหลักความพอเพียง รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยนำของเหลือใช้มาดัดแปลงเป็นสิ่งของที่สามารถใช้งานได้อีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงความประหยัด และความสามารถในการแก้ปัญหา แม้จะต้องเผชิญกับความขาดแคลน แม็กก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค แต่กลับมองหาโอกาสและแนวทางในการรับมือ สิ่งนี้ไม่เพียงช่วยให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ แต่ยังเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังแนวคิดเรื่องความพอเพียงให้แก่ลูก ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง มากกว่าการสั่งสอนด้วยถ้อยคำเพียงอย่างเดียว

4. ภาพแทนชนชั้นล่างที่ยอมรับในวิถีของตนเอง

แม่เป็นหญิงผู้ต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิต แต่กลับเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง ไม่ได้แสวงหาความหรูหราหรือไขว่คว้าความสะดวกสบายเกินจำเป็น แม้จะเติบโตมาในสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยอุปสรรค แม่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา กลับมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพแทนของชนชั้นล่างที่ใฝ่ดี ผู้ซึ่งแม้จะมีโอกาสได้ใช้ชีวิตที่สุขสบายขึ้น แต่ก็ยังคงยึดมั่นในความเรียบง่าย และเลือกใช้ชีวิตตามแนวทางของตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่วางใจได้ ผมจะตั้งใจเล่าเรียน ภายภาคหน้าจะรับแม่ไปอยู่อย่างสุขสบาย”

คำพูดของพี่ประโยชน์คล้ายดังคำสัญญา

“รู้จักขยันก็ดีแล้ว อย่าได้เป็นห่วงแม่เลย แม่ล่ะ ชั่วชีวิตนี้อยู่ที่นี่ก็ได้”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 128-129)

แม่เป็นตัวแทนของผู้หญิงที่แม่จะอยู่ในสถานะที่ขัดสนทางเศรษฐกิจ ต้องทำงานหนัก และเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตประจำวัน แต่ก็ไม่เคยย่อท้อต่อโชคชะตา หรือปล่อยให้ตนเองจมอยู่กับความสิ้นหวัง คำพูดของแม่แสดงให้เห็นถึงความคิดของผู้ที่ยอมรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเองโดยไม่รู้สึกรำคาญหรือเดือดร้อน ไม่ได้โยนหาความมั่งคั่งหรือชีวิตที่สะดวกสบาย หากแต่ให้ความสำคัญกับความขยัน ความอดทน และการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย พอใจในสิ่งที่มีอยู่ โดยไม่ได้มองว่าความลำบากเป็นอุปสรรค แต่เลือกที่จะมองโลกในแง่บวก ยอมรับในวิถีชีวิตของตนเอง โดยไม่ได้รู้สึกว่าตนเองต่ำต้อยหรือเป็นภาระของสังคม

5. ภาพแทนผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป้าหมายของชีวิต

แม่ไม่ได้เป็นเพียงผู้ให้กำเนิด แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจและพลังสนับสนุนที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ลูก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แม่คือผู้ที่ปลูกฝังความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ลูกกล้าที่จะฝันและลงมือทำตามเป้าหมายของตนเอง ถึงแม้ไม่มีทรัพย์สินเงินทองมากมาย แต่แม่ยังคงมอบความรักและให้การสนับสนุนลูกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าลูกจะเจออุปสรรคหรือความล้มเหลวแค่ไหน แม่ก็ยังเป็นกำลังใจให้เสมอ สอนให้ลูกรู้จักความอดทน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม้ว่าผมจะสอบได้มัธยม” ผมถามเสียงอ่อนระโหย “แนนอน” “ถ้าสอบไม่ได้จะทำอย่างไรล่ะ ?” “นี่ไม่เหมือนอาหนาน อาหนานของพวกเราเป็นเด็กที่มีความมั่นใจมาตลอด” แม่พูดพลางยิ้ม “แต่ถ้าหากผมเกิดสอบไม่ได้ แม่เสียใจมากมั๊ย ? ยังมี พ่อก็จะโกรธผมด้วย” ใบหน้าผมกลัดกลุ้ม

“เด็กโง่ไม่ว่าเรื่องอะไรขอเพียงพยายามก็พอหากคิดเสมอว่าไม่ได้ยอมไม่ได้แนนอน ขอเพียงลูกมีความพยายาม ! ไม่ว่าลำบากอย่างไรก็ผ่านพ้นไปได้ ยกตัวอย่างงานเก็บขยะของเก่าของแม่ คนอื่นต่างรู้สึกสกปรก ทั้งเหนื่อย หา

คนเลี้ยงไม่รอด แต่แม่ไม่เชื่อ อาศัยร่างกายของตนเองทำงานยังจะอดตายหรือ ? ลูก
ดูสิ หลายปีมานี้ก็ผ่านมาได้ พวกลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว จะสร้างเกียรติยศให้
แม่แล้วนะ ! ”

(จางไท่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 122-123)

เมื่อเห็นว่าลูกมีความวิตกกังวลและขาดความมั่นใจในการสอบ แม่จึงไม่เพียงแค่ว่าให้คำปลอบโยน แต่
ยังให้กำลังใจด้วยการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ผ่านการช่วยให้ลูกนึกถึงอดีตในช่วงเวลาที่เคยเป็นเด็กที่
กล้าแสดงออกและมั่นใจในตนเอง ซึ่งการเตือนให้ลูกเห็นถึงความแข็งแกร่งในตนเองจะช่วยให้ลูกเข้าใจ
ศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองมากยิ่งขึ้น นอกจากการเสริมสร้างความ
มั่นใจให้ลูกแล้ว แม่ยังใช้ตนเองเป็นตัวอย่างของความอดทนและความมุ่งมั่นในการทำงานหนัก ผ่านอาชีพเก็บ
ขยะขายเพื่อเลี้ยงดูลูก ภาพของแม่ที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและสู้ชีวิตอย่างไม่ยอมแพ้ กลายเป็นแรงบันดาลใจให้
ลูกมีความตั้งใจเรียน และใฝ่ฝันที่จะมีอาชีพที่มั่นคง เพื่อยกระดับชีวิตของตนเอง จากการยึดแม่เป็นแบบอย่าง
และแรงบันดาลใจ การสนับสนุนและแรงบันดาลใจจากแม่ในลักษณะนี้ช่วยหล่อหลอมให้ลูกมีทัศนคติที่เข้มแข็ง
พร้อมเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต และก้าวไปสู่ความสำเร็จโดยไม่ทิ้งคุณค่าของครอบครัว รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะ
สร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น ดังที่แม่ได้สอนและแสดงให้เห็นมาตลอด

“ทำไมยังไม่นอนอีก” แม่ถามขึ้น

“ทุกวันแม่ตื่นแต่เช้ากว่าจะได้นอนก็ดึกดื่น ไม่รู้สึกเหนื่อยบ้างหรือ ?”

แม่วางสิ่งของในมือลง มองผมยิ้ม ๆ “แม่มีลูกที่ใฝ่ดีอย่างพวกเธอจะเหนื่อยได้
อย่างไรกัน ?”

“ใช่ ! รอพอเราโตขึ้น หาเงินได้แล้ว จะซื้อเสื้อใหม่ให้แม่ ให้แม่อยู่บ้านที่ดีที่สุด
ถึงเวลานั้นจะไม่ให้แม่ต้องลำบากอีกต่อไป อยู่บ้านสบาย ๆ อย่างมีความสุข”

“เด็กโง่ แค่ว่าพูดประโยคนี้ก็พอแล้ว”

(จางไท่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 77)

แม่ทำงานหนักทุกวันตั้งแต่เช้าจรดค่ำโดยไม่เคยเอ่ยถึงความเหน็ดเหนื่อย เพราะสิ่งที่หล่อเลี้ยงหัวใจ
ของแม่ คือการได้เห็นลูกเติบโตเป็นคนดีและมีความมุ่งมั่นในชีวิต แม้ว่าลูกจะตระหนักถึงความลำบากของแม่
และตั้งใจตอบแทนพระคุณด้วยการมอบความสะดวกสบายให้ในอนาคต แต่สำหรับแม่แล้วสิ่งที่มีค่ามากกว่า
วัตถุสิ่งของ คือคำพูดและความตั้งใจจริงของลูก สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม่ไม่ได้เป็นเพียงผู้เลี้ยงดู แต่ยังเป็น
แรงผลักดันให้ลูกมีความมุ่งมั่นและพยายามก้าวเดินไปข้างหน้า แม่จึงเป็นแบบอย่างของความอดทน ความ
เสียสละ และความรักอันบริสุทธิ์ ที่ค่อย ๆ หล่อหลอมให้ลูกเติบโตขึ้นอย่างมีเป้าหมาย และเห็นคุณค่าของ
ความกตัญญู

ผมพูดกับพ่อของอาเลียงอย่างจริงจังพร้อมยกเหตุผลต่างๆ อีกมาก พ่อของอาเลียงฟังก็ศีรษะติด ๆ กัน จากนั้นเงยหน้ามองผมอย่างนับถือ “ครูคงต้องเรียนหนังสือมาไม่น้อยเลยนะครับ” ผมไม่ได้ตอบ เขาพูดกับตัวเองต่อไปว่า “อบรมดี เช่นนี้ พ่อแม่ก็ต้องมีความรู้แน่ ไม่เหมือนผมที่เป็นคนที่ไม่มีการศึกษา”

ผมพูดเสียงเบา “แม่ของผมเป็นเพียงแค่คนเก็บขยะของเก่าคนหนึ่งเท่านั้น แต่เธอเป็นแม่ที่ดีที่สุดในโลก”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 202-203)

แม่ที่เลี้ยงดูลูกจนประสบความสำเร็จ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงหรือมีฐานะทางการเงินมั่นคง แต่เป็นผู้ที่สามารถปลูกฝังคุณค่าชีวิต และแนวคิดที่ถูกต้องให้แก่ลูก เพราะสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ติดตัวลูกไปตลอดชีวิต แม้ว่าแม่จะประกอบอาชีพเก็บขยะขาย ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติในสายตาของหลาย ๆ คน แต่แม่กลับสร้างความหมายให้กับตนเองด้วยการสอนลูกให้รู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล และมองเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูที่แม่มอบให้ไม่ใช่แค่การดูแลด้านร่างกายหรือให้การสนับสนุนเท่านั้น แต่เป็นการปลูกฝังแนวคิดเชิงบวกในการใช้ชีวิต ลูกจึงสามารถนำสิ่งที่แม่สอนไปใช้ในการพัฒนาตนเองจนเติบโตเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และสามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงานและในชีวิตส่วนตัว

“ ช่วงลัดนิ้วมือเวลาสองปีผ่านไปแล้ว ในที่สุดผมก็ทำความฝันตัวเองให้เป็นจริง สอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยครูแห่งไทเปได้ วันที่มาส่งพวกเราท่าทางของแม่ รันทดใจอยู่บ้าง ตลอดทางแม่พร่ำพูดกำชับไม่หยุด กลัวว่าจะตกหล่นไปแม้สักประโยค ถึงสถานีโดยสาร น้ำเสียงของแม่กลับแหบแห้งไปบ้างแล้ว พี่ไปซื้อน้ำเย็นส่งให้แม่ แม่ใช้มือจับขวดน้ำไว้แน่นกำลังจะบิดเปิดออกแต่กลับหลุดลง นิ้วมือขยับไปมาสองที ในที่สุดก็เปิดออกได้ แล้วส่งขวดน้ำกลับคืนพี่ “เก็บไว้กินบนรถเถอะ” ขึ้นรถแล้วยังเขย่งปลายเท้ามอง ปากก็พูด “อย่าห่วงแต่เรียนหนังสือ ต้องดูแลร่างกายตัวเองให้ดีด้วย”

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 134)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนถึงบทบาทของแม่ในฐานะผู้เลี้ยงดูที่เปี่ยมด้วยความรักและความห่วงใย จนสามารถพาลูกก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ โดยเฉพาะการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งนับเป็นก้าวสำคัญของลูกในการทำตามความฝัน แม้ลูกจะเติบโตและสามารถดูแลตนเองได้แล้ว แม่ก็ยังห่วงใยในทุกรายละเอียดของชีวิต ไม่ใช่เพียงเรื่องการเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงสุขภาพ ความเป็นอยู่ และสภาพจิตใจของลูก แม่คอยพร่ำสอนและให้คำแนะนำเสมอ แม้กระทั่งในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนที่ลูกจะออกเดินทาง ความรักอันบริสุทธิ์ที่แม่มอบให้นั้น มุ่งหวังเพียงให้ลูกมีชีวิตที่ดีและมั่นคง สิ่งเหล่านี้จึงทำให้แม่ไม่ได้

เป็นเพียงผู้เลี้ยงดู แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ไม่ว่าจะในช่วงเวลาที่ยากลำบาก หรือในช่วงเวลาแห่งความสำเร็จ แม่ยังคงอยู่เคียงข้างเสมอ คำสอนและความรักของแม่จะติดตัวลูกไปตลอดชีวิต และกลายเป็นพลังที่ผลักดันให้ลูกสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็งและไม่ย่อท้อ

6. ภาพแทนของแม่เลี้ยงเดี่ยว

แม่เลี้ยงเดี่ยวคือผู้หญิงที่ต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง หลังจากต้องเผชิญกับการสูญเสียคู่ชีวิตหรือการแยกทาง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน แม่จะขาดการสนับสนุนจากคู่ชีวิต แม่เลี้ยงเดี่ยวยังคงทุ่มเททั้งร่างกายและแรงใจในการทำหน้าที่ของความเป็นแม่อย่างเต็มที่ เพื่อให้ลูกเติบโตขึ้นอย่างมีความสุขและมีอนาคตที่ดี การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากต้องเผชิญกับความยากลำบากในหลายด้าน ทั้งการจัดสรรเวลาในการทำงาน การดูแลลูก และการสร้างความมั่นคงทางการเงิน แต่แม่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมาย แม่เลี้ยงเดี่ยวยังสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ลูก และเป็นแบบอย่างของความเข้มแข็งในการเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ภายหลังพ่อรู้จักกับแม่ ต่อมาก็มีลูกใจ” แม่หัวเราะออกมาแล้ว

“มีภาระทางบ้านหนักขึ้น พ่อของลูกจึงไปไทเป ชีวิตความเป็นอยู่ก็ดีขึ้น แต่ว่าพ่อของลูกเขา...ครั้งนั้นลูกตัวร้อนจัดกลางดึก แม่ตกใจทำอะไรไม่ถูก โทรศัพท์ไปหาพ่อของลูก เขาทำงานเหนื่อยทั้งวันก็รีบร้อนกลับมา ผลก็คือระหว่างทาง รถบรรทุกคันหนึ่ง...” แม่พูดต่อไม่ออกแล้ว

(จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย, 2551, น. 104)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนถึงที่มาของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความสูญเสียและความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เมื่อพ่อของลูกจากไปอย่างกะทันหัน แม่จึงต้องรับหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง แม่จะต้องเผชิญกับช่วงเวลาที่ยากลำบากและเต็มไปด้วยความโศกเศร้าเพียงใด แม่ก็ยังต้องเข้มแข็งเพื่อประคับประคองชีวิตของลูกให้ดำเนินต่อไป ความรักและความหวังของแม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ลูกเจ็บป่วยอย่างหนัก จนแม่ต้องรีบขอความช่วยเหลือจากพ่อ ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์สะเทือนใจและกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของชีวิตครอบครัว การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในสถานการณ์เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะนอกจากต้องเผชิญกับความเจ็บปวดจากการสูญเสียคู่ชีวิตแล้ว แม่ยังต้องทำหน้าที่เป็นทั้งเสาหลักของครอบครัว เป็นผู้เลี้ยงดู ผู้ปกป้อง และผู้สร้างอนาคตที่มั่นคงให้กับลูกด้วยตัวคนเดียว แสดงให้เห็นถึงความเสียสละ ความอดทน และความรักอันยิ่งใหญ่ของแม่ที่มีต่อลูก

บทสรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทยเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย พบว่า แม่ถูกนำเสนอผ่านภาพแทนที่หลากหลายซึ่งสะท้อนบทบาท หน้าที่ และคุณค่าของความเป็นแม่ในหลากหลายมิติ โดยภาพแทนของแม่ในเรื่องนี้สามารถจำแนกได้เป็น 6 ภาพแทน ได้แก่ ภาพแทนของหญิงที่เห็นความสำคัญ

ของการศึกษา หญิงสู้ชีวิต ผู้ชี้นำทางความคิดและจิตวิญญาณ ขนชั้นล่างที่ยอมรับในวิถีของตน ผู้สร้างแรงบันดาลใจ และภาพแทนของแม่เลี้ยงเดี่ยว ภาพแทนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม่ไม่ใช่เพียงผู้ให้กำเนิดหรือผู้เลี้ยงดูเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้มีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ในการกำหนดทิศทางชีวิตของลูก ด้วยการเสียสละร่างกาย แรงใจ และยอมทนต่อความเหนื่อยยากในชีวิต เพื่อมุ่งหวังให้ลูกมีอนาคตที่ดีขึ้น ในภาพแทนของหญิงที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา แม่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการยกระดับชีวิตและสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ลูก แมัตนเองจะมีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจหรือการศึกษา แต่ก็พร้อมสนับสนุนลูกอย่างเต็มที่ ภาพแทนของหญิงสู้ชีวิตและแม่เลี้ยงเดี่ยว เน้นถึงความมุ่งมั่น อดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นคุณสมบัติของแม่ที่ต้องทำหน้าที่ทั้งผู้นำและผู้ดูแลครอบครัวพร้อมกัน ในขณะเดียวกัน ภาพแทนของผู้ชี้นำความคิดและผู้สร้างแรงบันดาลใจ ก็สะท้อนถึงบทบาทของแม่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาและเป็นแรงผลักดันให้ลูกกล้าคิด กล้าทำ และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ส่วนภาพแทนของแม่ในฐานะขนชั้นล่างที่ยอมรับในวิถีชีวิตของตนเองนั้น แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในความขยัน อดทน และความเรียบง่าย โดยไม่ยึดติดกับค่านิยมของความหรูหรา แต่เน้นคุณค่าของการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี

ภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมจีนแปลไทยเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย เป็นภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้นผ่านมุมมองของลูกผู้เล่าเรื่อง ซึ่งมีอิทธิพลจากความรัก ความกตัญญู และความเข้าใจในความเสียสละของแม่ จึงไม่ใช่เพียงการสะท้อนความจริง แต่เป็นการสร้างความหมายขึ้นในบริบทเฉพาะ ผ่านภาษาวรรณกรรมที่เน้นคุณค่าของความเป็นแม่ในเชิงจิตวิญญาณ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stuart Hall (2540, อ้างถึงใน ชุนชูเหล่ย และจันทรสุตา ไชยประเสริฐ, 2566) ที่มองว่า “ภาพแทน” คือกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม มิใช่เพียงการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นอย่างจริง ภาพของแม่ในเรื่องแม่จะมีอาชีพเก็บขยะ แต่กลับถูกเสนอให้เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในคุณค่าของการศึกษา และมุ่งมั่นผลักดันให้ลูกได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่จนประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของขงจื๊อที่ว่า “ไม่ว่าใครก็สามารถรับการศึกษาได้” โดยชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับชีวิต ไม่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ และผู้เป็นพ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโอกาสนั้น อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพของแม่ในลักษณะดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการโรแมนติไซส์คือ การเน้นภาพอุดมคติของแม่ผู้เสียสละ อดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งอาจทำให้มองข้ามความเป็นจริงที่ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวจำนวนมากในชีวิตจริงไม่ได้รับการยกย่องหรือการสนับสนุนจากสังคม ตามภาพในวรรณกรรม ภาพแทนของแม่ในเรื่องนี้จึงสะท้อนทั้งอุดมคติและแรงกดดันที่สังคมมีต่อบทบาทของแม่ โดยเฉพาะในฐานะผู้หญิงชนชั้นล่างที่ต้องรับบทบาททั้งผู้เลี้ยงดูและผู้นำครอบครัว ซึ่งผลจากการศึกษาภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมแปลเรื่อง แม่ผมเก็บขยะขาย มีความสอดคล้องกับการศึกษาของปีนอนงค์ จำปาเงิน (2566) ที่ได้ศึกษาภาพแทนของแม่เลี้ยงเดี่ยวในนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจรุ่มพรุ้ง ซึ่งพบว่าภาพแทนของแม่ในวรรณกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบทบาทของแม่ที่ต้องทำหน้าที่ทั้งในการเลี้ยงดูลูกและเป็นเสาหลักของครอบครัว โดยมีลักษณะของผู้หญิงที่เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ต้องแบกรับความคาดหวังของสังคมเกี่ยวกับการเป็นแม่ที่ดีที่สามารถดูแลลูกได้อย่างสมบูรณ์ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับความกดดันและอุปสรรคในชีวิตก็ตาม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับภาพแทนของแม่ใน แม่ผมเก็บขยะขาย ที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในการหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพัง แต่ยังคงมีความ

มุ้งมัน ทุ่มเท และเสี่ยสละเพื่อลูก นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าภาพแทนของแม่ในทั้งสองเรื่องไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ยืนอดทนเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ต้องปรับตัวและแบกรับบทบาทของผู้นำครอบครัวภายใต้บริบททางสังคมที่แตกต่างกันอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

จางไห่เซิง และหลี่เหว่ย. (2551). *แม่ผมเก็บขยะขาย*. (สุภารัตน์ ปริญญาภูมิชัย, ผู้แปล).

กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

ชญาณิน บุญส่งศักดิ์ และธนพร หมูคำ. (2565). ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์

“เลือดข้นคนจาง”. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10(1), 67-77.

ชุนชูเหล่ย และจันท์สุตา ไชยประเสริฐ. (2566). ภาพแทนคนชั้นล่างที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง หลั่งเทียนคิน ของ จ่าลอง ผิงชลจิตร. ใน *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14*, (น. 427-439). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ปิ่นอนงค์ จำปาเงิน. (2566). ภาพแทนแม่เลี้ยงเดี่ยวในนวนิยายเรื่อง The single mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยว หัวใจพรั่งพรั่ง. *วารสารช่อพะยอม*, 34(3), 87-106.

ละอองดาว จิตต์พิริยะการ. (2562). *หญิงม่าย : ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย*.

(วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.

สุพิชญา จันทราช. (2561). *กลวิธีการแตงนวนิยายแฟนตาซี กรณีศึกษา กลยาณี สุขชาสุณี*.

(วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต, วิทยาลัยนิเทศศาสตร์, สาขานิเทศศาสตร์.

หยางฉาน และจันท์สุตา ไชยประเสริฐ. (2565). มายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงในละครข้ามภพ เรื่อง เพ็ญพราง เทียน. ใน *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14*, (น. 231-244). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

เหวินตัน ฉิน. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน “แม่จีน” ในวาทกรรมข่าวออนไลน์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา*, 8(1), 278-301.